

Regionale forskningsfond – ny infrastruktur for regional forskningsforvaltning

Sluttrapport fra følgeevalueringen
av regionale forskningsfond

Olav R. Spilling, Liv Langfeldt og Svein Erik Moen

Rapport 45/2013

Regionale forskningsfond – ny infrastruktur for regional forskningsforvaltning

Sluttrapport fra følgeevalueringen
av regionale forskningsfond

Olav R. Spilling, Liv Langfeldt og Svein Erik Moen

Rapport 45/2013

Rapport	45/2013
Utgitt av Adresse	Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning PB 5183 Majorstuen, NO-0302 Oslo. Besøksadresse: Wergelandsveien 7, 0167 Oslo
Oppdragsgiver Adresse	Norges forskningsråd Postboks 2700 St. Hanshaugen, 0131 Oslo
Trykk	Link Grafisk
ISBN	978-82-7218-965-4
ISSN	1892-2597 (online)

www.nifu.no

Forord

Ordningen med regionale forskningsfond ble iverksatt i januar 2010 og har nå vært i virksomhet i fire år. Følgeevalueringen av ordningen ble satt i gang i januar 2011, og NIFU har fulgt ordningens utvikling gjennom disse tre årene. Det har vært utgitt en rapport hvert år som oppsummerer utviklingen, og herved legges den tredje og avsluttende rapporten frem.

Arbeidet med denne rapporten er i hovedsak utført av Liv Langfeldt og Olav R. Spilling (prosjekt-leder). I tillegg har Svein Erik Moen bidratt til arbeidet med oppsummeringen av workshopene som ble arrangert i fondsregionene høsten 2013, og han har bidratt med et første utkast til et notat om indikatorer som ligger til grunn for kapittel 6.

Arbeidet har skjedd i nært samspill med en rekke aktører, først og fremst sekretariatslederne for de sju fondsregionene samt Lars Krogh og Elise Husum i Norges forskningsråds regionalavdeling. Prosjektteamet har organisert en læringsarena for de regionale forskningsfondene der noen foreløpige resultater ble presentert og diskutert. I tillegg har enkelte i prosjektteamet deltatt på de øvrige læringsarenaer samt styreledersamlinger og sekretariatsledermøter som observatører. Prosjektleder deltok også på årskonferansen for regionale forskningsfond. Et utkast til rapport ble sendt til kommentar til referansegruppen for evaluering.

Følgeevalueringen av regionale forskningsfond har vært en meget interessant og lærerik prosess. Vi takker for et godt samarbeid med alle parter, og håper at evalueringen både har vært til nytte så langt og at den gir et godt grunnlag for den videre utvikling av ordningen

Oslo, 19. desember 2013

Kyrre Lekve
Assisterende direktør

Ole Wiig
Forskningsleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning.....	11
1.1 Innledning.....	11
1.2 Regionale forskningsfond	12
1.3 Mål for regionale forskningsfond	14
1.4 Søknadstyper	15
1.5 Problemstillinger i evalueringen	16
1.6 Om innholdet i rapporten	18
2 Implementeringen i fondsregionene.....	20
2.1 Innledning.....	20
2.2 De regionale forutsetningene	21
2.3 Implementering i regionene	23
2.4 Fondsregionenes prioriteringer	26
2.5 Bevilgninger til FoU-prosjekter	28
Vedlegg til kapittel 2	30
3 Kvalifiseringsprosjektene	33
3.1 Om kvalifiseringsprosjektene	33
3.2 Oversikt over kvalifiseringsprosjektene	34
3.3 Samarbeidsmønstre	37
3.4 Resultater av kvalifiseringsprosjektene	39
3.5 Videreføring av kvalifiseringsprosjektene	40
4 Hovedprosjektene	42
4.1 Innledning.....	42
4.2 Oversikt hovedprosjekt 2010 til 2012	42
4.3 Forskningstema og geografiske mønstre	44
4.4 Samarbeid i og mellom regioner og sektorer.....	47
4.5 Fragmentering og regional lock-in?	50
4.6 Hovedfunn	55
Vedlegg til kapittel 4	57
5 Brukeres og interessenters vurderinger	59
5.1 Innledning.....	59
5.2 Resultater fra brukerundersøkelsen	59
5.2.1 Betydning for næringslivet	60
5.2.2 FoU-institusjonenes situasjon og vurderinger	61
5.2.3 Aktører i offentlig sektor og deres vurderinger.....	63
5.2.4 Betydning av regionale forskningsfond.....	64
5.2.5 Oppsummering brukerundersøkelsen	66
5.3 Resultater fra workshopene	66
5.3.1 Fondsregionenes prioriteringer	67
5.3.2 Næringslivet	67
5.3.3 FoU-institusjonene.....	68
5.3.4 Offentlig sektor	69
5.3.5 Samspill med det øvrige virkemiddelapparat.....	70
5.4 Oppsummering	71
6 Indikatorer for regionale forskningsfond	73
6.1 Innledning.....	73
6.2 Indikator typer og informasjonskilder.....	76
6.3 Indikatorer basert på informasjon fra fondssekretariatene	77
6.4 Indikatorer basert på prosjektdatabasen	78
6.5 Indikatorer basert på sluttrapport for kvalifiseringsprosjektene	78
6.6 Indikatorer basert på sluttrapporter for hovedprosjektene	79
6.7 Oppsummering	80

7	Status 2013 og fremtidige utfordringer	82
7.1	En veletablert ordning.....	82
7.2	Kommentarer til måloppnåelse	83
7.3	De regionale strategiene – fragmentering og lock-in?	87
7.4	Regionale forskningsfond i det nasjonale forskningssystemet.....	88
7.5	Evalueringsbegrensninger	89
	Referanser	91
	Vedlegg Gjennomføring av workshops i fondsregionene	92

Sammendrag

Etter fire års drift kan det konkluderes med at regionale forskningsfond er en veletablert ordning som fungerer i henhold til målene. Alle de sentrale elementene i ordningen er på plass, arbeidet er godt forankret i regionene og har stor legitimitet, og ordningen ser ut til å fungere i et godt samspill med øvrige regionale virkemiddelaktører. Det er etablert et godt system for forvaltning av forskningsmidler innenfor de rammer som er gitt gjennom regionale FoU-strategier og øvrige føringer gitt av fylkeskommunene.

Selv om de samlede midler som forvaltes gjennom ordningen er relativt marginale i den nasjonale konteksten, er ordningen viktig fordi beslutningsmyndighet over forskningsmidler er lagt til det regionale nivået, og dette har konsekvenser for utvikling av både interesse og kompetanse for forskningspolitiske spørsmål på dette nivået. Gjennom regionale forskningsfond er det utviklet en mye bredere kontaktflate mot regionale aktører i forskningsspørsmål enn det som skjer gjennom nasjonale programmer, og slik sett har regionale forskningsfond bidratt til en viktig utvikling av det nasjonale forskningssystemet.

Stor variasjon i regionenes prioriteringer

En gjennomgang av strategier og planer i de enkelte regioner viser stor variasjon i regionenes prioriteringer. De mest spissede satsingene finner vi Hovedstaden og Agder. I Hovedstaden er all aktivitet innrettet mot innovasjon i offentlig sektor, og det er gitt føringer for alle hovedprosjekter at de skal gjennomføres i et trepartssamarbeid mellom offentlig sektor, næringsliv og et forskningsmiljø. I Agder har man spisset strategien på noen få hovedtemaer, og man kombinerer en satsing på utvikling av de ledende næringsmiljøene i regionen med satsing på innovasjon i offentlig sektor. I tillegg arbeider man målrettet med institusjonsutvikling.

På den andre siden har vi Innlandet og Nord-Norge som har de bredeste strategiene med liten grad av prioritering, hverken med hensyn til målgrupper eller temaområder. De tre andre regionene kommer i en mellomstilling, alle har relativt brede angivelser av hovedtema, men gjør sterkere prioriteringer innenfor disse. På Vestlandet er det en relativt sterk prioritering av prosjekter innen mat og energi, i Oslofjorden vektlegges prosjekter som er basert på langvarige samarbeidsrelasjoner, og Midt-Norge prioriterer de deler av næringslivet der regionen i utgangspunktet står meget sterkt.

Viktig mobiliseringsfunksjon

Hovedformålet med regionale forskningsfond er å mobilisere til, og finansiere forskning på regionalt relevante problemstillinger og på felter som er viktige for utviklingen i regionene, og det er utløst betydelig aktivitet. Per første halvår 2013 var det behandlet over 1500 søknader og bevilget 568 millioner kroner til 600 prosjekter. En stor andel av midlene – hele 100 millioner kroner – er brukt på kvalifiseringsprosjekter som skal utprøve ideer og forberede større prosjekter. Denne prosjektformen

brukes målrettet i alle regioner både for å utprøve hvilket potensial det er for forskning på ulike områder, og for å mobilisere nye aktører til å involveres i forskning. Slik sett har regionale forskningsfond en viktig rolle i å mobilisere regionale aktører. Kvalifiseringsprosjektene brukes på alle temaområder, men med en konsentrasjon rundt temaområdene energi og miljø, helserelaterte tema, mat og innovasjon i offentlig sektor.

Spesialisering på forskningstema

Det er til sammen bevilget nesten 470 millioner kroner til hovedprosjekter. En stor del av disse prosjektene gjelder tre temaer: «Mat» med 29 prosent av midlene, «Energi, miljø og klima» med 19 prosent av midlene, og «Helse, velferd og levkår» med 16 prosent av midlene. I alle regioner er det innvilget prosjekter på disse temaområdene, men graden av spesialisering varierer mellom regionene. Midt-Norge fremstår som mest spesialisert med over 60 prosent av midlene innen «Mat», mens Agder har nesten 50 prosent av midlene på «Energi, miljø og klima».

I flere regioner er porteføljen dominert av to ulike hovedtema – i hovedstadsregionen «Offentlig sektor» og «Helse, velferd, levkår» med til sammen 72 prosent av midlene, på Vestlandet «Mat» og «Energi, miljø og klima» med til sammen 61 prosent av midlene, Innlandet «Mat» og «Teknologi» med til sammen 64 prosent av midlene, og Oslofjorden «Teknologi» og «Helse, velferd, levkår» med til sammen 57 prosent av midlene. Nord-Norge har minst tematisk konsentrasjon av midlene, men selv her er 73 prosent av midlene samlet på tre hovedtema. Disse tre hovedtemaene er de som har størst andel samlet for de sju fondsregionene («Mat», «Energi, miljø og klima» og «Helse, velferd, levkår»), og Nord-Norge fremstår dermed uten en særegen profil på de tematiske hovedkategoriene.

Betydelig grad av samarbeid

Det er et krav i praktisk talt alle utlysninger at prosjekter skal gjennomføres i samarbeid, og porteføljeanalysene viser at dette også skjer i praksis. Blant kvalifiseringsprosjektene var andelen med samarbeid den første tiden på rundt 75 prosent, men denne andelen har senere steget til over 90 prosent, og en relativt stor andel av prosjektene har flere samarbeidspartnere. Når det gjelder hovedprosjektene, er praktisk talt alle registrert med en eller flere samarbeidspartnere, og i gjennomsnitt har hvert prosjekt over fire samarbeidspartnere (ikke inklusive prosjektansvarlig). Hoveddelen av partnerne er lokalisert i samme region, slik at prosjektene i stor grad er basert på samarbeidsrelasjoner innad i regionen. Men en tredjedel av alle partnerne er lokalisert utenfor den aktuelle regionene; 70 prosent av alle prosjektene har partner utenfor regionen, og 30 prosent av prosjektene har internasjonalt samarbeid.

Bidrar ikke til fragmentering

Et argument som i sin tid ble brukt mot opprettelsen av regionale forskningsfond, var risikoen for at ordningen skulle bidra til en fragmentering av forskningen, det vil si at forskningen skulle bli spredd på mange små miljøer fremfor satsing på sterke nasjonale og internasjonale fagmiljøer. Analysene tyder på at dette i liten grad er tilfelle. I tillegg til at alle prosjektene skjer i samarbeid, og de fleste har samarbeidspartner utenfor egen region, motvirkes problemet også av at det der flere store institusjoner som er involvert i flere av hovedprosjektene, og på tvers av regionene. Videre har de fleste regionene konsentrert hoveddelen av sine bevilgninger rundt ett eller to hovedtema. Dette bør gi mulighet til regionalt samarbeid, som sammen med nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid, og koordinering mot nasjonal forsknings- og innovasjonspolitik, kan motvirke dublering av forskning og prosjekter med lite forskningsutbytte.

God regional forankring

Det generelle inntrykket både basert på en brukerundersøkelsen og på gjennomførte workshops i fondsregionene, er at virksomheten i regionale forskningsfond er godt forankret i de enkelte regioner. Det ser ut til å eksistere en bred aksept for fondenes virksomhet og de strategier som er valgt, og at fondene dekker viktige behov. Det synes også å eksistere en bred forståelse av at regionale forskningsfond representerer et supplement til det eksisterende virkemiddelapparatet.

Begrensninger i evalueringen

En viktig begrensning i evalueringen er at vi kun har fokusert på ordningen som sådan og analysert de pågående prosessene innenfor rammen av ordningen, mens vi ikke har analysert retningslinjene for ordningen, og heller ikke hvordan ordningen fungerer i samspill med andre ordninger. Det betyr at det blant annet ikke gis noen systematisk vurdering av hvordan regionale forskningsfond fungerer i det samlede virkemiddelapparatet, og hvilken betydning midlene fra regionale forskningsfond har sammenliknet med midler fra andre program og ordninger. Vi mener riktignok å ha godt belegg for å hevde at regionale forskningsfond har bidratt til å utvikle det nasjonale forskningssystemet, men vi kan ikke si noe om *hvor* viktig det er og hvilken tilleggseffekt det gir på f.eks. mobilisering av nye aktører til forskning. For å kunne si noe om dette, ville det være nødvendig å se bredere på de samlede virkemidler, og så analysere betydningen av regionale forskningsfond opp mot øvrige virkemidler. Dette vil være viktig ved en fremtidig evaluering av ordningen.

Et annet problem som også bør adresseres i fremtidige analyser, er kompleksiteten i det samlede virkemiddelapparatet. Selv om regionale forskningsfond ser ut til å komplettere øvrige virkemidler, har det samtidig bidratt til økt kompleksitet. Dette, sammen med at det er relativt små midler som forvaltes gjennom ordningen, bør gi grunnlag for å analysere hele virkemiddelapparatet med sikte på å vurdere en forenkling og samling av ordninger og programmer i større enheter.

1 Innledning

1.1 Innledning

Denne rapporten er sluttrapporten fra følgeevalueringen av regionale forskningsfond. Ordningen med regionale forskningsfond ble iverksatt i 2010, og følgeevalueringen ble satt i gang året etter. I den første rapporten fra evalueringen som ble publisert i januar 2012, beskrives status for arbeidet med implementering av regionale forskningsfond etter at ordningen har vært i drift i to år. I en oppfølgende underveisrapport publisert i januar 2013 beskrives den videre utviklingen av de regionale forskningsfondene med hovedvekt på bl.a. søknadsbehandlingen generelt, arbeidet med innovasjon i offentlig sektor og brukernes oppfatninger. Hovedkonklusjon i den første rapporten var at man hadde kommet godt i gang med implementeringen både på det regionale og sentrale nivået, og ordningen hadde utløst betydelig aktivitet. Samtidig ble det understreket at implementeringen av ordningen må forstås som en utviklings- og læringsprosess som nødvendigvis tar tid, og at det var mange utfordringer man sto overfor i den videre utvikling av ordningen.

I den andre rapporten ble det oppsummert med at den gode utviklingen fra oppstartingsperioden hadde blitt fulgt opp, og at det er utviklet et relativt velfungerende system for utlysninger og innvilgelse av FoU-prosjekter, og at de finansierte prosjektene holder god kvalitet. Det ble videre oppsummert med at brukerne er godt fornøyd med ordningen og at resultatene tyder på at de finansierte prosjektene holder god kvalitet, og at de i stor grad utløser FoU-prosjekter som ellers ikke ville bli igangsatt. En viktig konklusjon var ellers at de regionale forskningsfondene har bidratt til å utløse en betydelig portefølje av prosjekter rettet mot innovasjon i offentlig sektor, og at ordningen fungerer som en viktig arena for utprøving av dette området.

I denne tredje og avsluttende rapporten videreføres de studiene vi har gjort de to foregående årene. Vi har i avslutningsfasen særlig lagt vekt på å gjennomføre en utvidet porteføljeanalyse, dels med vekt på kvalifiseringsprosjektene, siden disse har en helt spesiell betydning for å mobilisere nye søkere og utvikle forskning på nye områder; dels med vekt på hovedprosjektene der vi har et særlig fokus på samarbeidsrelasjoner og i hvilken grad fondene eventuelt bidrar til fragmentering av forskningen og regional lock-in. Dette er så fulgt opp med en oppfølgende brukerundersøkelsen som vi har valgt å gjennomføre som en serie regionale workshops med ulike nøkkelpersoner. Gjennom dette har vi fått frem relativt brede vurderinger av hvordan de sju fondene fungerer i sine regioner. Det hele trekkes så sammen i den avsluttende oppsummeringen der vi har en oppsummerende diskusjon av hvilken rolle regionale forskningsfond har i den nasjonale forskningssystemet, og i hvilken grad vi kan konstatere at ordningen bidrar til å nå de ulike målene som er formulert for ordningen.

Denne rapporten bygger videre på det som er dokumentert og diskutert i de tidligere rapportene. For at rapporten skal bli noenlunde helhetlig og nye lesere ikke skal være avhengig av å gå tilbake i de

foregående rapportene, gjentar vi i en del av stoffet som gir grunnleggende informasjon om bakgrunnen for ordningen, hva som er målet for den, og den organiseringen som ligger til grunn for ordningen.

1.2 Regionale forskningsfond¹

Initiativet til opprettelsen av ordningen med regionale forskningsfond (RFF) ble tatt av Kommunal- og regionaldepartementet sent høsten 2006 i forbindelse med fremleggingen av regionalmeldingen (St. meld. nr. 12 (2006-2007) Regionale fortrinn – regional framtid). Forslaget om regionale forskningsfond ble begrunnet med et ønske om å styrke regional forskning og samspillet mellom næringsliv, høgskoler og regionale forskningsaktiviteter, og gjennom dette å legge til rette for næringsutvikling og innovasjon.

Ordningen ble iverksatt tre år senere, fra januar 2010, og med hovedmål om å styrke forskning for regional innovasjon og utvikling, å mobilisere til økt FoU-innsats i regionene og å bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene.

Ordningen innebærer en viktig videreutvikling av den regionale innovasjons- og forskningspolitikken i Norge. Nå er det riktignok ikke noe nytt i seg selv å styrke forskningen for regional innovasjon og utvikling. Dette er noe som har blitt ivarettatt gjennom flere tidligere programmer, i senere tid særlig grad gjennom VRI-programmet som har bidratt til en opptrapping av den regionalt initierte og organiserte forskningen.² Det nye ved regionale forskningsfond er først og fremst at ansvaret for forvaltningen av ordningen er lagt til det regionale nivået representert ved fylkeskommunene. Regionale forskningsfond er altså fylkeskommunenes ordning - det er de som «eier» ordningen. Men dernest representerer ordningen en viktig utvikling med hensyn til regional organisering. Mens arbeidet i VRI-programmet har vært basert på en inndeling av landet i 15 såkalte VRI-regioner, ble det gitt som føring for iverksettingen av regionale forskningsfond at mellom fem og sju regioner skulle forvalte fondene, og at fylkeskommunene i hver enkelt fondsregion i fellesskap skulle ivareta dette ansvaret.

Ordningen med regionale forskningsfond er basert på at landet er inndelt i sju regioner, som vi omtaler som fondsregioner. Disse er følgende:

Hovedstaden:	Akershus og Oslo
Innlandet:	Hedmark og Oppland
Oslofjorden:	Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark
Agder:	Aust- og Vest-Agder
Vestlandet:	Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane
Midt-Norge:	Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag
Nord-Norge:	Nordland, Troms og Finnmark

¹ Dette delkapitlet er en lett revidert versjon av tilsvarende kapittel i to tidligere rapporter fra følgeevalueringen (Spilling m.fl. 2012, Spilling m.fl. 2013).

² For en nærmere omtale av den regionalpolitiske bakgrunnen for Regionale forskningsfond vises til kapittel 2 i Spilling m.fl. 2012; for en nærmere omtale av VRI-programmet (Virkemidler for regional FoU og innovasjon) og programmets status per 2012 vises til Oxford Research (2012).

Figur 1.1 Regioninndeling for forvaltning av regionale forskningsfond.

Budsjettet for regionale forskningsfond er basert på avkastningen av en fondskapital på seks milliarder kroner. For årene 2010-2013 har dette gitt budsjetter på 212 millioner kroner i 2010 og 219 millioner kroner for hvert av årene 2011-2013. De enkelte fondsregioner har årlig hatt til disposisjon midler som har variert fra 13-14 millioner kroner for de to minste regionene til ca. 30 mill kroner i de største. I tillegg har fondsregionene hatt tilgang til midler fra en felles pott, den såkalte 15 prosent potten, som fordeles etter nærmere regler.³

I en større sammenheng er de samlede midler som forvaltes gjennom ordningen ikke spesielt store; i de fleste regioner utgjør midlene en svært liten andel av de samlede offentlige ressurser som brukes på FoU. Men ordningen har likevel stor betydning på to måter: For det første innebærer ordningen at det regionale nivået har fått et ansvar for å forvalte forskningsressurser; det utløser en del viktige prosesser, bl.a. for å formulere regionale FoU-strategier og bygge opp administrativ kompetanse og kapasitet for å forvalte forskning. Dette vil kunne ha stor betydning for at det regionale forvaltningsnivået i større grad kan legge premisser for en del av forskningen som skjer i regionene, og også at det regionale forvaltningsnivået i større grad kan bli en aktiv bruker av FoU.

For det andre ligger betydningen av regionale forskningsfond i det at det regionale nivået kan disponere midler til FoU-aktivitet ut fra regionenes egne premisser, og dette vil i prinsippet kunne bidra både til å utløse FoU-aktivitet og til å styrke utvikling av fagmiljøer og institusjoner på andre måter enn det som ellers ville ha funnet sted. Iverksettingen av regionale forskningsfond gir dermed potensialer for både å styrke rollen til det regionale forvaltningsnivået og til å utløse aktivitet som kan styrke den regionale utviklingen.

I tillegg er det verdt å anføre at desentralisering av myndighet på det forskningspolitiske området kan bidra til en utvikling av det nasjonale forskningssystemet. Dels har det betydning at aktører på det regionale nivået utvikler kompetanse på det forskningspolitiske området og tar en mer aktiv rolle i forskningspolitikken, dels har det betydning ved at regionale myndigheter har nærhet til regionale problemstillinger og dermed kan bidra til å mobilisere til forskning om regionalt forankrede problemstillinger.

³ For nærmere omtale av dette se kapittel 7 i Spilling m.fl. 2013.

Samtidig må det kommenteres at selv om regionale forskningsfond styrker en funksjon på det regionale nivået og således bidrar til å komplettere virkemiddelapparatet, inngår det i et relativt komplisert system av aktører og virkemidler, noe som stiller krav til koordinering og samspill. Dette er problemstillinger vi diskuterer utover i rapporten (se spesielt kapittel 5).

1.3 Mål for regionale forskningsfond

Forslaget om å opprette ordningen med regionale forskningsfond ble fremmet i desember 2006 gjennom St.meld. nr. 12 (2006-2007) Regionale fortrinn – regional framtid. I denne meldingen ble det sagt følgende om bakgrunnen for og formålet med ordningen:

«Det tas sikte på en tettere kobling mellom næringslivet, høgskolene, regionale forskningsaktiviteter og regionen for å legge til rette for næringsutvikling og innovasjon. Forskningsrådets virkemidler for regional utvikling vil være sentrale for å få dette til. For å styrke regional forskning og samspillet mellom næringsliv, høgskoler og regionen tar regjeringen sikte på å opprette en ny ordning med regionale forskningsfond. Antallet fond vurderes i lys av hvor mange regioner som kommer til å bli opprettet. Forvaltning av fondene skal skje i forståelse mellom regionene og Norges forskningsråd slik at det sikres god kobling og samvirke mellom nasjonale og regionale virkemidler, og man skal bidra til samordning med Innovasjon Norges virksomhet. I tilknytning til universiteter og høgskoler bør det være systemer til å ta seg av kommersialisering av oppfinnelser som er gjort av ansatte og strategier for godt samspill med næringsliv og samfunnsliv. De nye regionene får et ansvar for å tilrettelegge for et slikt samarbeid. [...] Gjennom å få ansvaret for regionale forskningsfond, [...] gis regionene et økt ansvar for kunnskapsutvikling i egen region.», s. 41.

Dette ble så utviklet videre gjennom den utredningsprosessen som fulgte, og som er beskrevet i vår første rapport (kap 4.1-4.2). I de endelige retningslinjene fastsatt av Kunnskapsdepartementet 23.10.2009 er formålet formulert på følgende måte:

De regionale forskningsfondene skal styrke forskningsevnen gjennom regional forskning og innovasjon.

Regionale forskningsfond skal styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling ved å støtte opp under regionens prioriterte innsatsområder og mobilisere til økt FoU-innsats. Innenfor regionens prioriterte områder skal fondene også bidra til langsiktig, grunnleggende kompetansebygging i relevante forskningsmiljøer, og dermed bidra til økt forskningskvalitet og til utvikling av gode og konkurransedyktige forskningsmiljøer i alle fylker. Fondene skal møte uttrykte FoU-behov i regionene gjennom å støtte FoU-prosjekter initiert av bedrifter, offentlige virksomheter inkludert universiteter, høyskoler og forskningsmiljøer. Støtten kan gå til prosjekter lokalisert i og utenfor fondsregionens geografiske nedslagsfelt.

Videre er det presisert fem delmål med ordningen som er referert i tabell 1.1. I tillegg er det presisert i retningslinjene at fondsstyrene for fondsregionene Nord-Norge, Midt-Norge og Innlandet skal ivareta samiske forskningsinteresser og –behov.

Tabell 1.1: Delmål for regionale forskningsfond*)

Regionale forskningsfond har som formål å:

1) Styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling.

- Finansiere forskningsprosjekter av god kvalitet innenfor regionenes prioriterte innsatsområder.
- Medvirke til at bedrifter og offentlige virksomheter øker sin innovasjonsevne, verdiskaping og konkurransekraft ved å initiere og ta i bruk resultater fra FoU.
- Stimulere til et tettere samarbeid mellom FoU-institusjoner og styrke koblingene til næringsliv og offentlig sektor i egen region.

2) Mobilisere til økt FoU-innsats i regionene.

- Bidra til at bedrifter og offentlige virksomheter hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid.
- Styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov.

- 3) Bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene.**
- Bidra til langsiktig, grunnleggende kompetanseutvikling i FoU-institusjoner regionalt innenfor regionenes prioriterte satsingsområder.
 - Knytte institusjonenes FoU-kompetanse tettere til øvrige regionale FoU-aktiviteter.
- 4) Skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i relasjon til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter.**
- 5) Sørge for tett samspill mellom aktiviteter i regionene og deres relasjoner til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter.**

*) Retningslinjer for regionale forskningsfond fastsatt av Kunnskapsdepartementet 23.10.2009. Teksten er satt opp identisk med tekst i retningslinjene, men formatert noe annerledes, bl.a. med nummerering.

De tre første punktene går det det en kan kalle forskningspolitiske mål knyttet til å stimulere til mer forskning forankret i regionale problemstillinger, sikre god kvalitet, mobilisere nye aktører til å bli involvert i forskning og bidra til utvikling av sterke FoU-miljøer. De to siste punktene er knyttet hvordan til organisatoriske og prosessuelle forhold, det dreier seg om utvikling av arenaer for erfaringsutvikling og drøfte den forskningen i lys av nasjonal og internasjonal kunnskap, og det dreier seg om å sikre samspill og koordinering med nasjonal og internasjonal aktivitet. Føringene for regionale forskningsfond innebærer med andre ord ikke bare at man skal mobilisere til og finansiere forskning som er regionalt relevant, men man skal også spille en rolle i å skape arenaer og tilrettelegge for kommunikasjon og koordinering mellom aktuelle aktører, både innad i regionene og mot nasjonale og internasjonale aktører.

1.4 Søknadstyper

Det sentrale i regionale forskningsfond er å finansiere forskningsprosjekter, og i henhold til retningslinjene for fondene, har man fem ulike søknadstyper:

- Regional kvalifiseringsstøtte
- Regionale bedriftsprosjekter
- Regionale offentlige prosjekter
- Regionale forskerprosjekter
- Regionale institusjonsprosjekter.

For en nærmere definisjon av søknadstypene vises til ramme 1.1. Siden alle søknadstypene har betegnelsen «regional», droppes dette i det følgende, og bruker bare betegnelsene kvalifiseringsstøtte, bedriftsprosjekter osv.

Blant disse fem typene er kvalifiseringsstøtte – eller kvalifiseringsprosjekt – ment som forprosjekter der det bevilges relativt små beløp for å utvikle en prosjektidé, organisere en samarbeidskonstellasjon mv. og gjennom dette klargjøre om det er grunnlag for å gjennomføre et mer omfattende prosjekt. Normalt vil støtte til slike prosjekter ligge i området 100-200.000 kroner, i noen av regionene er det åpnet for støtte opp mot 500.000 kr.

De andre prosjekttypene innebærer gjennomføring av større prosjekter, det vi samlet vil betegne som hovedprosjekter, og der prosjekttypens navn indikerer hvem som skal være prosjektansvarlig – en bedrift er normalt ansvarlig for et bedriftsprosjekt, en offentlig for et offentlig prosjekt osv.

Valg av ulike prosjekttyper inngår som en sentral del av fondsregionenes strategier. For det første brukes gjerne kvalifiseringsprosjekter målrettet for å avklare aktuelle prosjektideer innenfor et område og gjennom dette få frem indikasjoner på hvilket potensial det er for en mer omfattende forskningsaktivitet. Når det gjelder hovedprosjektene, vil man gjennom valg av type gi uttrykk for hvilken type aktører man ønsker skal styre forskningen. Regioner som prioriterer næringsrettet forskning og vektlegger at bedrifter i større grad skal være forskningsaktører, vil prioritere bedriftsprosjekter, mens regioner som vil prioritere at offentlig aktører skal involveres i forskningsaktivitet, vil prioritere bruk av offentlige prosjekter. Samarbeid mellom ulike aktører er ellers et sentralt element i regionenes

Ramme 1.1 Søknadstyper i regionale forskningsfond

Regional kvalifiseringsstøtte skal utvikle FoU-prosjekter som kan kvalifisere til videre støtte fra relevante ordninger. Gode prosjektidéer i søknader, som ikke vurderes å ha tilstrekkelig kvalitet til å kunne få tildeling gjennom de øvrige søknadstypene, kan gis Regional kvalifiseringsstøtte for å videreutvikle og kvalifisere prosjektet. Målgrupper for kvalifiseringsstøtten er bedrifter, offentlig virksomheter, enkeltforskere og FoU-institusjoner.

Regionale bedriftsprojekter skal styrke FoU-aktiviteten i bedrifter innenfor de enkelte fondenes prioriterte satsingsområder. Målgruppene er enkeltbedrifter med FoU-erfaring, enkeltbedrifter i samarbeid med FoU-institusjoner, konsortier av bedrifter eller konsortier av bedrifter i samarbeid med FoU-institusjoner.

Regionale offentlige projekter skal utløse og styrke FoU-aktivitet i offentlige virksomheter innenfor de enkelte fondenes prioriterte satsingsområder. Målgruppene er enkeltvirksomheter, enkeltvirksomheter i samarbeid med FoU-institusjoner og/eller bedrifter, konsortier av virksomheter eller konsortier av virksomheter i samarbeid med FoU-institusjoner og/eller bedrifter.

Regionale forskerprojekter skal bidra til ny kunnskap om relevante problemstillinger i regionen og tema innenfor regional utvikling. Relevansen defineres av fondets utlysninger. Målgruppen for de regionale forskerprosjektene er enkeltforskere eller grupper av forskere ved en eller flere forskningsmiljøer (universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter, institusjoner med forskning som viktig del av virksomheten).

Regionale institusjonsprojekter skal styrke et forskningsmiljø innenfor regionalt prioriterte områder, gjennom å bygge ny kompetanse eller utvikle eksisterende kompetanse. Prosjektene skal bidra til å styrke miljøer av høy kvalitet eller bygge opp nye miljøer på områder av strategisk betydning. Prosjektene må være forankret i søkerinstitusjonens strategiske planer. Relevansen defineres av fondets utlysninger.

Kilde: Fondsregionenes nettsider

strategier, og det normale er at det stilles krav om samarbeid mellom ulike typer aktører i de fleste utlysninger. Fondsregionene kan også gi føringer med hensyn til om man ønsker samarbeid mellom ulike grupper i de ulike prosjekttypene. I noen tilfeller stilles også krav om trepartssamarbeid, det vil si samarbeid både mellom offentlig sektor, næringsliv og et forskningsmiljø.

Det bør spesielt kommenteres hvilken sentral rolle kvalifiseringsprosjektene har. Dette er en egen søknadstype som brukes av regionale forskningsfond, og som ikke brukes i nasjonale forskningsprogrammer organisert gjennom Forskningsrådet. Søknadstypen har stor betydning både for å mobilisere nye aktører i forskning, spesielt næringslivet, men den har også stor betydning for å utløse forskning på nye områder og utprøve de potensialer man har for å komme i gang med forskning i de ulike regioner. Denne søknadstypen brukes derfor i betydelig omfang i alle regioner, noe vi kommer tilbake til senere i rapporten (kapittel 3).

1.5 Problemstillinger i evalueringen⁴

Det overordnede målet med evalueringen er å studere i hvilken grad arbeidet med de regionale forskningsfondene er innrettet slik at det bidrar til oppnåelse av målene. Et viktig krav til evalueringen er at den skal skje i tett samspill med de aktuelle aktørene involvert i regionale forskningsfond, og bidra til å utvikle en systematisk kunnskap om det som skjer og komme med innspill til hvordan ordningen kan utvikles. Eller som det er formulert i hovedmålet for evalueringen: det skal utvikles «konkret og anvendbar kunnskap ... som grunnlag for forbedring, utdyping og videreutvikling». Videre heter det i konkurransegrunnlaget at evalueringen skal «bidra til diskusjon om hvilke grep som eventuelt bør gjøres for å øke sjansen for å nå målene», og det er en forutsetning at «regionene skal ha en aktiv rolle i utviklingen og gjennomføringen av prosjektet gjennom referansegruppe og læringsarenaer».

Ved siden av at vi i evalueringen skal følge med i «alt» som skjer og komme med innspill når det er aktuelt, er det naturlig å ha hovedfokus på noen områder. På bakgrunn av den debatten som har vært

⁴ Deler av teksten i dette delkapitlet bygger på tekst i kapittel 1.3 i Spilling m.fl. 2013, men er noe bearbeidet.

rundt regionale forskningsfond og den skepsis til ordningen som opprinnelig eksisterte til ordningen i noen miljøer, er det særlig naturlig å ha et hovedfokus på følgende tre problemstillinger:

1. I hvilken grad gir regionale forskningsfond addisjonalitet til det norske forskningssystemet?
2. I hvilken grad sikres tilfredsstillende kvalitet i forskningen finansiert av regionale forskningsfond?
3. I hvilken grad medfører regionale forskningsfond en fragmentering av den nasjonale forskningen?

Vi gir i det følgende noen kommentarer til disse problemstillingene.

Addisjonalitet

Et viktig formål med regionale forskningsfond er at ordningen skal styrke forskning for regional innovasjon og utvikling, og mobilisere til økt FoU-innsats i regionene. Det innebærer at ordningen både skal stimulere til ny forskning og mobilisere nye aktører til å bli involvert i regionalt relevant forskning. Det er med andre ord sentralt at ordningen gir addisjonalitet, det vil si at den utløser aktivitet i tillegg til det som finansieres over nasjonale programmer, og at ordningen bidrar til å få flere aktører aktivisert i forskning som nasjonale program ikke lykkes i å mobilisere.

Dette stiller relativt store krav til regionenes evne til å utforme gode strategier og handlingsplaner ut fra de nokså ulike forutsetninger de arbeider ut fra. Som vist i den første rapporten (Spilling m.fl. 2012, kapittel 3), er det meget stor variasjon med hensyn til FoU-aktivitet i regionene; fra Hovedstadsregionen som har flere nasjonalt ledende institusjoner og totalt har 46 prosent av landets FoU-aktivitet – til Innlandet og Agder som mangler de tunge institusjonene og som har henholdsvis 1,7 og 2,2 prosent av aktiviteten (Indikatorrapporten 2013). Også innad i de enkelte regioner er det til dels store variasjoner.

De ulike regionene har derfor svært forskjellige forutsetninger for sitt arbeid med regionale forskningsfond, og dette gir ulike utgangspunkt for hvordan de på den ene siden skal bidra med noe nytt basert på regionale forutsetninger; samtidig som de skal bidra med aktivitet som gir addisjonalitet til den nasjonale forskningen og ikke bare dupliserer denne.

Kvalitet

Et sentralt mål for regionale forskningsfond er å bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene, og nettopp på dette punktet har det eksistert, og eksisterer trolig fortsatt, betydelig skepsis til regionale forskningsfond.

Bakgrunnen for en slik skepsis er at det kan være en spenning mellom det å desentralisere ansvaret for forvaltningen av forskningen slik det er gjort gjennom regionale forskningsfond, og å sikre høy kvalitet i forskningen. Forskningskvalitet stimuleres av internasjonal og nasjonal konkurranse om forskningsmidler, og av internasjonalt og nasjonalt forskersamarbeid. Lokale konkurransearenaer har sjelden samme faglige anseelse, og gir ikke de samme incentiver til vitenskapelig kvalitet som større og mer åpne konkurransearenaer. Regionale forskningsfond kan derfor risikere å bli oppfattet som en reservepott for de som ikke lykkes nasjonalt eller internasjonalt.

Basert på våre tidligere undersøkelser kan det imidlertid konstateres at regionale forskningsfond holder samme kvalitetsnivå som sammenliknbare program i Forskningsrådet. For det første sikres dette ved at søknadsbehandlingen i regionale forskningsfond er basert på de samme rutiner som praktiseres i Forskningsrådet med bruk av ekspertpaneler. For det andre er det stor oppmerksomhet rundt dette spørsmålet i alle fondsregionene. De er meget bevisste på at prosjekter ikke skal innvilges dersom de ikke har en tilfredsstillende karakter, og det er flere tilfeller der ikke alle midler er fordelt fordi man ikke har fått tilstrekkelig mange søknader av tilfredsstillende karakter. Spørsmål knyttet til kvalitet ble spesielt analysert i forrige rapport (Spilling m.fl. 2013, kapittel 3), og selv om innvilgelsesraten er noe høyere på søknader til regionale forskningsfond enn til Forskningsrådet, har ikke dette konsekvenser for terskelen til å bli innvilget. Eller som det het i nevnte rapport: «I tilgjengelige karak-

terdata finnes det ikke belegg for at kvaliteten på innvilgede prosjekter er lavere enn for tilsvarende prosjekter i Norge Forskningsråd» (s. 7).

Samtidig er det viktig å erkjenne at det vil være utfordringer med hensyn til kvalitet når man arbeider for å mobilisere nye aktører til forskningsaktivitet. Dette gjelder spesielt aktører i næringslivet og offentlig sektor, og i alle regioner har man møtt store utfordringer med hensyn til hvordan disse kan involveres i forskning. Men dette er ikke noen spesiell problemstilling knyttet til regionale forskningsfond, men er knyttet til å mobilisere flere aktører til å involveres i forskning, uavhengig av hvem som bidrar til mobiliseringen, og er knyttet til det relativt selvfølgelige - at det tar tid å bygge opp den kompetansen som er nødvendig for å involveres i forskningsaktivitet.

Fragmentering

Den tredje problemstillingen gjelder spørsmålet om regionale forskningsfond bidrar til fragmentering av forskningen. Det synes nokså åpenbart at en desentralisering av beslutningsmyndighet rundt forskning og at midler allokeres på det regionale nivået for å møte regionale problemstillinger, kan medføre en risiko for spredning av faglig kompetanse på mange små miljøer. Det er med andre ord en risiko for at regionale midler fører til fragmentering fremfor konsolidering av nasjonale kunnskapsmiljøer. Samtidig som det er ønskelig med sterke nasjonale forskningsmiljøer, har imidlertid lokalt næringsliv og forvaltning behov for kunnskap med lokal relevans og nærhet. Utfordringen blir å kombinere regionale forskningsfond med en nasjonal politikk for samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon (SAK), og unngå utstrakt parallelloppbygging av forskningskompetanse. Denne problemstillingen er spesielt drøftet i kapittel 4.

Begrensninger i evalueringen

Følgerevalueringen av regionale forskningsfond er lagt opp med hovedfokus på alle prosessene som utspilles som et ledd i implementeringen og forvaltningen av ordningen. Det er et sterkt «internt» fokus i evalueringen idet vi diskuterer det som skjer innenfor rammen av ordningen slik den er utformet ut fra gjeldende regelverk, både i de enkelte fondsregioner og på det sentrale nivået. Det er dette som er mandatet for evalueringen – å avklare om i hvilken grad de målene som er satt for ordningen blir realisert. Derimot inngår det ikke i evalueringen å vurdere spørsmål knyttet til retningslinjene som ligger til grunn for ordningen, herunder den samlede rammen for ordningen og fordelingen av midlene mellom regionene.

Det inngår heller ikke i evalueringen å vurdere hvordan ordningen med regionale forskningsfond er innpasset i det samlede virkemiddelapparatet, og i hvilken grad det representerer addisjonalitet i forhold til dette. Som det fremgår senere i rapporten (kapittel 5), inngår regionale forskningsfond i et relativt komplisert system av virkemidler og programmer, og man står overfor en del utfordringer knyttet til koordinering med andre aktører. Vi nøyer oss kun med å konstatere dette, og påpeker at det er behov for oppfølgende analyser.

1.6 Om innholdet i rapporten

Med utgangspunkt i de foregående problemstillinger, gis det i resten av rapporten en oppsummering av evalueringen. I kapittel 2 oppsummeres status for implementeringen av ordningen i de enkelte fondsregionene, vi gjennomgår organiseringen av styrene og fondssekretariatene, herunder hvor mye ressurser man har for dette i de ulike fondsregionene. Videre oppsummeres status for arbeidet med FoU-strategier, bestillingsbrev og fondsregionenes handlingsplaner, herunder hva som er de viktigste satsingsområdene i de enkelte regioner. Kapitlet avslutter med en samlet oversikt over mottatte og innvilgede søknader – til sammen er det per første halvår 2013 behandlet over 1500 søknader, 600 er innvilget, og det er bevilget til sammen 568 millioner kroner.

På bakgrunn av at kvalifiseringsprosjektene har vist seg å være et meget viktig virkemiddel både for å mobiliseres nye aktører til forskning og å utprøve det potensialet man har for forskning på ulike

områder i regionene, har vi i kapittel 3 valgt å gi en systematisk oversikt over disse prosjektene. I alt er det innvilget over 400 kvalifiseringsprosjekter, og vi ser nærmere på hvilke temaer som er dekket, hvem som er prosjektansvarlig og omfanget av samarbeid. Videre ser vi på samarbeidsrelasjoner og i hvilken grad kvalifiseringsprosjektene videreføres i andre prosjekter.

I kapittel 4 gis det en bred gjennomgang av alle innvilgede hovedprosjekter med bl.a. en analyse av valg av forskningstema, og i hvilken grad de ulike regioner har spesialisert sin virksomhet. Videre gis det en oversikt over samarbeidsmønstre i prosjektene og i hvilken grad samarbeidet skjer med aktører utenfor regionen. I viktig spørsmål er ellers i hvilken grad regionale forskningsfond bidrar til fragmentering av forskningen og regional lock-in; viktige funn i denne sammenheng er at samarbeidet har et betydelig omfang, og flere tyngre forskningsinstitusjoner er involvert i prosjekter i flere regionene.

I kapittel 5 gis det en sammenstilling av resultatene av fjorårets brukerundersøkelse, og dette følges opp med en oppsummering av synspunkter som fremkom gjennom de workshopene som ble arrangert i hver enkelt region i september 2013. Her oppsummeres synspunkter fra ulike interessenter med hovedvekt på representanter for næringslivet, offentlig sektor og FoU-institusjonene. I tillegg var det med flere representanter for virkemiddelapparatet, og samspillet mellom regionale forskningsfond og de øvrige virkemiddelaktører er et viktig punkt i gjennomgangen.

Ett av formålene med evalueringen er å foreslå indikatorer for resultater og effekter for regionale forskningsfond, og dette gjennomgås i kapittel 6. Her drøftes hvilke datakilder man har for ulike typer indikatorer, og det gis et forslag til hvordan det kan arbeides videre med utforming av indikatorer basert på de rapporteringsrutinene man nå har.

I det avsluttende kapitlet gis det en samlet oppsummering av status for regionale forskningsfond i lys av de ulike målene for ordningen. I likhet med konklusjonen i de foregående rapporter er konklusjonen også denne gang at det drives et godt arbeid i de regionale forskningsfondene, både regionalt og sentralt. Ordningen synes nå godt etablert, og den gir et viktig bidrag til utvikling av det norske forskningssystemet. Samtidig drøftes problemstillinger knyttet til den videre utvikling av ordningen, og at man står overfor noen utfordringer i samordning og koordinering med et virkemiddelapparat som fremstår som relativt komplisert.

2 Implementeringen i fondsregionene

2.1 Innledning

Formålet med dette kapitlet er å gi en oversikt over hvordan ordningen med regionale forskningsfond er implementert i de sju regionene. Implementeringen er tidligere beskrevet relativt detaljert i den første rapport fra følgeevalueringen (Spilling m.fl. 2011, kapittel 5), her bygger vi videre på det som ble skrevet den gang. For å gi et bilde av helheten, er det nødvendig med noen gjentakelser, men først og fremst er det lagt vekt på å gi en helhetlig oversikt over hva som nå er status i de sju regionene.

I prinsippet kan implementeringen av regionale forskningsfond forstås innenfor rammen av modellen skissert i figur 2.1. Prosessen starter med utgangspunkt i de enkelte regionenes forutsetninger, og fylkeskommunene i de enkelte fondsregionen utarbeider sine FoU-strategier, enten separat for den enkelte fylkeskommune eller i samarbeid med de andre fylkeskommunene i regionen. Disse strategiene legges så til grunn for utforming av et felles bestillingsbrev som angir mandatet for arbeidet i de enkelte fondsstyrene. Fondsstyrene utarbeider så sin handlingsplan der de gjør sine prioriteringer innenfor de rammer som gis gjennom FoU-strategiene og bestillingsbrevet. Det viktigste elementet i handlingsplanen er utlysning av midler til FoU-prosjekter, og på grunnlag av utlysninger og innkomne søknader om midler, gjør de enkelte fondsstyrer vedtak om hvilke prosjekter som skal gis støtte. I hver fondsregion utvikles en portefølje av prosjekter, og etter hvert som disse prosjektene gjennomføres og oppnår resultater, vil dette på ulike måter gi bidrag til den regionale utviklingen.

Figur 2.1: Modell for implementering av regionale forskningsfond

2.2 De regionale forutsetningene

De sju regionene som regionale forskningsfond er organisert i, representerer svært ulike forutsetninger hensyn til FoU-aktivitet, dette gjelder både med hensyn til den institusjonelle utbyggingen av forskningsmiljøer og omfanget av FoU i næringslivet. En oversikt over samlet FoU-aktivitet etter forskningsutførende sektor for de sju regionene er gitt i tabell 2.1.

Tabell 2.1 FoU-aktivitet 2011 i fylkene etter forskningsutførende sektor

	Næringslivet		Instituttene		UH		Totalt		Befolkningsandel (%)*)
	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%	
Hovedstaden	9 731	48,5	5 110	46,0	6 021	41,9	20 956	45,8	23,3
Innlandet	452	2,3	167	1,5	176	1,2	798	1,7	7,7
Oslofjorden	3 552	17,7	640	5,8	271	1,9	4 486	9,8	19,1
Agder	533	2,7	169	1,5	278	1,9	985	2,2	5,7
Vestlandet	2 825	14,1	1 882	16,9	2 946	20,5	7 684	16,8	20,9
Midt-Norge	2 568	12,8	2 467	22,2	2 934	20,4	8 003	17,5	13,8
Nord-Norge	404	2,0	681	6,1	1 727	12,0	2 821	6,2	9,5
Totalt	20 065	100,0	11 115	100,0	14 353	100,0	45 734	100,0	100,0

*) Gjelder folketall per 1. januar 2011

Kilder: Statistisk Sentralbyrå og Indikatorrapporten 2013.

Som det fremgår, er de sju fondsregionene svært forskjellig; det ene ytterpunktet er representert ved hovedstadsregionen med over 45 prosent av samlet FoU-aktivitet, mens vi på den andre siden har Innlandet og Agder med henholdsvis 1,7 og 2,2 prosent av landets FoU-aktivitet. Generelt er FoU-aktiviteten konsentrert til de mest sentrale delene av landet, de sterkeste konsentrasjonene av FoU-aktivitet har vi i Oslo-området, Bergen og Trondheim der vi ved siden av de eldste og største universitetene også har en betydelig konsentrasjon av landets forskningsinstitutter. Også næringslivets FoU-aktiviteten er i stor grad konsentrert til disse områdene, spesielt Oslo-området med over 48 prosent. Her finner vi imidlertid også et viktig avvik som gjelder fondsregion Oslofjorden som har hele 18 prosent av næringslivets FoU-aktivitet, noe som særlig skyldes det forskningsintensive næringslivet i Buskerud og Vestfold, og dette står i kontrast til regionens relativt svake posisjon i UH-sektoren med bare 1,9 prosent av aktiviteten. På den annen side er det verdt å merke seg Nord-Norge som har seks prosent av samlet FoU-aktivitet, dette skyldes særlig en sterkt utbygget UH-sektor der regionen har 12 prosent av samlet aktivitet innenfor sektoren, mens næringslivet i Nord-Norge på sin side bare har to prosent av landets samlede FoU-aktivitet.

For ytterligere å illustrere hvordan FoU-aktiviteten er konsentrert, har vi sammenliknet andelen av samlet FoU-aktivitet med befolkningsandelen ved å beregne en såkalt «konsentrasjonsfaktor» som er andelen FoU-aktivitet delt på befolkningsandel (tabell 2.2). Som det fremgår, har Hovedstaden en nesten dobbelt så høy andel av FoU-aktivitet som den ville hatt dersom FoU-aktiviteten var proporsjonal med befolkningsandelen. Også Midt-Norge har en høyere andel enn befolkningsandelen skulle tilsi, FoU-andelen ligger 21 prosent over. De andre regionene ligger under, Innlandet lavest med en faktor på 0,23, det vil si at regionen kun har 23 prosent av hva den ville hatt dersom FoU-aktiviteten hadde vært jevnt fordelt.

Et tilsvarende bilde fremkommer når vi ser på FoU-årsverk per 1000 innbygger. Mens det i gjennomsnitt var 7,5 forskerårsverk per 1000 innbyggere i 2011, hadde hovedstaden og Midt-Norge henholdsvis 14,1 og 9,9, mens de andre regionene lå under landsgjennomsnittet, Innlandet var lavest med to forskerårsverk per 1000 innbyggere.

Tabell 2.2 Andelen FoU-aktivitet i forhold til andel av befolkningen, og FoU-årsverk per 1000 innbyggere for fondsregionene.

	Konsentra- sjonsfaktor FoU*)	FoU-årsverk per 1000 innb.
Hovedstaden	1,97	14,1
Innlandet	0,23	2,0
Oslofjorden	0,51	3,9
Agder	0,38	2,8
Vestlandet	0,80	6,2
Midt-Norge	1,27	9,9
Nord-Norge	0,65	5,0
Sum	1,00	7,5

*) Andel av FoU-aktivitet 2011 dividert med andel av befolkningen per 1. januar 2011.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Indikatorrapporten 2013.

Når man vurderer disse tallene, er det imidlertid viktig å være klar over at det er betydelige variasjoner mellom de enkelte fylkene, slik at en fondsregion kan representere en meget heterogen situasjon (jf. tabellene 2.10-2.11 i vedlegg til dette kapitlet), noe som også vil gi viktige premisser for arbeidet i de enkelte fondsregionene. De største variasjonene finner man på Vestlandet, der Sogn og Fjordane har en relativt liten FoU-aktivitet; i Midt-Norge der særlig Nord-Trøndelag har lite FoU, men der også Møre og Romsdal har begrenset FoU-aktivitet. I tillegg er det stor grad av ulikhet i Nord-Norge der spesielt Finnmark står relativt svakt med hensyn til FoU-aktivitet.

Det er altså et relativt krevende terreng regionale forskningsfond skal manøvrere i. En ting er at de samlede midlene forvaltet gjennom regionale forskningsfond er marginale i den nasjonale sammenhengen, en årlig innsats på rundt 220 millioner kroner er temmelig marginalt i forhold til en samlet FoU-aktivitet på 46 milliarder kroner. I tillegg kommer den store variasjonen mellom fondsregionene, fra Innlandet med en svakt utviklet institusjonell struktur og generelt lav FoU-aktivitet, til Hovedstadsregionen med nærmere halvparten av landets samlede FoU-aktivitet og med flere av landets tyngste institusjoner både i UH-sektoren og instituttsektoren, og en sterk konsentrasjon av forskningsbasert næringsliv.

Tabell 2.3 Oversikt over samlet FoU-aktivitet 2011, årlige bevilgninger for Forskningsrådet og årlige bevilgninger gjennom RFF*)

	Samlet FoU-aktivitet 2011		Årlige bevilgninger fra Forskningsrådet		Årlige bevilgninger fra RFF		RFF/ NFR**)
	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%	%
Hovedstaden	20 956	45,8	3 248,8	50,0	28,2	15,8	0,9
Innlandet	798	1,7	84,6	1,3	15,4	8,6	18,2
Oslofjorden	4 486	9,8	182,4	2,8	33,8	18,9	18,5
Agder	985	2,2	54,4	0,8	13,7	7,7	25,2
Vestlandet	7 684	16,8	1 101,3	17,0	30,8	17,2	2,8
Midt-Norge	8 003	17,5	1 575,7	24,3	25	14,0	1,6
Nord-Norge	2 821	6,2	449,6	6,9	31,9	17,8	7,1
Totalt	45 734	100,0	6 493,7	100,0	178,8	100,0	2,8

*) De årlige bevilgninger for Forskningsrådet og RFF er gjennomsnitt for årene 2010-2012

**) Angir andel av midler bevilget gjennom RFF som prosent av bevilgning fra Forskningsrådet.

Kilde: Norge Forskningsråd.

For å tydeliggjøre fondsregionenes ulike forutsetninger, er det i tabell 2.3 gitt en sammenstilling av noen nøkkeldata for hver region. I tillegg til samlet FoU-aktivitet viser tabellen årlige bevilgninger fra Forskningsrådet, og dette er stilt opp mot de årlige bevilgningene fra regionale forskningsfond. For å få frem et uttrykk for den relative betydningen av regionale forskningsfond, har vi i den siste kolonnen beregnet hvor mye bevilgningen fra RFF utgjør i prosent av den samlede årlige bevilgningen fra Forskningsrådet.

Tallene viser at den relative betydningen av RFF varierer mye mellom regionene, i Hovedstaden og Midt-Norge betyr midlene minst, med henholdsvis 0,9 og 1,6 prosent av bevilgningene fra Forskningsrådet. I kontrast til dette kommer midlene fra regionale forskningsfond i Agder, Innlandet og Oslofjorden, der midlene utgjør relativt mye, størst relativt betydning har midlene i Agder, der de tilsvarer 25 prosent av bevilgningene fra Forskningsrådet, mens for Innlandet og Oslofjorden tilsvarer midlene rundt 18 prosent.

Dette gir regionene meget ulike forutsetninger for å utforme sine strategier og å forvalte sine midlene slik at det skal gi addisjonalitet, det vil si gi en tilleggseffekt til den FoU-aktiviteten som allerede pågår.

2.3 Implementering i regionene

Ansvar for forvaltningen av regionale forskningsfond er lagt til det fylkeskommunale nivået – det er fylkeskommunene som i fellesskap innenfor de enkelte regioner har hatt ansvaret for å implementere ordningen. I hver region har de aktuelle fylkeskommunene inngått samarbeidsavtaler om hvordan ordningen skal forvaltes, og på dette grunnlag er det opprettet sekretariater og utnevnt styrer.

I tabell 2.4 har vi gitt en oversikt over organiseringen av sekretariatene. Det vanlige mønstret er at hvert sekretariat er bemannet med en sekretariatsleder i full stilling som er lokalisert i administrasjonen hos vertsfylket, i tillegg kommer det i de fleste regionene en deltidsstilling i hver av de samarbeidende fylkeskommunene. Men som det fremgår av tabellen nedenfor, er det noen variasjoner mellom regionene. I Hovedstadsregionen har man kun sekretariatsleder i hel stilling, hverken Oslo eller Akershus finansierer medarbeidere i sekretariatet. I Oslofjorden har man i tillegg til sekretariatsleder også en fagsekretær i hel stilling, begge deler finansiert over fondet. I tillegg har man en medarbeider i hver av de fire fylkeskommunene. I prinsippet skal disse bruke 50 prosent av sin tid på saker knyttet til fondet, men i praksis må dette avpasses mot andre arbeidsoppgaver for de respektive fylkeskommuner. I Midt-Norge og Nord-Norge har man en nokså lik ressursituasjon med sekretariatsleder i full stilling (på Vestlandet 75%), mens man har en halv stilling i hver av de deltakende fylkeskommunene. På Vestlandet har man sekretariatsleder i 75 prosent stilling og i tillegg medarbeidere med stillingsandeler varierende mellom 50 og 100 prosent i hver av de tre fylkeskommunene. Agder og Innlandet må greie seg med mindre ressurser, de har sekretariatsledere i fulle stillinger, mens det er små stillingsandeler i de deltakende fylkeskommunene.

Tabell 2.4. Oversikt over sekretariatene

Fondsregion	Vertsfylket	Sekretariat består av
Hovedstaden	Akershus	Sekretariatsleder i hel stilling, ingen rep fra Oslo og Akershus
Oslofjorden	Vestfold	Sekretariatsleder og fagsekretær i hel stilling, en rep fra hver av Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark i 50% stilling
Innlandet	Hedmark	Sekretariatsleder i hel stilling, en rep fra hver av Hedmark og Oppland med ett månedsværk hver (8% stilling)
Agder	Aust-Agder	Sekretariatsleder i hel stilling, Aust-Agder dekker regnskap og noe sekretærfunksjoner, Vest-Agder dekker en rep i 20% stilling
Vestlandet	Hordaland	Sekretariatsleder i 75% stilling, en rep i Hordaland i 75% stilling, en i Rogaland i 50% stilling og en i Sogn & Fjordane i 100% stilling
Midt-Norge	Sør-Trøndelag	Sekretariatsleder i hel stilling, en rep fra Sør-Trøndelag i 50% stilling, i Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag er det begge steder en 50% stilling som deles av to personer
Nord-Norge	Troms	Sekretariatsleder i hel stilling, en rep fra hver av Nordland, Troms og Finnmark i 50% stilling

Prinsippene for utnevning av fondsstyrene er vedtatt i retningslinjene for regionale forskningsfond. Det deltakende fylkene utnevner to representanter hver i tillegg til at Forskningsrådet utnevner to

representert til hvert fond, i tillegg til numeriske vararepresentanter. Sametinget utnevner i tillegg en representant til de to nordligste fondsregionene. Dette fører til at antall styrerepresentanter varierer fra seks i Hovedstaden, Innlandet og Agder til ti i Oslofjorden som har flest.

Som det fremgår av oversikten i tabell 2.5, varierer styrenes sammensetning betydelig. For det første kan man merke seg Hovedstaden som ikke har representanter hverken fra offentlig sektor eller politikk, så dette kan oppfattes som et rent fagstyre dominert av FoU-intensivt næringsliv, i tillegg til at styret har et par representanter fra akademia. Heller ikke Innlandet og Nord-Norge har politikere i styret, men i disse regionene har henholdsvis næringsliv/akademia og offentlig sektor en sterk posisjon. Midt-Norge og Agder har det vi har karakterisert som bredt sammensatte styre med spredning av representanter på ulike sektorer. I Oslofjorden finner vi en relativt sterk dominans av politikere i tillegg til at FoU-intensiv næringsliv er sterkt representert, mens den sterkeste dominansen av politikere finner vi på Vestlandet der samtlige fylkesordførere sitter i styret, hvorav en har styreledervervet.

Tabell 2.5 Oversikt over styrene i fondsregionene

Fonds-region	Antall representanter	Sammensetning av styret	Styreleder fra	Profil
Hovedstaden	6	4 næringsliv 2 akademia	Næringsliv	FoU-intensivt næringslivet dominerer
Innlandet	6	3 offentlig sektor 2 næringslivet 1 akademia	Offentlig sektor	Offentlig sektor dominerer
Oslofjorden	10	4,5 politikere 1,5 akademia 4 næringsliv	Politikk/ Akademia	Politikk og FoU-intensivt næringsliv dominerer
Agder	6	1 politiker 2 offentlig sektor 1 akademia 2 næringsliv	Akademia	Bredt sammensatt
Vestlandet	8	3 politikere 5 næringsliv	Politisk	Politisk styrt (alle tre fylkesordførere i styret)
Midt-Norge	9	2 akademia 2 politikere 2 offentlig sektor 3 næringsliv	Offentlig sektor	Bredt sammensatt
Nord-Norge	9	4 akademia 4 næringsliv 1 offentlig sektor	Næringsliv	Næringsliv og akademia dominerer

En forutsetning for ordningen er at fylkeskommunene utarbeider regionale FoU-strategier. I tabell 2.6 er det gitt en oversikt over disse, og som det fremgår, har det vært nokså ulike tilnærminger til dette i de enkelte regioner.

I fire av regionene – Agder, Hovedstaden, Innlandet og Nord-Norge - er det utarbeidet en felles FoU-strategi. I Nord-Norge har i tillegg Nordland sin egen FoU-strategi, mens Finnmark og Troms ikke har dette. I de andre regionene foreligger det ikke felles FoU-strategier, her foreligger det kun separate strategier for de enkelte fylkeskommuner. Midt-Norge kommer i en mellomstusjon – mens Trøndelagsfylkene har en felles strategi, har Møre og Romsdal utarbeidet separat strategi.

Tabell 2.6 Oversikt over FoU-strategier i fondsregionene

Opprinnelig FoU-strategi	Revidert FoU-strategi (status høst 2013)
Hovedstaden Felles strategi for begge fylker: Forslag til «Regional FoU-strategi for Oslo/Akershus» utarbeidet av NIBR, okt. 2009.	Det pågår p.t. ikke noe arbeid med sikte på å revidere FoU-strategien
Innlandet Felles strategi for begge fylker: «FoU-strategi for Hedmark og Oppland» vedtatt juni 2009	Revisjon gjennomført i 2012: «FoU-strategi for Hedmark og Oppland 2013-2016»
Oslofjorden Separate strategier for hvert fylke: «Samspill og synergi. FoU-strategi for Østfold» mars 2009 Vestfold: «Strategi for FoU og innovasjon» utkast sept 2009 «FoU- og innovasjonsstrategi for Buskerud 2010-2015» oktober 2009 «FoU-strategi for Telemark 2010-2012». Vedtatt desember 2009.	Kun <i>Telemark</i> har så langt gjennomført en revisjon av FoU-strategien som foreligger i en brosjyre «FoU-strategi for Telemark 2013-2016». Status øvrige fylkeskommuner: <i>Østfold</i> : Arbeider med en plan for kompetanse som også vil omhandle forskning. <i>Vestfold</i> : Arbeider med plan for verdiskaping og innovasjon som også vil omhandle forskning. <i>Buskerud</i> : Intensjon å rullere FoU-strategien f.o.m. 2016. Denne prosessen er foreløpig ikke igangsatt.
Agder Felles strategi for begge fylker: «Forsknings- og utviklingsstrategi for Agder», vedtatt i 2009	Revisjon av FoU-strategien startet høsten 2013
Vestlandet Separate strategier for hvert fylke: «FoU-strategi for Rogaland med fokus på næring», september 2009 «Regional forskningsstrategi Hordaland», juni 2010 «FoU-strategi for næringsutvikling i Sogn og Fjordane 2010-2020», oktober 2009 «FoU-handlingsplan for Sogn og Fjordane 2010-2011. Forslag til næringsretta forskings- og utviklingstiltak», april 2010.	Hordaland har nylig startet arbeid med revisjon av FoU-strategien.
Midt-Norge Felles strategi for Trøndelagsfylkene og separat for Møre og Romsdal: «FoU-strategi for Trøndelag 2010» «Forsknings- og utviklingsstrategi for Møre og Romsdal 2010»	Revisjon av strategiene ble gjennomført i 2012: «FoU-Strategi for Trøndelag 2012-2015» «FoU-strategi for Møre og Romsdal 2012-2016. Møre og Romsdal – meir verdiskaping av kvar FoU-krone»
Nord-Norge Felles strategi for alle tre fylkene: «FoU-strategi Fondsregion Nord-Norge – Nordland, Troms og Finnmark 2010-2011»	Revidert i 2012/2013: «FoU-strategi Fondsregion Nord-Norge – Nordland, Troms og Finnmark 2013-2016»

Som det videre fremgår av tabellen, varierer det i hvilken grad det har blitt arbeidet med oppdatering av FoU-strategiene. I Innlandet, Midt-Norge og Nord-Norge er oppdateringer gjennomført, mens i Agder har arbeidet startet høsten 2013. I Hovedstaden er det ikke planer om å revidere FoU-strategien. På Vestlandet er det så langt bare Hordaland som har satt i gang arbeid med revisjon av sin FoU-strategi. I Oslofjord-regionen har Telemark fylkeskommune revidert sin FoU-strategi, mens det er varierende planer i de andre fylkeskommunene; i Østfold arbeider man med en plan for kompetanse som også vil inkludere forskning, i Vestfold skal man utarbeide en plan for verdiskaping og innovasjon som også skal omhandle forskning, mens i Buskerud planlegges FoU-strategien rullert fra 2016.

I tabell 2.4 har vi gitt en oversikt over alle foreliggende bestillingsbrev og handlingsplaner. Bestillingsbrevet er oppdragsgivers dokument – det vil si fylkeskommunenes – som utarbeides i fellesskap mellom alle fylkeskommunene i hver region. Det normale er at bestillingsbrevet foreligger som et eget dokument der hovedelementene i de gjeldende FoU-strategiene oppsummeres, og at det så angis hva fondsstyret skal prioritere innenfor denne rammen. I Nord-Norge har man valgt en annen strategi, der gjelder FoU-strategien også som bestillingsbrev.

Tabell 2.7 Oversikt over bestillingsbrev og handlingsplaner.

Fonds-region	Bestillingsbrev	Handlingsplaner
Hovedstaden	Bestillingsbrev mai 2010	Handlingsplan 2011-2012
	Bestillingsbrev november 2011, gjelder for perioden 2012-2015	Handlingsplan 2012-2015
Innlandet	Bestillingsbrev 2010-2011	Handlingsplan 2010-2011
	Bestillingsbrev 2012	Handlingsplan 2012
	Bestillingsbrev 2012-2016	Handlingsplan 2013-2014
Oslofjorden	Bestillingsbrev 2010-2012	Handlingsplan 2010-2012
	Bestillingsbrev 2013-2015	Handlingsplan 2013-2014
Agder	Bestillingsbrev 2010-2011	Handlingsplan 2011-2012
	Bestillingsbrev 2012, prolongert til revidert FoU-strategi foreligger	Handlingsplan 2012, revidert i 2013
Vestlandet	Bestilling til fondsstyret 2010-2012	Handlingsplan 2010-2011
	Bestilling til fondsstyret 2013-2015	Handlingsplan 2011
		Handlingsplan 2012
		Handlingsplan 2013
Midt-Norge	Bestillingsbrev 2010-2011	Handlingsplan 2010-2011
	Bestillingsbrev 2012-2015	Handlingsplan 2012-2015
Nord-Norge	FoU-strategi for 2010-12 fungerer som bestillingsbrev for samme periode	Handlingsplan 2010-2011
		Handlingsplan 2012
	FoU-strategi for 2013-16 fungerer som bestillingsbrev for sammen periode	Handlingsplan 2012 prolongert for 2013
		Handlingsplan 2014 forventes vedtatt høsten 2013

På grunnlag av bestillingsbrevene og FoU-strategiene utarbeider fondsstyrene handlingsplaner for sin egen aktivitet, der hovedvekten er lagt på hva slags utlysninger man har og på hvilke temaområder, og hvor mye midler som vil bli lyst ut på de ulike områder. Her følger fondsregionene en nokså ensartet praksis med hensyn til planenes innhold, mens det varierer om handlingsplanene utarbeides fra år til år, eller dekker noe lengre perioder.

I tillegg har tre av fondsregionene, Agder, Oslofjorden og Vestlandet, utarbeidet kommunikasjonsplaner angir hvordan de vil kommunisere med ulike aktørgrupper gjennom bruk av ulike kommunikasjonskanaler.

2.4 Fondsregionenes prioriteringer

Mens vi i det foregående har oppsummert de formelle aktivitetene, skal vi i det følgende se nærmere på hvilke prioriteringer som er gjort i de enkelte fondsregionene. De viktigste dokumentene i denne sammenheng er de enkelte fondsregionenes bestillingsbrev og styrenes handlingsplaner. I bestillingsbrevet formulerer fylkeskommune oppdraget til sitt fondsstyre, og i handlingsplanen angir styret hvordan det vil prioritere sitt arbeid innenfor de rammer som er gitt i bestillingsbrevet.

I tabell 2.12 i vedlegg har vi gitt en oversikt over de prioriterte satsingsområder slik de fremgår av bestillingsbrev og handlingsplaner, og i tabell 2.8 er det gitt en sammenstilling av fondsregionenes prioriteringer med vekt på hvilke målgrupper de er rettet mot og hvilke temaområder som er prioritert.

Det er stor spennvidde med hensyn til hvordan regionene har valgt å prioritere sine satsinger. De mest spissede satsingene har vi i Hovedstaden og Agder. I Hovedstaden er all aktivitet innrettet mot innovasjon i offentlig sektor, og man har som en hovedføring for alle hovedprosjekter at de skal gjennomføres i et trepartssamarbeid mellom offentlig sektoren, næringsliv og forskningsmiljø, men fortrinnsvis med enten offentlig sektor eller næringsliv som bedriftsleder. Også i Agder har man et spisset strategi på noen få temaer, og der man kombinerer satsing på utvikling av de ledende næringsmiljøene i regionen og på innovasjon i offentlig sektor. I tillegg har man i den senere tid satset

sterkt på institusjonsutvikling, spesielt ved å gi støtte til forberedende arbeid for organisering av forskningssentre under Forskningsrådets SFF- og SFI-ordninger.

Tabell 2.8 Oversikt over prioriterte målgrupper og tema i fondsregionenes handlingsplaner

Prioriterte målgrupper	Tematiske prioriteringer	Kommentarer
Hovedstaden Hovedfokus på offentlig sektors behov, inklusive offentlig tjenesteyting, som skal løses i samarbeid med næringslivet. Som hovedregel stilles krav om trepartssamarbeid mellom offentlig sektor, næringsliv og forskningsmiljø i prosjektene	Miljø- og energiteknologi Livsvitenskap IKT	Spisset strategi rettet mot innovasjon i offentlig sektor. Krav om trepartssamarbeid i gjennomføring av hovedprosjekter
Innlandet Næringsliv FoU-instituttene og høyskolene Offentlig sektor Kompetansemiljøer, nettverk og klynger	Bred strategi rettet mot Industri, reiseliv, bioenergi, bioteknologi, kultur- og opplevelsesnæringene, informasjonssikkerhet	Bredt anlagt strategi, både mht til målgrupper og tema.
Oslofjorden Bedrifter og offentlig sektor Nærings- og kompetanseklynger Det regionale innovasjonssystemet på tvers av bransjer og klynger Prioriterer generelt prosjekter som innebærer langsiktig samarbeid, for bedriftsprosjekter prioriteres prosjekter der SMB samarbeider med et FoU-miljø	Klima og miljø Velferd, helse og omsorg Utdanning og opplæring Reiseliv, opplevelsesnæringene og attraksjonskraft Teknologi	I 2013-15 prioriteres Klima og miljø, Velferd, helse og omsorg, og Teknologi.
Agder Bedrifter og næringsklynger Forskningsinstitusjoner Offentlig sektor Kompetansemiljø med sikte på å danne SFI/SFF Prioriterer prosjekter med partnere for næringslivet, forskningsinstitusjoner og det offentlige	Energi, miljø og klima Innovasjon i offentlig sektor med vekt på helse, sosial og omsorg inkl e-helse Utdanningsforskning	Spisset strategi, i 2012-14 prioriteres Satsing på dannelse av forskningssentre (SSF/SFI), Utdanningsforskning og Innovasjon i offentlig sektor
Vestlandet Næringsliv Offentlig sektor (Det er spesielt angitt å være forsiktig med å prioritere forsker- og institusjonsprosjekt den første tiden)	Energi Bærekraftig matproduksjon (grønn og marin sektor) Reiseliv og opplevelser Offentlige utviklingsoppgaver på Vestlandet Fra 2013 lyst ut temaet «Vestlandet 2025» knyttet til regionens overordnede utfordringer for å sikre en bærekraftig utvikling	
Midt-Norge Hovedvekt på næringsliv, spesielt næringssektorer der regionen har sterke miljøer Også noe vekt på offentlig sektor	Marin sektor Verdikjede mat – blå/grønn Fornybare energi og miljøteknologi Olje og gass – leverandørindustri Maritim sektor Forskningsdrevet innovasjon i offentlig sektor Brukerstyrt regional innovasjonsarena (BRIA)	I HP 2012-15 er det lagt stor vekt på å tilpasse egne utlysninger til utlysninger i nasjonale program.

Nord-Norge

Ingen klare avgrensninger, men gjennom temaområdene kanskje størst vekt på næringsliv (?)

Dette er opprettholdt i revidert FoU-strategi

Verdiskaping og innovasjon i næringslivet
Klimatilpassing og næringer i nord
Velferdsutvikling

Grenseoverskridende samarbeid i Barentsregionen

Tverrgående tema: Urfolk, kjønn og samarbeid

I FoU-strategi for 2013-16 er følgende innsatsområder angitt:

- Forskning som forsterkning av regionens satsinger

- Mobilisering av nordnorsk næringsliv

- Mobilisering av offentlig sektor

- Styrking av nordnorsk kompetanse gjennom forskning

- Internasjonalisering av nordnorsk forskning

Bredt anlagt og åpen strategi både med hensyn til målgrupper og tema

På den andre siden har vi Innlandet og Nord-Norge som har de bredeste strategiene med lite grad av prioritering, hverken med hensyn til målgrupper eller temaområder. I begge regioner er det åpent for alle søkergrupper, selv om det trolig i begge regioner er en viss prioritering av næringslivet, og i begge regioner er det også nokså generelle angivelser av temaer som det skal satses på.

De tre andre regionene kommer i en mellomstilling, alle har relativt brede angivelser av tema, men likevel sterkere grad av prioritering enn Innlandet og Nord-Norge. Alle har noe smalere angivelse av tema, på Vestlandet er det lagt relativt stor vekt på mat og energi, i Oslofjorden vektlegges i stor grad prosjekter som er basert på langvarige samarbeidsrelasjoner, og Midt-Norge er relativt tydelige på å gå mot de deler av næringslivet der regionen i utgangspunktet står meget sterkt.

Det kan være ulike forhold i regionene som motiverer de nokså ulike tilnærmingene, eksempelvis synes det nokså klart at det i hovedstadsregionen er nødvendig med en meget tydelig spissing av innsatsen for at det skal ha addisjonalitet. I Agder er det gitt klare føringer i bestillingsbrevene fra fylkeskommunene om at Fondsstyret skal prioritere, og at et viktig oppgave har vært å bidra til senterdannelser.

Men generelt er det vanskelig å gå inn med vurderinger fra eksterne parter mht. til hva som er mest effektive strategier for å sikre addisjonalitet. En åpenbar fordel med spissede satsinger er selvsagt at her kan man gå inn på et avgrenset område og tilføre ressurser slik at det monner en del for å utvikle FoU-aktivitet innenfor et område, og dette kan, selv om fondene har relativt lite midler, også ha en viss betydning for utvikling av et forskningsmiljø og gjennom dette bidra til institusjonsutvikling. Men brede utlysninger har også en fordel ved at man derved vil få større tilfang av søknader, og da i større grad har mulighet til å velge prosjekter av høy kvalitet, og dermed få frem de beste prosjektene og styrke utviklingen av bedrifter og FoU-miljøer med størst kvalitet. Gitt at koordineringen mot nasjonale ordninger er effektiv, kan dette gi like høy addisjonalitet som en mer spisset satsing.

Det vil absolutt være interessant å gå nærmere inn i analyser av dette og se på grunnlaget for at de enkelte regioner har valgt slik de har gjort, men det ligger utenfor rammen for hva det har vært mulig å gjøre i denne evalueringen.

2.5 Bevilgninger til FoU-prosjekter

Hovedformålet med regionale forskningsfond er å mobilisere til og finansiere forskning på regionalt relevante problemstillinger og på felter som er viktig for utviklingen i regionene. Arbeidet i de sju fondsregionene har utløst en betydelig aktivitet, i alt er det mottatt over 1500 søknader, 600 av dem er innvilget, og det er bevilget 568 millioner kroner til disse prosjektene (tabell 2.9).

Vi har i oversikten skjelnet mellom kvalifiseringsprosjekter og hovedprosjekter. Kvalifiseringsprosjekter er mindre prosjekter der det gis midler til å gjennomføre forprosjekter eller pilotstudier for å avklare muligheten for å gå videre med et større prosjekt. Til slike prosjekter bevilges det i de fleste regioner inntil 200.000 kroner, i noen regioner opp til 500.000. Hovedprosjekter er større prosjekter som kan gå over flere år og med en samlet ramme på noen millioner kroner.

Siden det er en viktig rolle for regionale forskningsfond å mobilisere nye aktører og igangsette forsknings på nye områder av relevans for regionene, er kvalifiseringsprosjekter et høyt prioritert virkemiddel. Det er i alt blitt mottatt i underkant av ett tusen søknader om kvalifiseringsmidler, og det er innvilget 418 søknader, noe som gir en innvilgelsesprosent på 43 prosent, og det er bevilget til sammen ca. 100 millioner til slike prosjekter. Kvalifiseringsprosjektene har således hatt et ganske betydelig omfang.

Når det gjelder hovedprosjekter, er det i alt mottatt 575 søknader, og det er innvilget 182, noe som gir en innvilgelsesprosent på 32. Til sammen er det så langt bevilget 468 millioner kroner til slike prosjekter.

Tabell 2.9 Mottatte og innvilgede søknader og bevilgede beløp i fondsregionene (2010 – juni 2013)

	Agder	Hoved- staden	Inn- landet	Midt- Norge	Nord- Norge	Oslo- fjorden	Vest- landet	Sum
<i>Kvalifiseringsprosjekter</i>								
Søknader	68	76	126	174	134	186	214	978
Innvilget	44	36	40	69	65	76	88	418
Bevilget beløp (mill kr)	10,8	7,8	7,7	24,9	15,4	14,8	18,5	100,0
<i>Hovedprosjekter</i>								
Søknader	26	31	62	102	150	100	104	575
Innvilget	15	15	21	37	26	31	37	182
Bevilget beløp (mill kr)	40,0	59,7	52,2	79,2	65,0	98,7	73,6	468,3
<i>Total</i>								
Søknader	94	107	188	276	284	286	318	1553
Innvilget	59	51	61	106	91	107	125	600
Bevilget beløp (mill kr)	50,8	67,5	59,9	104,1	80,4	113,5	92,1	568,3

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

De ulike regionene har noe forskjellig profil med hensyn til prioritering av kvalifiseringsprosjekter. I gjennomsnitt ligger andel av midler til kvalifiseringsprosjekt på 18 prosent. Midt-Norge har den høyeste andelen med 24 prosent; Agder, Nord-Norge og Vestlandet har også høye andeler med rundt 20 prosent, mens Hovedstaden, Innlandet og Oslofjorden har prioritert dette lavere med andeler på 12-13 prosent. I de to neste kapitlene ser vi nærmere på de to gruppene av prosjekter, kvalifiseringsprosjekter i kapittel 3 og hovedprosjekter i kapittel 4.

Vedlegg til kapittel 2

Tabell 2.10 FoU-aktivitet 2011 i fondsregionene etter forskningsutførende sektor

	Næringslivet		Instituttene		UH		Totalt		Befolkning*) (%)
	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%	
Østfold	430	2,1	313	2,8	62	0,4	810	1,8	5,6
Akershus	3 666	18,3	1 876	16,9	642	4,5	6 219	13,6	11,2
Oslo	6 065	30,2	3 234	29,1	5 379	37,5	14 737	32,2	12,4
Hedmark	66	0,3	34	0,3	80	0,6	181	0,4	3,8
Oppland	386	1,9	133	1,2	96	0,7	618	1,4	3,7
Buskerud	1 507	7,5	45	0,4	60	0,4	1 620	3,5	5,3
Vestfold	1 040	5,2	171	1,5	78	0,5	1 296	2,8	4,7
Telemark	575	2,9	111	1,0	71	0,5	761	1,7	3,4
Agderfylkene	533	2,7	169	1,5	278	1,9	985	2,2	5,7
Rogaland	1 291	6,4	283	2,5	544	3,8	2 126	4,6	9,0
Hordaland	1 301	6,5	1 554	14,0	2 352	16,4	5 228	11,4	9,9
Sogn og Fjordane	233	1,2	45	0,4	50	0,4	330	0,7	2,2
Møre og Romsdal	498	2,5	138	1,2	112	0,8	752	1,6	5,1
Sør-Trøndelag	1 973	9,8	2 249	20,2	2 767	19,3	7 019	15,3	6,0
Nord-Trøndelag	97	0,5	80	0,7	54	0,4	232	0,5	2,7
Nordland	214	1,1	119	1,1	216	1,5	551	1,2	4,7
Troms	187	0,9	492	4,4	1 372	9,6	2 056	4,5	3,2
Finnmark	3	0,0	35	0,3	63	0,4	102	0,2	1,5
Svalbard	0	0,0	35	0,3	76	0,5	112	0,2	
Totalt	20 066	100,0	11 115	100,0	14 353	100,0	45 734	100,0	100,0

*) Gjelder folketall per 1. januar 2013.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Indikatorrapporten 2013.

Tabell 2.11 Konsentrasjonsfaktor FoU og FoU-årsverk per 1000 innbyggere for fylkene.

	Konsentrasjonsfaktor FoU*)	FoU-årsverk per 1000 innbyggere**)
Østfold	0,32	2,5
Akershus	1,23	8,2
Oslo	2,65	19,2
Hedmark	0,10	1,0
Oppland	0,36	3,1
Buskerud	0,67	4,1
Vestfold	0,60	5,3
Telemark	0,48	3,7
Agderfylkene	0,38	2,8
Rogaland	0,52	4,0
Hordaland	1,16	8,9
Sogn og Fjordane	0,33	2,7
Møre og Romsdal	0,32	2,8
Sør-Trøndelag	2,57	19,5
Nord-Trøndelag	0,19	1,7
Nordland	0,25	2,2
Troms	1,40	11,1
Finnmark	0,15	1,1
Totalt	1,00	7,5

*) Andel av FoU-aktivitet 2011 dividert med andel av befolkningen per 1. januar 2011.

**) Data per 1. januar 2011.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Indikatorrapporten 2013.

Tabell 2.12 Overordnede mål og prioriteringer i fondsregionenes strategier og handlingsplaner*)

Overordnet mål/hovedprioriteringer	Konkrete avgrensninger/ Revidert HP fra 2012
Hovedstaden BB 2010 angir flere brede satsingsområder, innenfor dette angis følgende prioriterte områder: - FoU i næringslivet innenfor for • Miljø- og energiteknologi • Livsvitenskap i en bred betydning • IKT - Forskningsbasert læring og innovasjon i offentlig sektor: • Bærekraftig utvikling i regionen (miljø, klima, integrasjon, attraktivitet og innovasjon) • Tjenesteyting og organisering innenfor skole, helse/omsorg, transport • Innkjøp og anvendelse av kunnskapstjenester i kommuner/fylkeskommuner - Kompetanseoppbygging i FoU-institusjonene: • Innovasjonsdynamikk og betingelser • Økt internasjonal konkurranseevne • Bærekraftig regional utvikling Styret er bedt om å foreta en ytterligere avgrensning av innsatsen til enkelte spissede miljøer, og det er særlig pekt på temaer knyttet til offentlig sektor.	HP 2011 angir at utlysninger skal rettes mot offentlig sektors behov, inklusive tjenesteyting, som skal løses gjennom økt bruk av kunnskap og forskningsresultater i samarbeid med næringsliv. Som hovedregel stilles det krav om trepartssamarbeid offentlig sektor-forskningsinstitusjoner-næringsliv i alle prosjekter, og fortrinnsvis med offentlig sektor eller bedrifter som prosjektansvarlig. HP 2012: Videreføring av samme profil
Innlandet BB 2010 viser til FoU-strategien som er bredt anlagt med satsinger på industri, reiseliv, bioenergi, bioteknologi, kultur- og opplevelsesnæringene og informasjonssikkerhet. Målområder: • Økt FoU i næringslivet • Styrke FoU-instituttene og høyskolene • Etablering av Innlandsuniversitetet • Støtte opp under nasjonale ekspertsentre • Forsterket samhandling/arenabygging mellom VMA, FoU-miljøene og næringslivet • Økt FoU i offentlig sektor	I HP 2010 åpnes ikke for tematiske avgrensninger, prosjekter i samarbeid mellom flere aktører prioriteres I HP 2013-14 videreføres denne bredden med angivelse av følgende satsingsområder: • Øke forskningsintensiteten på generelt nivå • Øke muligheten for å videreutvikle eksisterende og/eller etablere nye kompetansemiljø, nettverk, og/eller klynger • Stimulere til økt bruk av forskning og utvikling i det regionale næringslivet • Deltakelse i fellesutlysninger med andre fondsregioner der det er relevant. (Satsingen på Innlandsuniversitetet har gått ut siden dette prosjektet er gitt opp.)
Oslofjorden BB 2010-12: Prioriterte hovedområder: • Klima og miljø • Velferd, helse og omsorg • Utdanning og opplæring • Reiseliv, opplevelsesnæring og attraksjonskraft • Teknologi Prioritering av prosjekter med sikte på å fremme bedrifters og offentlig sektors bruk av FoU. I HP 2010-12 prioriteres å: • Styrke spesifikke nærings- og kompetanseklynger • Styrke det regionale innovasjonssystemet innenfor og på tvers av bransjer og klynger Det er angitt spesifikke punkter under de enkelte hovedområdene	BB 2013-15 er relativt identisk med BB 2010-2012 HP 2013-15 representerer kun mindre endringer: Det er presisert at fondet skal stimulere til forskningsdrevet innovasjon, og dette er markert i overskriftene for hvert satsingsområde. Det er også markert at innsatsen skal rettes inn mot de satsingsområder som har størst potensial for innovasjon og nyskaping i offentlig og privat sektor. De spesifiserte områdene er i hovedsak identiske med tidligere plan.

Agder

BB 2010-11: Prioriterte satsingsområder:

- Energi, miljø og klima
- Maritim sektor
- Matvare, landbruk, fiskeri og bioteknologi
- Samfunnsforskning
- Innovasjon i offentlig sektor
- Kultur og opplevelsesnæringene
- Utdanning

Fondestyret er bedt om å prioritere, og i HP2010-11 er energi, miljø og klima samt innovasjon i offentlig sektor prioritert, sistnevnte avgrenset til helse, sosial og omsorg inklusive e-helse.

BB 2012-14 har samme hovedprioriteringer, men angir spesielt at styret skal prioritere

- Utdanningsforskning
- Støtte tiltak som kan bidra til at Agder får et forskningssenter (SFI eller SFF)

Dette er fulgt opp i HP 2012-15

Vestlandet

BB 2010-12: Prioriterte forskningstema:

- A. Energi og maritim
- B. Bærekraftig matproduksjon – grønn og marin sektor
- C. Reiseliv
- D. Offentlige utviklingsoppgaver på Vestlandet

Under hvert tema er det spesifisert en rekke underpunkter.

HP2010 prioriterer tema A, B og D, mens alle fire hovedtema ble prioritert i HP2011 og 2012.

I HP2012 er det fulgt opp ønsker fra de enkelte fylkeskommunene:

- Landbruk – mat, kulturlandskap og samfunns-goder (Sogn og Fjordane)
- Politikutforming som gir vederlag for produksjon av fellesgoder (Sogn og Fjordane)
- Kompetanse og kompetanseutvikling (Hordaland)
- Klimaforskning og næringslivsforskning (Hordaland)

I BB 2013-15 er de prioriterte temaene endret til:

- Mat
- Reiseliv og opplevelser
- Offentlige utviklingsoppgaver på Vestlandet
- Vestlandet 2025

I HP 2013 er følgende tema prioritert

- Bærekraftig matproduksjon – grønn og marin sektor
- Energi
- Offentlige utviklingsoppgaver på Vestlandet
- Reiseliv
- Vestlandet 2025

Midt-Norge

BB 2010-11 Prioriterte forskningstema:

- Næringslivet (under hvert punkt er det spesifisert flere underpunkter)

- Marin sektor
- Maritim sektor
- Fornybar energi og miljøteknologi
- Verdikjede mat

- Offentlig sektor:

- Forskningsdrevet innovasjon i offentlig sektor (folkehelse, organisering i helse og omsorgssektoren)
- Utredningsprosjekt (avklaring av potensialet for forskning knyttet til innovasjon i offentlig sektor)

HP 2010-11 prioriterer utlysninger innen alle hovedtema, men på avgrensede tema innen hvert av dem

BB 2012-15 er de prioriterte områdene noe endret til:

- Marin sektor
- Verdikjede mat – blå/grønn
- Fornybar energi og miljøteknologi
- Olje og gass – leverandørindustri
- Maritim sektor
- Forskningsdrevet innovasjon i offentlig sektor
- Brukerstyrt Regional InnovasjonsArena (BRIA)

I motsetning til tidligere er innsatsområdene angitt på et mer overordnet nivå.

HP 2012-15 følger opp disse områdene, og begrunner utlysninger med erfaringer fra første periode samt kunnskap om nasjonale programmer finansiert av Forskningsrådet

Nord-Norge

FoU-strategien for 2010-2011 angir følgende prioriterte områder:

- Verdiskaping og innovasjon i nordlig næringsliv
 - Klimatilpassing og næringer i nord
 - Regional velferdsutvikling i nordområdene
 - Grenseoverskridende regional utvikling i Barentsregionen
- Under de enkelte punkter er det spesifisert flere underpunkter, spesielt under første punkt som dekker mange næringsområder.

Det er videre presisert at man ønsker følgende tverrgående perspektiver:

- Urfolk
- Kjønn
- Samarbeid regionalt, nasjonalt og internasjonalt

FoU-strategien 2013-2016 angir følgende innsatsområder:

1. Forskning som forsterkning av regionens satsinger
 - Nordnorsk reiseliv i en nasjonal og internasjonal kontekst
 - Ressursbasert næringsutvikling
 2. Mobilisering av nordnorsk næringsliv
 3. Mobilisering av offentlig sektor
 4. Styrking av nordnorsk kompetanse gjennom forskning
 5. Internasjonalisering av nordnorsk forskning
- Det er angitt en rekke underpunkter for hvert innsatsområde.

Det foreligger så langt ingen handlingsplan som konkretiserer denne strategien.

I HP 2010-11 er dette fulgt opp uten noen avgrensninger.

*) Forkortelser: BB: Bestillingsbrevet, HP: Handlingsplan; VMA: Virkemiddelapparatet

3 Kvalifiseringsprosjektene

3.1 Om kvalifiseringsprosjektene

Kvalifiseringsprosjekter er et viktig virkemiddel for regionale forskningsfond. Formålet med denne søknadstypen er å utvikle FoU-prosjekter som kan kvalifisere til videre støtte fra relevante ordninger (jf beskrivelsen av søknadstyper i kapittel 1). De enkelte prosjekter har en rolle som et pilot- eller forprosjekt som skal avklare muligheten for å gjennomføre et større prosjekt på det aktuelle området. I de enkelte fondsregioner brukes kvalifiseringsprosjektene i stor grad til å mobilisere nye aktører til å komme i gang med FoU-aktivitet, og den brukes til å avklare hvilket potensial det er for å komme i gang med forskning på ulike områder.

Kvalifiseringsprosjekter benyttes av de regionale fondene i betydelig omfang, per første halvår 2013 hadde det blitt bevilget 100 millioner kroner på denne prosjekttypen, noe som utgjør nesten 20 prosent av de samlede prosjektbevilgningene. Helt siden oppstarten av regionale forskningsfond i 2010 har bruk av kvalifiseringsmidler vært en viktig del av strategien. Alle startet sin virksomhet med først å lyse ut kvalifiseringsmidler for å avklare potensialet for FoU-aktivitet på ulike områder, og senere har det i alle regioner blitt praktisert regelmessige utlysninger av kvalifiseringsmidler på områder der de ønsker å avklare utviklingsmulighetene.

I løpet av den tiden fondene har eksistert, har det utviklet seg en relativt differensiert praksis for bruk av disse midlene, både med hensyn til størrelsen på prosjektene og prosjektenes innretning. Mens den økonomiske rammen for kvalifiseringsprosjektene den første tiden var på inntil 200.000 kroner, har det etter hvert blitt utviklet et mer differensiert opplegg. Dels har det i flere av regionene blitt åpnet for å gjennomføre noe større kvalifiseringsprosjekter på inntil 500.000 kroner, dels praktiseres også mindre grenser. I Hovedstaden gir man blant annet støtte på inntil 150.000 kroner for å avdekke forskningsbehov, og ideer til utvikling av mobile applikasjoner i omsorgssektoren støttes med inntil 50.000 kr.

Det opprinnelige utgangspunktet for prosjekttypen er at det skulle være et virkemiddel for å utvikle en prosjektide slik at det «kan kvalifisere til videre støtte fra relevante ordninger», slik det heter i retningslinjene. Utgangspunktet er at en aktør har en prosjektidé, men idéen er ikke utviklet til å ha tilstrekkelig kvalitet til at den gir grunnlag for innvilgelse av et hovedprosjekt. Det er derfor behov for å gjennomføre et forprosjekt eller pilotprosjekt for å avklare grunnlaget for å gjennomføre et større prosjekt.

Det er også slik ordningen i dag i stor grad praktiseres. Eksempelvis beskriver fondsregion Innlandet kvalifiseringsprosjekter på denne måten⁵:

⁵ <http://www.regionaleforskningsfond.no/prognett-innlandet/Utllysning/RFFINN/1253984350303/p1253953746925?progId=1253954908883&visAktive=true>

- Regional kvalifiseringsstøtte skal benyttes til å utvikle FoU-prosjekter og er å anse som et forprosjekt. Forprosjektet skal adressere utfordringer som er kritiske for at et hovedprosjekt skal kunne etableres og/eller gjennomføres. Det er forventet at resultatene fra kvalifiseringsprosjektene skal bidra til å heve hovedprosjektets kvalitet.
- Regional kvalifiseringsstøtte tildeles prosjekter for at disse skal videreutvikles og kvalifisere til videre støtte fra andre relevante ordninger.

Et vanlig krav til prosjektet er altså at det skal lede frem til et hovedprosjekt, og i søknaden skal det angis hvilket program eller finansieringsordning det skal kvalifisere seg til. I fondsregion Midt-Norge er man i deres utlysningen av kvalifiseringsmidler i noen tilfelle enda mer spesifikk og knytter utlysningen til bestemte program i Norges Forskningsråd som kvalifiseringsprosjektet skal kvalifisere for.

Men det praktiseres også en noe mer åpen variant av utlysninger der det gis mindre midler til å prøve ut ulike ideer uten at det er samme strenge krav til at det skal føres videre i et hovedprosjekt. Slike utlysninger har særlig blitt praktisert i fondsregion Hovedstaden der det gis mindre midler til kortvarige prosjekter med formål å definere behov for ny kunnskap eller å finne en løsning – «og gjerne ta det første skrittet for å finne løsningen», som det heter i utlysningen.⁶ Ideen bak dette er at man ved å la mange få prøve ut ideer, vil kunne finne en blant de mange «som har livets rett og det er verdt å gå videre med». Ett område dette har blitt anvendt på, er mobile applikasjoner i omsorgssektoren, der man har utlyst en konkurranse om den beste løsningen som vil forenkle og effektivisere arbeidsoppgaver i omsorgssektoren.

3.2 Oversikt over kvalifiseringsprosjektene

Totalt har det for den perioden vi undersøker blitt innvilget 418 kvalifiseringsprosjekter, og det er bevilget til sammen 100 millioner til disse. Som det fremgår av tabell 3.1, har innvilgede prosjekter og bevilget beløp ligget på et relativt høyt nivå i hele perioden. Selv om de fleste regionene startet aktiviteten med utlysning av kvalifiseringsmidler i 2010, har bruken av disse midlene hatt høy prioritet hele tiden. Målt i antall prosjekter er det særlig Vestlandet og Oslofjorden som kommer ut med høy aktivitet, mens målt i bevilget beløp, er det Midt-Norge som kommer høyest, noe som trolig henger sammen med at denne regionen var tidlig ute med å utvide rammen for kvalifiseringsprosjekter til 500.000 kroner.

Tabell 3.1 Oversikt over innvilgede kvalifiseringsprosjekter etter søknadsår (beløp i millioner kroner)

	2010		2011		2012		Totalsum	
	Antall	Beløp	Antall	Beløp	Antall	Beløp	Antall	Beløp
Agder	12	1,8	3	0,8	29	8,2	44	10,8
Hovedstaden	24	5,4		0,0	12	2,5	36	7,8
Innlandet	16	3,1	8	1,5	16	3,1	40	7,7
Midt-Norge	24	7,0	17	6,7	28	11,1	69	24,9
Nord-Norge	21	4,6	29	7,0	15	3,8	65	15,4
Oslofjorden	31	5,9	18	3,6	27	5,3	76	14,8
Vestlandet	28	5,9	31	6,9	29	5,7	88	18,5
Sum	156	33,8	106	26,5	156	39,6	418	100,0

I de to neste tabellene er det gitt en oversikt over innvilgede kvalifiseringsprosjekter etter prosjektansvarlig institusjon. Næringslivet og forskningsinstituttene utgjør de to viktigste gruppene; næringslivet er prosjektansvarlig for i alt 138 prosjekter med en samlet bevilgning på 31 millioner kroner, mens forskningsinstituttene er ansvarlig for 129 prosjekter med en samlet bevilgning på 34 millioner. Til sammen står disse to gruppene for nesten to tredjedeler av prosjektene. Ut fra den sterkt næringsrettede orientering regionale forskningsfond har, skulle man kanskje forvente at prosjekter ledet av

⁶ <http://www.regionaleforskningsfond.no/prognett-hovedstaden/Utllysning/RFFHSTAD/1253968106204/p1253953954540?progId=1253961814142&visAktive=true>

næringslivet utgjorde en enda høyere andel. Her må man imidlertid ta med i betraktningen at de aller fleste prosjektene gjennomføres i samarbeid mellom to eller flere parter, og en stor del av de instituttledede prosjektene skjer i samarbeid med næringslivet.

Når det gjelder prosjekter med bedrifter i prosjektlederrollen, kan det ellers bemerkes at antallet er spesielt høyt på Vestlandet med 39 prosjekter og bevilgninger på til sammen 7,7 millioner kroner. På den annen side er antallet spesielt lavt i Nord-Norge der man så langt bare har innvilget seks kvalifiseringsprosjekter med næringslivet som prosjektleder, dette må sees i sammenheng med at man i Nord-Norge har et relativt lite forskningsorientert næringsliv, og man har i liten grad lyktes i å mobilisere næringslivet.

Det er ellers verdt å merke seg den sentrale rollen forskningsinstituttene har i gjennomføringen av kvalifiseringsprosjektene, instituttene har ansvar for vesentlig flere prosjekter enn universiteter og høyskoler til sammen. Dette mønstret ser ut til å være gjennomgående for alle regioner, bortsett fra Innlandet og Oslofjorden som har relativt få kvalifiseringsprosjekter ledet av forskningsinstitutter. Dette kan trolig tas som et uttrykk for at det er forskningsinstituttene som i størst grad er i stand til å gå inn på de prioriterte temaområder i fondsregionene og har den anvendte orienteringen som ofte kreves i disse prosjektene. Men det gir også et uttrykk for hvor man har institutter. I Innlandet og Oslofjordregionen er instituttene svakere utbygget, og her har man i større grad utviklet samarbeid med høyskolene.

Tabell 3.2 Innvilgede kvalifiseringsprosjekter etter prosjektansvarlig institusjon

	Agder	Hoved- staden	Inn- landet	Midt- Norge	Nord- Norge	Oslo- fjorden	Vest- landet	Total
Næringsliv	15	14	17	21	6	26	39	138
Høgskole			14	13	4	25	6	62
Universitet	13	2		6	8		7	36
FoU inst.	10	10	7	27	43	11	21	129
Fylkeskommune						3	4	7
Kommune	1	7	2	2	2	9	10	33
Helseforetak	5	1			1	1		8
Statlig institusjon						1	1	2
Annet		2			1			3
Sum	44	36	40	69	65	76	88	418

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

Tabell 3.3 Bevilgninger til kvalifiseringsprosjekter etter prosjektansvarlig institusjon (millioner kroner)

	Agder	Hoved- staden	Inn- landet	Midt- Norge	Nord- Norge	Oslo- fjorden	Vest- landet	Total
Næringsliv	3,9	3,4	3,3	6,9	1,2	5,1	7,7	31,4
Høgskole			2,7	5,1	0,9	4,7	1,2	14,6
Universitet	2,8	0,4		2,4	2,0		1,4	8,9
FoU inst.	3,2	2,3	1,4	9,9	10,4	2,2	4,9	34,3
Fylkeskommune						0,6	1,1	1,7
Kommune	0,2	1,2	0,4	0,8	0,5	1,8	2,0	6,8
Helseforetak	0,8	0,1			0,3	0,2		1,4
Statlig institusjon						0,2	0,2	0,4
Annet		0,4			0,3			0,6
Totalsum	10,8	7,8	7,7	24,9	15,4	14,8	18,5	100,0

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

De to neste tabellene gir en oversikt over innvilgede prosjekter og bevilgninger etter temaområde. De tre viktigste områdene både ut fra antall prosjekter og sum bevilgede beløp, er energi, miljø og klima, helserelaterte tema og mat. Ved siden av dette er «offentlig sektor ellers» et viktig område, dette gjelder innovasjon i offentlig sektor utenom helsesektoren. Prioriteringene varierer selvsagt en del

mellem regionene. Energi, miljø og klima er særlig høyt prioritert i Agder, Nord-Norge og Oslofjorden, helserelaterte prosjekter er særlig prioritert i Hovedstaden og Oslofjorden, mens matrelaterte kvalifiseringsprosjekter er prioritert i Midt-Norge på Vestlandet. Vestlandet har også en høy prioritering av prosjekter på temaet «offentlig sektor ellers», mens Oslofjorden er den regionen som har brukt mest midler på teknologirelaterte prosjekter.

Tabell 3.4 Innvilgede kvalifiseringsprosjekter temaområde

	Agder	Hoved- staden	Inn- landet	Midt- Norge	Nord- Norge	Oslo- fjorden	Vest- landet	Total
Energi, miljø og klima (nær.)	18		3	7	6	10	10	54
Energi, miljø og klima (off.)	4	1	8	2	14	6	1	36
eHelse (næring)		8				2		10
eHelse (off.)	3	7	1	2	1	7	2	23
Helse (næring)		4				3		7
Helse (off.)	6	4	5	7	2	8	10	42
Marin	1			9	2	1	2	15
Maritim				6	1		3	10
Mat	1		5	24	13	3	26	72
Næringsrettet FoU ellers	1	1	5		2	4		13
Off. sektor ellers	4	11	1	6	14	4	22	62
Reiseliv, opplevelser	1		3		7	7	5	23
Reiseliv, opplevelser (næring)	1		1			1	6	9
Teknologi	3		8	6	2	20	1	40
Totalsum	44	36	40	69	64	76	88	417

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

Tabell 3.5 Bevilgninger til kvalifiseringsprosjekter etter temaområde (millioner kroner)

	Agder	Hoved- staden	Inn- landet	Midt- Norge	Nord- Norge	Oslo- fjorden	Vest- landet	Total
Energi, miljø og klima (nær.)	4,6		0,5	2,6	1,5	2,0	2,0	13,2
Energi, miljø og klima (off.)	0,7	0,3	1,6	0,6	3,4	1,2	0,2	7,9
eHelse (næring)		1,9				0,4		2,3
eHelse (off.)	0,4	1,3	0,2	0,7	0,3	1,3	0,4	4,6
Helse (næring)		0,7				0,6		1,3
Helse (off.)	1,4	1,0	1,0	1,3	0,5	1,3	2,0	8,5
Marin	0,2			3,5	0,5	0,2	0,3	4,7
Maritim				2,1	0,2		0,6	2,9
Mat	0,2		1,0	9,1	3,3	0,6	5,2	19,4
Næringsrettet FoU ellers	0,2	0,2	1,0		0,4	0,8		2,6
Off. sektor ellers	1,7	2,4	0,2	2,7	3,3	0,8	5,4	16,5
Reiseliv, opplevelser	0,2		0,5		1,8	1,4	1,0	4,9
Reiseliv, opplevelser (næring)	0,5		0,2			0,2	1,2	2,1
Teknologi	0,8		1,5	2,2	0,5	4,0	0,2	9,2
Totalsum	10,8	7,8	7,7	24,9	15,4	14,8	18,5	100,0

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

I tabell 3.6 har vi sett på prosjektansvarlig institusjon på de ulike temaområder. Næringslivet og de ulike forskningsinstitusjonene er spredd over praktisk talt alle temaområder. Det kan imidlertid registreres at prosjekter ledet av bedrifter har en sterk konsentrasjon til energi og mat, over halvparten av prosjektene er på disse to områdene. Kommunene er prosjektledere for et begrenset antall kvalifiseringsprosjekter, og majoriteten av disse prosjektene er på helserelaterte temaer.

Tabell 3.6 Prosjektansvarlige institusjoner etter tema

	Nær- ingsliv	Høg- skole	Univ	FoU inst.	Fylkes kom.	Kom- mune	Helse- foretak	Statlig inst.	Annet	Total
Energi, miljø og klima (nær.)	35	2	4	13						54
Energi, miljø og klima (off.)		12	2	21	1					36
eHelse (næring)	8						1		1	10
eHelse (off.)	2	5	2	3		9	2			23
Helse (næring)	6								1	7
Helse (off.)	2	9	3	8	1	14	5			42
Marin	7	3	3	2						15
Maritim	6	2		2						10
Mat	35	5	2	28		2				72
Næringsrettet FoU ellers	8	1	2	1		1				13
Off. sektor ellers	5	6	11	30	4	3		2	1	62
Reiseliv, opplevelser		2	3	13	1	4				23
Reiseliv, opplevelser (nær.)	8		1							9
Teknologi	15	15	3	8						41
Sum	138	62	36	129	7	33	8	2	3	417

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

3.3 Samarbeidsmønstre

Mens det var noe mer åpent i starten, er det nå gitt som en føring i alle fondsregionene at kvalifiseringsprosjektene i de fleste tilfellene skal gjennomføres i samarbeid mellom flere aktører, og i de følgende tabellene er det gitt en oversikt over omfanget av samarbeid.

Mens andelen prosjekter med samarbeid det første året var på 76 prosent, har det senere stedet til 86 i 2011 og 91 prosent i 2012 (tabell 3.7). I gjennomsnitt er andelen på 84 prosent. Det er noe variasjoner mellom regionene, Innlandet, Agder og Vestlandet har de høyeste andelenene med rundt 90 prosent gjennomsnitt, mens den laveste andelen forekommer i Hovedstaden med 78 prosent.

Tabell 3.7 Oversikt over innvilgede kvalifiseringsprosjekter med partnere

	2010			2011			2012			Sum		
	Pro- sjekt totalt	Ant. med partn.	Andel med partn. (%)	Pro- sjekt totalt	Ant. med partn.	Andel med partn. (%)	Pro- sjekt totalt	Ant. med partn.	Andel med partn. (%)	Søk- nader totalt	Ant. med partn.	Andel med partn. (%)
Agder	12	8	67	3	3	100	29	29	100	44	40	91
Hovedstaden	24	22	92				12	6		36	28	78
Innlandet	16	14	88	8	7	88	16	15	94	40	36	90
Midt-Norge	24	16	67	17	13	76	28	27	96	69	56	81
Nord-Norge	21	13	62	29	25	86	15	15	100	65	53	82
Oslofjorden	31	24	77	18	14	78	27	23	85	76	61	80
Vestlandet	28	21	75	31	29	94	29	28	97	88	78	89
Totalsum	156	118	76	106	91	86	156	143	92	418	352	84

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

Det er store variasjoner med hensyn til hvor mange samarbeidspartnere man har i de enkelte prosjekter (tabell 3.8). 25 prosent har én samarbeidspartner, 37 prosent har to eller tre partnere, mens 21 prosent av prosjektene har fire eller flere partnere.

Tabell 3.8 Oversikt over antall partnere i kvalifiseringsprosjektene.

	Antall partnere					Sum	Andel med partner (%)
	0	1	2-3	4-5	6+		
Agder	5	17	14	6	2	44	89
Hovedstaden	8	4	15	5	4	36	78
Innlandet	4	14	12	6	3	40	88
Midt-Norge	13	12	25	14	5	69	81
Nord-Norge	12	25	21	5	2	65	82
Oslofjorden	15	14	31	11	5	76	80
Vestlandet	10	20	35	13	10	88	89
Totalsum	67	106	153	60	31	418	84
Relativt fordeling (%)	16	25	37	14	7	100	

I de neste tabellene har vi gitt en oversikt over omfanget av samarbeidspartnerne og hvilke sektorer samarbeidspartnerne hører hjemme i. Når vi holder oss til de større gruppene, er det de næringslivs- ledede prosjektene den gruppen som har den høyeste andelen med partnere, med over 90 prosent, mens for prosjekter ledet av høyskoler, universiteter eller forskningsinstitutter ligger andelen på i underkant av 80 prosent. Det fremgår videre at nesten halvparten av prosjektene har samarbeids- partnere fra flere sektorer.

Tabell 3.9 Kvalifiseringsprosjekter med partnere fra ulike sektorer etter prosjektansvarlig institusjon

Prosjektansvarlig	Partners sektor						Sum	Andel med partner (%)
	Ingen partner	Institutt- sektor	Nær- ingsliv	Off. sektor HF, annet	UoH	Flere sektorer		
Næringsliv	12	21	17	2	8	78	138	91
Høgskole	14		7	6	8	27	62	77
Universitet	8	3	6	4	2	13	36	78
FoU inst.	26	10	18	10	11	54	129	80
Fylkeskommune	1					6	7	86
Kommune	4	4		4	6	15	33	88
Helseforetak	2		1		4	1	8	75
Statlig institusjon						2	2	100
Annet	1				1	1	3	67
Totalsum	68	38	49	26	40	197	418	84
Relativ andel (%)	16	9	12	6	10	47	100	

Tabell 3.10 Kvalifiseringsprosjekter med partnere fra ulike sektorer etter temaområder

	Ingen partner	Institutt- ektor	Næring sliv	Off. sektor HF annet	UoH	Flere sektorer	Sum	Andel uten partner (%)
Energi, miljø og klima (nær.)	10	7	14	1	2	20	54	81
Energi, miljø og klima (off.)	7	3	5	2	3	16	36	81
Helse (eHelse/næring)	2	1		1	2	4	10	80
Helse (eHelse/off.)	4	1	1	5	2	10	23	83
Helse (næringsl.)	1	1				5	7	86
Helse (off.)	10	2	2	5	7	16	42	76
Marin	2	2	2			9	15	87
Maritim	1		2			7	10	90
Mat	7	6	8	1	3	47	72	90
Næringsrettet. FoU ellers	2	1	1			9	13	85
Off. sektor ellers	10	7	2	7	9	27	62	84
Reiseliv, opplevelser	3	2	1	4	4	9	23	87
Reiseliv, opplevelser (nær.)	1	1	1			6	9	89
Teknologi	7	4	10		8	12	41	83
Sum	68	38	49	26	40	197	418	84
Relativ andel (%)	16	9	12	6	10	47	100	

Om vi ser på samarbeidspartnere på ulike temaområder (tabell 3.10), fremkommer heller ingen store variasjoner, det eneste som man eventuelt kan merke seg, er at andelen med partnere er spesielt høy på temaene mat og maritim.

Ut fra dette er konklusjonen at omfanget av samarbeid i kvalifiseringsprosjektene er meget stort. Regionene er meget bevisste på at prosjektene skal skje i samarbeid, og dataene bekrefter at dette gjenspeiles i de prosjekter som er innvilget.

3.4 Resultater av kvalifiseringsprosjektene

Som det fremgår av det foregående, har kvalifiseringsprosjektene en meget viktig rolle i de regionale forskningsfondene, og når betydningen og resultatene av disse prosjektene skal vurderes, er det viktig å ha et bredt perspektiv på hvordan dette vurderes. Vår gjennomgang av kvalifiseringsprosjektene tyder på at de har betydning ved at de bidrar til å:

- Utprøve potensialet for FoU-aktivitet på ulike temaområder av relevans for regionen
- Mobilisere aktører til FoU-aktivitet
- Avklare prosjektideer som kan videreføres i større prosjekter
- Utvikle samarbeidsrelasjoner mellom aktører i regionen

Når det gjelder det første punktet, brukes utlysning av kvalifiseringsmidler meget systematisk i alle fondsregionene for å avklare hvilke potensialer man har på ulike områder for videre forskningsaktivitet. Særlig i oppstartsfasen ble dette gjort i alle regioner, og de fleste gjorde dette før man gikk videre med utlysninger av hovedprosjekter. Også senere har kvalifiseringsmidler blitt brukt systematisk i alle regioner, og de fleste bruker kvalifiseringsprosjektene innenfor alle regionens satsingsområder. I noen regioner brukes også utlysningsskemaet mer avgrenset for å utvikle forskningsaktivitet på bestemte temaområder eller for å få frem en bestemt gruppe av aktører. Et eksempelvis er Vestlandets utlysning av kvalifiseringsmidler på feltet «offentlige utviklingsoppgåver på Vestlandet» der man inviterer til forskning som skal bidra til innovasjon og økt verdiskaping i kommunal sektor, og der føringen var at offentlige aktører (kommune eller fylkeskommune) skulle være prosjektleder.⁷ Tilsvarende bruker Hovedstaden kvalifiseringsmidler til å få utvikle nye innovative løsninger innenfor organisering og tjenesteyting i offentlig sektor, og utlysningen er rettet mot offentlig sektor og næringslivet. Som et ledd i sine mobiliseringstiltak har for øvrig Hovedstadsregionen også organisert en mer avgrenset konkurranse om forslag til mobilapplikasjoner i omsorgssektoren; det er løpende søknadsfrister, søknadene skal være korte (1-3 sider), og annenhver måned kåres en vinner.⁸

Bruken av kvalifiseringsprosjekter har også en viktig mobiliseringsfunksjon; dels mobiliseres aktører uten tidligere FoU-aktivitet til å bli involvert i slik aktivitet, dels mobiliseres eksisterende forskningsmiljøer til å involveres på nye temaområder av relevans i regionene. Data fra våre tidligere undersøkelser viser at regionale forskningsfond har en mobiliserende rolle. I følge vår første porteføljeanalyse gjennomført i 2011 (kapittel 6 i Spilling m.fl. 2012), er en betydelig andel av søkerne til regionale forskningsfond nye aktører, 30 prosent av søknaden var på det tidspunktet fra organisasjoner som ikke tidligere var registrert i Forskningsrådets database, og nesten halvparten av prosjektlederne var ikke registrert med tidligere søknad. Det er også dokumentert i vår brukerundersøkelse fra 2012 (se kapittel 5 i denne rapporten for et sammendrag) at rundt en tredjedel av søkerne til regionale forskningsfond har ingen eller begrenset erfaring med FoU fra tidligere, og et viktig motiv for å søke har derfor vært å komme i gang med forskningsaktivitet. Blant de øvrige søkerne, som dels har mye erfaring med FoU, er et viktig motiv å komme i gang med forskning på nye områder. Dette, sammen med at finansieringen fra regionale forskningsfond har høy addisjonalitet, gir en klar indikasjon på at regionale forskningsfond generelt har en viktig mobiliserende funksjon.

⁷ <http://www.regionaleforskningsfond.no/prognett-vestlandet/Utlysning/RFFVEST/1253984149518/p1253953763244?progId=1253954945972&visAktive=false>

⁸ <http://www.regionaleforskningsfond.no/prognett-hovedstaden/Utlysning/RFFHSTAD/1253968106204/p1253953954540?progId=1253961814142&visAktive=true>

Regionenes utlysingsstrategier bidrar også til mobilisering. Som hovedregel har de fleste regionene et krav om at prosjektansvarlig aktør skal være lokalisert i regionen, slik at det blir enklere å nå opp enn om det skulle være på en nasjonal konkurransearena. En annen viktig mobiliseringsmekanisme er kravet om samarbeid mellom ulike typer aktører, eksempelvis bedrift og forskningsmiljø. Mange som i første omgang selv ikke har forutsetninger for å involveres i forskning som prosjektledere, kan bli involvert som samarbeidspartner. I mange tilfeller betyr dette at eksisterende FoU-miljøer organiserer prosjekter der de trekker med seg partnere fra næringslivet eller offentlig sektor. En viktig erfaring er for øvrig at et samarbeid med et forskningsmiljø ofte er nødvendig for å sikre tilfredsstillende forskningsmessig kvalitet i prosjekter der en bedrift eller offentlig sektor er ansvarlige. Ut fra tallene vist foran (tabell 3.2 og 3.6) ser det ut til at særlig forskningsinstituttene har en viktig rolle i bidra til å mobilisere andre aktører, selv om dette varierer noe mellom regionene.

Det er også grunn til å tro at kvalifiseringsmidlerne har betydning for utvikling av nye samarbeidsrelasjoner i regionene. Vi har ikke presise tall som underbygger i hvilken grad dette skjer, men gitt at en så stor andel av kvalifiseringsprosjektene skjer i samarbeid mellom to eller flere aktører og mange aktører er nye som forskningsaktører, er det også grunn til å anta at en del av samarbeidsrelasjonene er nye. Dette bekreftes fra sekretariatslederne i fondsregionene.⁹ Blant kvalifiseringsprosjektene har man eksempler både på at de har vært basert på eksisterende samarbeid og at det er organisert nytt samarbeid. I en rapport fra fondsregion Innlandet (årsrapport 2012) er det således oppgitt at blant 22 fullførte kvalifiseringsprosjekter, har 14 prosjekter vært utløsende for samarbeid med forskningsmiljøer eller relevante bedrifter. Tilsvarende indikasjoner har vi fra de øvrige fondsregionene, selv om presise tall mangler. Det er store variasjoner, men det kan trygt slås fast at i en del tilfelle bidrar kvalifiseringsprosjektene til å utvikle nye samarbeidsrelasjoner.

3.5 Videreføring av kvalifiseringsprosjektene

I de fleste regioner er det et klart mål for kvalifiseringsprosjektene at de skal avklare grunnlaget for å føre arbeidet videre i et større prosjekt, og i søknadene skal det angis hvordan prosjektet kan finansieres. En viktig indikator for måloppnåelse vil derfor være om et kvalifiseringsprosjekt fører frem til søknader om hovedprosjekter, enten i regionale forskningsfond, i Forskningsrådet, eller andre finansieringskilder, som eksempelvis EU.

Så langt har man ikke rapporteringsrutiner som på noen systematisk måte fanger opp i hvilken grad kvalifiseringsprosjektene blir videreført, men i de enkelte regioner har man dannet seg noen inntrykk. I Innlandet har man rapporter fra 16 fullførte kvalifiseringsprosjekter der halvparten rapporterte at det var sendt søknad om hovedprosjekt. Dette var på rapporteringstidspunktet, og sekretariatsleder er kjent med at for noen av prosjektene har det blitt sendt søknader på et senere tidspunkt, og man planlegger en oppfølgende undersøkelse for å få en bedre oversikt.

Tilbakemeldingene fra flere av de andre regionene peker i samme retning; i en region er vurderingen at en betydelig andel av kvalifiseringsprosjektene følges opp «på en eller annen måte», en annen region mener at så langt har godt over halvparten blitt videreført, en tredje region anslår av 40-50 prosent videreføres. Det mangler imidlertid en mer systematisk oversikt over hva som skjer, og i Agder har man i denne forbindelse tatt kontakt med Universitetet med forespørsel om å gi oppgaver til masterstudenter som kan gi bedre oversikt over hva som skjer.

På Vestlandet har man informasjon som peker i retning av at ca 40 prosent av de som søkte om bedriftsprosjekter og offentlige prosjekter, tidligere har fått tilsagn kvalifiseringsstøtte¹⁰, mens man ikke har kunnskap om i hvilken grad kvalifiseringsprosjektene fører til søknader hos andre finansieringskilder.

⁹ Basert på kontakter per mail i november 2013

¹⁰ Merk at dette tallet gjelder andelen av søknader til hovedprosjekt som er basert på tidligere gjennomført kvalifiseringsprosjekt; det må ikke forveksles med at 40 prosent av innvilgede kvalifiseringsprosjekt fører til søknad om hovedprosjekt.

Når man skal vurdere andelen av kvalifiseringsprosjekter som videreføres, er det viktig å være bevisst på at formålet er å utrede og avklare muligheter for å utviklet et større prosjekt. Det ligger da i sakens natur at ikke alle prosjekter vil resultere i en positiv konklusjon, og det er derfor viktig å ta høyde for at det ikke er realistisk, og heller ikke ønskelig, å ha som mål at alle prosjekter skal videreføres. Det kan være flere grunner til at et kvalifiseringsprosjekt ikke blir videreført, og basert på kommentarer fra sekretariatslederne synes følgende momenter å være de viktigste:

- Prosjektideen gir ikke grunnlag for å gå videre, eksempelvis at det har dreid som om en produktidé som det ikke er teknologisk eller økonomisk grunnlag for å gå videre med
- Det er mer krevende å gjennomføre prosjektet enn man forventet, og man avslutter før arbeidet er fullført
- Aktørene mangler tid eller ressurser for videreføring av arbeidet, og det skrinlegges av den grunn
- Det mangler egnede finansieringskilder for å gå videre.

Det er i denne forbindelse viktig å understreke at et kvalifiseringsprosjekt ikke nødvendigvis er «mislykket» selv om det ikke blir videreført. Så lenge målet er å utrede en mulighet eller prøve ut en idé, er det i prinsippet et like viktig resultat om konklusjonen blir negativ som positiv. Det innebærer at en idé er avklart og at det ikke er fruktbart å gå videre med den. Men et kvalifiseringsprosjekt som ikke føres videre, kan også ha betydning på andre måter, eksempelvis ved at det reduserer terskelen for nye aktører til å komme i gang med et FoU-prosjekt ved en senere anledning, eller at det bidrar til å etablere nye relasjoner mellom aktører som kan være nyttige senere.

Et viktig spørsmål for det fremtidige arbeidet i regionale forskningsfond er hvor stor andel av kvalifiseringsprosjektene som det er rimelig å forvente blir videreført. Vi har utfordret sekretariatslederne på dette, noe som ga stor bredde i svarene, fra de som mener at andelen som videreføres bør ligge på rundt halvparten, til de som sier at de fleste - opp mot 90 prosent - bør kunne videreføres. Bak disse tilbakemeldingene ligger det nok noe ulike forutsetninger basert på at kvalifiseringsprosjekter brukes på noe ulike måter, og for det videre arbeidet kan det antydes to tilnærminger.

Den første kan knyttes opp til at man har høy grad av forutsigbarhet i den forstand at det aktuelle forskningstemaet er relativt godt kjent, og at det foreligger et relativt klart utviklingsløp med hensyn til hvor videre finansiering av forskningen kan sikres. I slike tilfeller kan det være grunnlag for ambisiøse mål om at de fleste kvalifiseringsprosjektene skal videreføres, i alle fall i form av søknad om et hovedprosjekt. En viktig forutsetning her er at planene for videreføring skal være spesifisert i søknaden, herunder finansieringskilde, og sannsynligheten for videreføring vil være et viktig vurderingskriterium for det panelet som vurderer søknaden. I slike tilfeller kan man derfor gjennom søknadsbehandlingen sikre at kun prosjekter med stor sannsynlighet for å komme frem til et godt hovedprosjekt, innvilges støtte.

Den andre tilnærmingen er knyttet til at man har mindre grad av forutsigbarhet, og at målet med utlysningen er av avklare muligheter innenfor et område; det blir mer av typen å la de mange ideene få prøve seg for å se hva som utvikles av bærekraftige ideer. I slike tilfeller vil forventningene om videreføring være betydelig lavere, det vil være vanskelig å angi noe konkret prosenttall om forventet videreføring, men det er i alle fall rimelig å anta at den bør ligge en del under halvparten –avhengig av situasjonen på området.

4 Hovedprosjektene

4.1 Innledning

I dette kapittelet ser vi på tema og deltakelsesmønster i de regionale forskningsfondenes hovedprosjekter. Hva forskes det på i de ulike regionene og hvor er prosjektpartnerne lokalisert? Det har vært uttrykt bekymring for at regionale forskningsfond vil gi fragmenterte forskningsmiljøer og lokal forskning som ikke er knyttet opp mot relevant nasjonal og internasjonal ekspertise. Fokus i analysen er derfor på geografiske samarbeidsmønstre, internasjonalt samarbeid og involvering av sentrale nasjonale FoU-miljøer i prosjektene.

Analysen omfatter hovedprosjekt innvilget til og med vår 2013 (søknadsårene 2010, 2011 og 2012). Tidligere porteføljeanalyser har tatt for seg hele bredden av prosjekter i de regionale forskningsfondene to første år, og har bl.a. undersøkt i hvilken grad de som søker om regionale forskningsmidler er «nye søkere» (NIFU rapport 1/2012), og hvordan Forskningsrådets paneler vurderer søknadene (NIFU rapport 1/2013).

Delkapittel 4.2 gir en generell oversikt over prosjektporteføljen, 4.3 tar for seg forskningstemaene i de ulike regionene, og 4.4 ser på prosjektsamarbeid i og mellom regionene og mellom sektorer. I 4.5 undersøkes mer konkret faktorer som motvirker risiko for fragmentering og regional lock-in, idet vi ser på internasjonalt samarbeid i prosjektene og nasjonale nøkkel-aktører som deltar på tvers av prosjekter. Avslutningsvis (del kapittel 4.6) oppsummeres hovedfunn.

4.2 Oversikt hovedprosjekt 2010 til 2012

Storparten av midlene fra de regionale forskningsfondene har gått til hovedprosjekter, mens i antall søknader har kvalifiseringsstøtte (mindre prosjekter) utgjort hoveddelen av søknadsbunken i alle fondsregionene. Det er innvilget 182 hovedprosjekter til totalt 468 mill. kr (tabell 4.1), mot 418 kvalifiseringsprosjekter til totalt 100 mill. kr (ref. kapittel 3).

Bedriftsprosjekter er dominerende blant hovedprosjekter, med 100 av 182 prosjekter (tabell 4.2). Bedriftsprosjektene skal styrke FoU-aktiviteten i bedrifter innenfor regionens satsningsområder og det er bedrifter som er prosjektansvarlige for alle disse prosjektene (tabell 4.3). I tillegg er det finansiert 32 offentlige prosjekter, 27 institusjonsprosjekter og 23 forskerprosjekter. Midt-Norge og Vestlandet har finansiert flest hovedprosjekter – med 37 hver – mens Agder og Hovedstaden har finansiert færrest (15 hver, tabell 4.2).

Tabell 4.1 Søknader om hovedprosjekt 2010-2012: Antall søknader og andel bevilgninger etter region. Mill. kr.

Region	N Søkt	% Innvilget	Totalt tildelt beløp
Agder	26	57,7	40,0
Hovedstaden	31	48,4	59,7
Innlandet	62	33,9	52,2
Midt-Norge	102	36,3	79,2
Nord-Norge	150	17,3	65,0
Oslofjorden	100	31,0	98,7
Vestlandet	104	35,6	73,6
Totalt	575	31,7	468,3

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

Tabell 4.2 RFF hovedprosjekt 2010-2012: Antall innvilgede hovedprosjekt etter region og søknadstype.

Region	Søknadstype*				Total
	BEDR	FORS	INST	OFF	
Agder	8		7		15
Hovedstaden	2	6		7	15
Innlandet	12	7	2		21
Midt-Norge	27		6	4	37
Nord-Norge	7	7	8	4	26
Oslofjorden	18	2	4	7	31
Vestlandet	26	1		10	37
Total	100	23	27	32	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

*BEDR= Bedriftsprosjekter; FORS= forskerprosjekter; INST=Institusjonsprosjekter; OFF=offentlige prosjekter.

Det er forskjeller i bruken av de ulike søknadstypene. Oslofjorden og Nord-Norge er de eneste fondsregionene som har prosjekter i alle de fire kategoriene. De fleste fondsregionene har satset mest på bedriftsprosjekter, mens Hovedstaden har satset sterkest på offentlige prosjekter og har kun to bedriftsprosjekter. Nord-Norge og Agder har på sin side flest institusjonsprosjekter (tabell 4.2).

Av forskjellene i bruken av søknadstyper følger også forskjeller i hvilke typer institusjoner som leder prosjektene i de ulike regionene. I Hovedstadsregionen er det kommunene som har ansvar for flest prosjekter. I Innlandet står høyskoler for flere prosjekter enn i de andre regionene, mens i Nord-Norge står forskningsinstitutter og universiteter for en større andel av prosjektene (tabell 4.3). Tabell 4.4 viser dette i tildelte beløp i stedet for antall prosjekt.

Tabell 4.3 Hovedprosjekt 2010-2012: Antall innvilgede hovedprosjekt etter region og sektor.

Region	Prosjektansvarlig institusjon - sektor							Total
	Nær- ingsliv	FoU inst.	Universitet	Høgskole	Kommune	Fylkes- kommune	Øvrig offentlig sektor	
Agder	8	4	3					15
Hovedstaden	2	5	1		7			15
Innlandet	12	2		7				21
Midt-Norge	27	5		1	1	2	1	37
Nord-Norge	7	9	6	1	1	1	1	26
Oslofjorden	19	2	1	4	2	3		31
Vestlandet	27	3	2	1	2	2		37
Total	102	30	13	14	13	8	2	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

Tabell 4.4 Hovedprosjekt 2010-2012: Tildelt beløp etter region og sektor. Mill.kr.

Region	Prosjektansvarlig institusjon - sektor							Øvrig offentlig sektor	Total
	Næringsliv	FoU inst.	Universitet	Høgskole	Kommune	Fylkeskommune			
Agder	12,5	10,5	17,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	40,0
Hovedstaden	9,0	14,8	3,6	0,0	32,3	0,0	0,0	0,0	59,7
Innlandet	25,2	6,0	0,0	21,0	0,0	0,0	0,0	0,0	52,2
Midt-Norge	52,7	20,6	0,0	1,0	1,3	2,9	0,7	0,7	79,2
Nord-Norge	17,8	20,1	16,0	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	65,0
Oslofjorden	50,6	8,8	7,9	12,2	5,6	13,8	0,0	0,0	98,7
Vestlandet	52,6	5,2	2,6	2,2	5,1	6,0	0,0	0,0	73,6
Total	220,4	85,9	47,0	39,3	47,3	24,7	3,7	3,7	468,3

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

Tabell 4.5 bekrefter at prosjektansvarlig for bedriftsprosjektene, forskerprosjektene og institusjonsprosjektene i all hovedsak følger prosjektypens målgruppe. Næringslivet er prosjektansvarlig for alle bedriftsprosjekter, og forskningsinstitusjoner er prosjektansvarlig for alle forskerprosjekter og institusjonsprosjekter. Unntaket er at en del av de regionale offentlige prosjektene (9 av 32) har prosjektleder utenfor offentlig sektor.

Tabell 4.5 Hovedprosjekt 2010-2012: Antall innvilgede hovedprosjekt etter sektor og søknadstype.

Sektor (prosjektansvarlig institusjon)	Søknadstype*				Totalt
	BEDR	FORS	INST	OFF	
Næringsliv	100			2	102
FoU inst.		11	15	4	30
Universitet		6	6	1	13
Høgskole		6	6	2	14
Kommune				13	13
Fylkeskommune				8	8
Offentlig sektor forøvrig				2	2
Totalt	100	23	27	32	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

*BEDR= Bedriftsprosjekter; FORS= forskerprosjekter; INST=Institusjonsprosjekter; OFF=offentlige prosjekter.

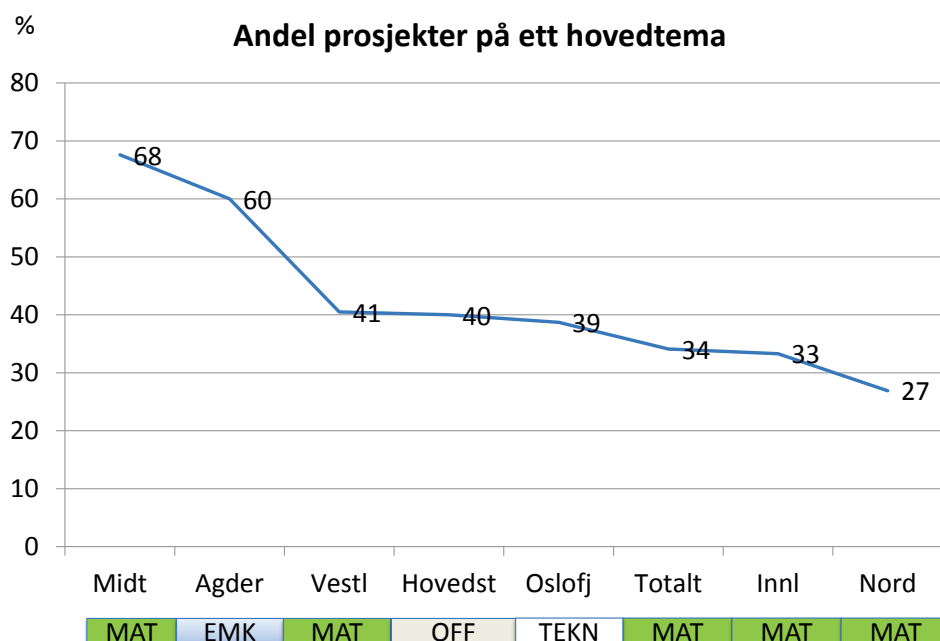
4.3 Forskningstema og geografiske mønstre

En stor del av de bevilgede prosjektene er innen tre forskningstema:

- «Mat» (34 prosent av prosjektene og 29 prosent av midlene),
- «Energi, miljø og klima» (19 prosent både av prosjektene og midlene) og
- «Helse, velferd, levekår» (12 prosent av prosjektene og 16 prosent av midlene).

Innen disse tre temaene har samtlige sju fondsregioner bevilget prosjekt (tabell 4.6 og 4.7). Graden av spesialisering i porteføljen av hovedprosjekt varierer mellom fondsregionene. Midt-Norge fremstår som mest spesialisert med 63 prosent av midlene innen mat. Agder har på den annen side en høy andel av sine prosjekter innen Energi, miljø og klima (49 prosent av midlene og 60 prosent av prosjektene).

Figur 4.1 viser andel av prosjektene som er samlet på ett hovedtema, og hvilket tema dette er i hver av fondsregionene.

Figur 4.1: Største hovedtema per region. Prosent.

I flere regioner er porteføljen dominert av to ulike hovedtema – i hovedstadsregionen «Offentlig sektor» og «Helse, velferd, levkår» med til sammen 72 prosent av midlene, på Vestlandet «Mat» og «Energi, miljø og klima» med til sammen 61 prosent av midlene, Innlandet «Mat» og «Teknologi» med til sammen 64 prosent av midlene, og Oslofjorden «Teknologi» og «Helse, velferd, levkår» med til sammen 57 prosent av midlene (se nederste linjer i tabell 4.7).

Nord-Norge har minst tematisk konsentrasjon av midlene, men selv her er 73 prosent av midlene samlet på tre hovedtema. Disse tre hovedtemaene er de som har størst andel samlet for de sju fondsregionene («Mat», «Energi, miljø og klima» og «Helse, velferd, levkår»), og Nord-Norge fremstår dermed uten en særegen profil på de tematiske hovedkategoriene. Det er imidlertid stor tematisk spredning innen hovedtemaene og mulig med konsentrasjon på utvalgte problemstillinger under de enkelte hovedtemaene (se tabell V.1), og på prosjektnivå har fondsregionene dermed likevel ulike tematiske profiler.

Tabell 4.6 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Andel prosjekt etter tema. Prosent.

Forskningstema	Agder	Hovedst	Innl	Midt	Nord	Oslofj	Vestl	Totalt %	Totalt #
Mat	6,7	13,3	33,3	67,6	26,9	16,1	40,5	34,1	62
Energi, miljø og klima	60,0	13,3	9,5	8,1	23,1	12,9	24,3	19,2	35
Teknologi	13,3		28,6		7,7	38,7		12,1	22
Helse, velferd, levkår	6,7	33,3	4,8	5,4	19,2	16,1	5,4	11,5	21
Offentlig sektor		40,0		5,4	7,7	9,7	16,2	10,4	19
Maritim sektor				13,5			5,4	3,8	7
Reiseliv, opplevelser	13,3		4,8			6,5	5,4	3,8	7
Entreprenørskap/Næringsutvikling			9,5		7,7			2,2	4
HUMSAM			4,8		7,7		2,7	2,2	4
Informasjonsteknologi			4,8					0,5	1
N (antall prosjekt)	15	15	21	37	26	31	37	182	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. Kategoriseringen er basert på RFFenes/Norges forskningsråd inndeling av innvilgende prosjekt etter forskningstema, rekategorisert til færre kategorier, se Spilling et al. 2013 kapittel 2.6. Fire prosjekter uten angitt tema er kategorisert av NIFU basert på prosjektittel og utlysingstema.

Tabell 4.7 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Tildelt beløp etter tema og fondsregion. Mill kr.

Forskningstema	Agder	Hovedst	Innl	Midt	Nord	Oslofj	Vestl	Totalt M kr	%
Mat	1,0	8,6	19,7	50,2	18,0	11,3	28,2	136,9	29,2
Energi, miljø og klima	19,5	8,2	6,5	11,1	14,6	10,2	16,5	86,5	18,5
Helse, velferd, levekår	8,0	20,0	1,2	2,0	14,5	24,0	4,3	74,0	15,8
Offentlig sektor		22,9		2,8	6,0	13,1	11,8	56,6	12,1
Teknologi	6,9		13,9		2,4	32,0		55,3	11,8
Reiseliv, opplevelser	4,5		3,5			8,0	6,0	22,0	4,7
Maritim sektor				13,2			5,0	18,2	3,9
HUMSAM			3,6		5,0		2,0	10,6	2,3
Entreprenørsk./									
Næringsutvikling			2,7		4,5			7,2	1,5
Informasjonsteknologi			1,1					1,1	0,2
Totalt	40,0	59,7	52,2	79,2	65,0	98,7	73,6	468,3	100,0
Spesialisering (tema nr)	2	3 & 4	1 & 5	1	1,2,3	3 & 5	1 & 2		1,2,3
% av midlene	49	72	64	63	73	57	61		64

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. Kategoriseringen er basert på RFFenes/Norges forskningsråd inndeling av innvilgede prosjekt etter forskningstema, rekategorisert til færre kategorier, se Spilling et al. 2013 kapittel 2.6.. Fire prosjekter uten angitt tema er kategorisert av NIFU basert på prosjektittel og utlysningstema.

Tabell 4.8 Bevilgede hovedprosjekt 2010-2012: Prosjekttema etter region.

	Mat	Energi, miljø, klima	Helse, velferd, levekår	Teknologi	Offentlig sektor	Annet
Agder	Akvakultur	Energiproduksjon; Petroleumsteknologi; Avfallshåndtering	ehelse	Metallurgi; Kriseberedskap		Reiseliv/ opplevelser
Hovedstaden	Bioteknologi /landbruk	Miljøvennlig infrastruktur	Omsorgsteknologi		Offentlig transport; Skolen	
Innlandet	Bioteknologi /landbruk	Skogforvaltning; Biologisk mangfold;	Bioteknologi og idrettsmedisin	Materialteknologi/miljø; Prosessteknologi/IT; Informasjonssikkerhet/ IT-kriminalitet; Bygningsteknologi		Reiseliv/ opplevelser; HUMSAM/samis k forskning; Revisjon
Midt-Norge	Akvakultur; Marin bioprospektering; Utnyttelse av marint råstoff/ biprodukt; Logistikk	Bioenergi; Vindkraft	Helse-administrasjon		Innovasjons-politikk	Maritim sektor/ skipsteknologi
Nord-Norge	Akvakultur; Fiskeri; Beitedyr; Dyrehelse; Markedsføring og distribusjon	Miljøovervåkning; Energiproduksjon; Fornybar energi; Miljøvennlig produksjon; Regional planlegging/ forvaltning/ miljøovervåking	ehelse; Helse-administrasjon	Petroleumsteknologi; Bygningsteknologi	Lokal ressursbruk; Innovasjons-politikk	HUMSAM
Oslofjorden	(bioteknologi og miljøvennlig produksjon)*		Omsorgsteknologi; Organisering av tjenester/ samhandling	Nanoteknologi; Materialteknologi; Bioteknologi; Produksjonsteknologi; Maritim teknologi		Regional utvikling/ stedsutvikling; Integrering; Reiseliv/ opplevelser
Vestlandet	Akvakultur/ fiskehelse; Dyrefor; Landbruk; Plantesykdom; Råvarekvalitet/produsjonsprosesser	Vindkraft; Miljøovervåkning; Klimatilpasning/ samfunnsberedskap; Petroleumsteknologi	Omsorgsteknologi		Kommunale utviklingsoppgaver; Formyning av offentlig sektor; Innova-sjons-politikk	Reiseliv/ opplevelser

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. Antall prosjekter og bevilgede midler i de ulike kategoriene fremkommer av tabell 6 og 7.

*I databasen er disse prosjektenes tema «Mat», i Oslofjordfondets oversikt er de plassert under hhv «Teknologi» og «Energi, miljø, klima». Her har vi plassert dem begge steder.

Tabell 4.8 gir en stikkordsmessig oversikt over sentrale prosjekttemaer i de ulike regionene. Flere prosjekttemaer kan gjenfinnes i flere regioner. Eksempelvis er det prosjekter innen akvakultur i fire regioner, omsorgsteknologi i tre regioner, og vindkraft og petroleumsteknologi i to regioner. Slik tematisk overlapp er ikke i seg selv noen indikator på manglende regional spesialisering eller relevans.

Den regionale relevansen i fondenes prosjektportefølje ligger i at forskningen skal bidra til å løse lokale utfordringer og gi regional næringsutvikling, samt å styrke regionale FoU-miljøer. Slik regional relevans vektlegges sterkt i strategidokumenter og utlysninger. Eksempelvis legger fondsregion Hovedstaden vekt på at prosjektene skal bidra til å løse overordnede utfordringer når det gjelder befolkningsvekst (samferdsel), demografi (eldreomsorg) og klimaendringer (vann og avløp) i regionen. Foreliggende data kan ikke gi svar på i hvilken grad innvilgede prosjekt har innfridd når det gjelder regional relevans. Dette vil være opp til i fremtidige evalueringer av prosjektene å kaste lys over.

4.4 Samarbeid i og mellom regioner og sektorer

Prosjektleder/prosjektansvarlig er i de aller fleste tilfellene lokalisert i den aktuelle fondsregionen (i 172 av de 182 hovedprosjektene, tabell 4.9)¹¹. Lokalisering i regionen er ofte et krav i fondsregionenes utlysninger av prosjektmidler, mens det samtidig oppfordres til nasjonalt og internasjonalt samarbeid i prosjektene – og prosjektpartnere både i og utenfor regionen. I dette avsnittet ser vi på samarbeids-konstellasjonene i prosjektene på bakgrunn i data om registrerte prosjektpartnere.

I de 182 prosjektene er det totalt 824 partnere (ikke inklusive prosjektansvarlig). Kun tre av prosjektene har ingen registrerte samarbeidspartnere. Prosjektpartnerne fordeler seg på fylker (og utenlandske partnere) som vist i tabell 4.10. Samlet er i overkant av en tredjedel av partnerne lokalisert utenfor den aktuelle fondsregionen. *En stor del av partnere som kommer utenfra, er lokalisert i andre land (90 av totalt 306 partnere utenfra) eller i hovedstadsregionen (95 av totalt 306 partnere utenfra).*

Tabell 4.9 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Prosjektansvarliges lokalisering.

Lokalisering prosjektansvarlig organisasjon	Fondsregion (finansiering av prosjektet)							Totalt
	AGDER	HOVED	INNLE	MIDT	NORD	OFJOR	VEST	
Agder	15							15
Hovedstaden		11				1		12
Innlandet			19					19
Midt-Norge		3		36			1	40
Nord-Norge			2		25			27
Oslofjorden		1				30		31
Vestlandet				1	1		36	38
Totalt	15	15	21	37	26	31	37	182
Sum prosjekter ledet fra andre regioner	0	4	2	1	1	1	1	10

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

¹¹ Enkelte av de ti prosjektene som har prosjektansvarlig utenfor regionen, er prosjekter under 15 prosent potten/fellesutlysninger (de fire prosjektene der Innlandet, Oslofjorden og Vestlandet står som fondsregion).

Tabell 4.10 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Prosjektpartnerenes lokalisering. Antall partnere.

Partners lokalisering	Fondsregion (finansiering av prosjektet)							Totalt
	Agder	Hoved- staden	Inn- landet	Midt- Norge	Nord- Norge	Oslo- fjorden	Vest- landet	
Agder*)	12					1		13
Aust-Agder	8			1		2		11
Vest-Agder	15			1			1	17
Akershus	1	19	5	16	1	13	2	57
Oslo	5	48	10	1	9	18	14	105
Hedmark		2	32			2	2	38
Oppland		2	13	2		1	2	20
Møre og Romsdal				39	1	3	5	48
Nord-Trøndelag			3	16		4	1	24
Sør-Trøndelag	4	8	3	79	4	4	2	104
Finnmark			3		3			6
Nordland	1				21		1	23
Troms			4		21		6	31
Buskerud	1	3	1	1		12	2	20
Telemark		2				14		16
Vestfold		2		1		32	2	37
Østfold		1	2			21	1	25
Hordaland	1			9	1	3	33	47
Rogaland	2			3	1	1	50	57
Sogn og Fjordane		1		2		1	30	34
Svalbard					1			1
Utland	16	10	13	13	15	13	10	90
Totalt antall partnere	66	98	89	184	78	145	164	824
Andel partnere utenfor egen region, prosent	47,0	31,6	49,4	27,2	42,3	45,5	31,1	37,1

*) Partner er lokalisert i begge fylkeskommuner.

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. N=824 partnere (fordelt på 179 prosjekter med registrerte partnere).

Totalt har 72 prosent av prosjektene minst en partner utenfor regionen (tabell 4.11). En noe høyere andel av de offentlige prosjektene har partner utenfor regionen (78 prosent), mens bedriftsprosjektene noe sjeldnere har slike partnere (69 prosent, tabell 4.11). Det er også variasjon mellom fondsregionene. I Innlandet og Nord-Norge har en mindre andel av bedriftsprosjektene samarbeid utenfor regionen (57-58 prosent mot 69-100 prosent i andre regioner).

Tabell 4.11 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Andel av prosjektene som har partner utenfor fondsregionen, etter region og prosjekttype. Prosent.

Region	Prosjekttype*				Totalt
	BEDR	FORS	INST	OFF	
Agder	75,0	-	71,4	-	73,3
Hovedstaden	100,0	66,7	-	100,0	86,7
Innlandet	58,3	85,7	50,0	-	66,7
Midt-Norge	70,4	-	83,3	0,0	64,9
Nord-Norge	57,1	71,4	75,0	75,0	69,2
Oslofjorden	72,2	100,0	75,0	100,0	80,6
Vestlandet	69,2	0,0	-	80,0	70,3
Totalt	69,0	73,9	74,1	78,1	72,0
N	100	23	27	32	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

*BEDR= Bedriftsprosjekter; FORS= forskerprosjekter; INST=Institusjonsprosjekter; OFF=offentlige prosjekter.

Tabell 4.12 viser at det er flest partnere i egen/prosjektansvarliges sektor. Unntaket et når prosjektansvarlig er et forskningsinstitutt eller høgskole – disse har høyere andel partnere i næringslivet enn i egen sektor. Forskningsinstituttene har også en høyere andel partnere i offentlig sektor enn i egen sektor.

Tabell 4.12 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Samarbeidsrelasjoner i prosjektene, etter prosjektansvarligs og partneres sektortilhørighet. Prosent.

Prosjektansvarlig sektor	Prosjektpartners sektor					N
	Næringsliv	Instituttsektor	U&H-sektor	Offentlig sektor	Annet	
Næringsliv	52,7	27,5	14,1	3,3	2,3	389
FoU inst.	36,1	16,7	23,9	21,1	2,2	180
Universitet	14,6	19,5	34,1	26,8	4,9	41
Høgskole	29,0	21,7	23,2	15,9	10,1	69
Kommune	19,3	13,3	18,1	45,8	3,6	83
Fylkeskommune	14,0	17,5	22,8	40,4	5,3	57
Øvrig offentlig sektor	0,0	0,0	60,0	20,0	20,0	5
Total prosent	38,8	22,0	19,3	16,4	3,5	100,0
Antall partnere	320	181	159	135	29	824

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. N=824 partnere (fordelt på 179 prosjekter med registrerte partnere).

Tabell 4.13 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Andel av prosjektene som har forskningspartner. Samarbeidsrelasjoner i prosjektene, etter prosjektansvarligs og partneres sektortilhørighet. Prosent.

Sektor pr. ansvarlig	Andel som har partner i				N
	UoH-sektor	Instituttsektor	Forsknings-sektor (samlet)*	Næringslivet	
Næringsliv	48,0	68,6	93,1	66,7	102
FoU inst.	73,3	63,3	86,7	53,3	30
Universitet	69,2	46,2	76,9	30,8	13
Høgskole	64,3	57,1	78,6	64,3	14
Sum forskningsinstitusjoner	70,2	57,9	82,5	50,9	57
Kommune	61,5	76,9	92,3	38,5	13
Fylkeskommune	87,5	75,0	100,0	37,5	8
Øvrig offentlig sektor	50,0	0,0	50,0	0,0	2
Sum off.sektor	69,6	69,6	91,3	34,8	23
Totalt	57,7	65,4	89,6	57,7	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

*Inkluderer UoH-sektoren og forskningsinstitutter, ikke universitetssykehus som her er inkludert i offentlig sektor.

Tabell 4.13 viser andel av prosjektene som har partner i hhv forskningssektoren og i næringslivet. 90 prosent av prosjektene har minst en partner i forskningssektoren, og 58 prosent har minst en partner i næringslivet.

Totalt er sju prosjekter ledet av næringslivet uten partner i UoH- eller instituttsektor. Fem av disse er i fondsregion Vestlandet, mens det i de andre regionene kun unntaksvis er bevilget prosjekter til bedrifter som ikke har forskningspartner. Forskjellen henger sammen med at fondsregion Vestlandet ikke har krevd samarbeid med forskningspartner når bedriften har egen forskningsavdeling.

Med to unntak har alle prosjekter hvor offentlig sektor er prosjektansvarlig, en partner i UoH- eller instituttsektor. I begge disse to tilfellene er et universitetssykehus involvert, enten som prosjektansvarlig eller partner, og en forskningsinstitusjon er dermed involvert i samtlige prosjekter i offentlig sektor. Involvering av næringslivet er ikke like hyppig i disse prosjektene. 35 prosent av prosjektene hvor offentlig sektor er prosjektansvarlig, har en næringslivspartner. Her er det imidlertid store forskjeller mellom fondsregionene. Mens ingen av prosjektene på Vestlandet eller i Nord-Norge har slikt samarbeid, har fem av de sju prosjektene i Hovedstaden som er ledet av offentlig sektor, minst en bedriftspartner (71 prosent). I Oslofjordfondet og i Midt-Norge har en mindre andel av disse prosjektene bedriftspartner (hhv 40 og 25 prosent).¹²

Det er også noe variasjon mellom forskningstemaene når det gjelder samarbeid utenfor fondsregionen. Innenfor hovedtemaet «Mat» har 82 prosent av prosjektene slikt samarbeid, mens innenfor «Energi, miljø og klima» kun 58 prosent (det er likevel en høyere andel innen «Energi, miljø og klima» enn innenfor «Mat» som har utenlandsk samarbeid, se delkapittel 4.5). Særlig bedriftsprosjekter innen

¹² Agder og Innlandet har ingen prosjekter hvor offentlig sektor er prosjektansvarlig.

«Teknologi» og «Energi, miljø klima» har en lavere andel med samarbeid utenfor regionen (58 prosent, Tabell 13).

Tabell 4.14 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Andel av prosjektene som har partner utenfor fondsregionen, etter tema og prosjekttype. Prosent.

Tema	Prosjekttype*				Totalt	Antall prosjekt
	BEDR	FORS	INST	OFF		
Energi, miljø og klima	57,9	50,0	62,5	83,3	62,9	35
Entreprenørskap/Næringsutvikling	0,0	100,0	100,0	-	75,0	4
Helse, velferd, levekår	75,0	80,0	50,0	60,0	66,7	21
HUMSAM	-	100,0	0,0	100,0	75,0	4
Informasjonsteknologi	-	100,0	-	-	100,0	1
Maritim sektor	57,1	-	-	-	57,1	7
Mat	80,0	83,3	100,0	100,0	82,3	62
Offentlig sektor	100,0	40,0	100,0	81,8	73,7	19
Reiseliv, opplevelser	100,0	-	66,7	100,0	85,7	7
Teknologi	50,0	100,0	80,0	-	59,1	22
Total prosent	69,0	73,9	74,1	78,1	72,0	
N	100	23	27	32	182	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

*BEDR= Bedriftsprosjekter; FORS= forskerprosjekter; INST=Institusjonsprosjekter; OFF=offentlige prosjekter.

4.5 Fragmentering og regional lock-in?

Om regional forskningsinnsats ikke har tilknytning til nasjonale og internasjonale miljøer og ekspertise på feltet, risikerer en både dublering av forskning og prosjekter med lite forskningsutbytte. I delkapittel 4.4 så vi at de fleste hovedprosjektene (72 prosent) som fondsregionene har finansiert, har prosjekt-partnere utenfor egen region. Dette reduserer faren for fragmentering og regional lock-in. I dette avsnittet ser vi på i hvilken grad faren for fragmentering og regional lock-in også motvirkes av internasjonalt samarbeid i prosjektene og (nasjonale) nøkkel-aktører som deltar i mange prosjekter.

Regional lock-in innebærer i denne sammenheng at det er barrierer mot involvering av aktører og kompetanse utenfor regionen. *Fragmentering* innebærer spredning av faglig kompetanse på flere små miljøer i og i flere regioner, fremfor satsning på sterke nasjonale/internasjonale fagmiljøer.

Sentrale aktører

Spredningen i prosjektporteføljen begrenses av at flere store institusjoner deltar i flere av hovedprosjektene, også på tvers av fondsregionene. SINTEF har eksempelvis ansvar for fem hovedprosjekt og er partner i 37 prosjekter (jf. tabell 4.15 og 4.16). BIOFORSK har ansvar for seks hovedprosjekt og er partner i 13. Totalt er det 27 organisasjoner som har prosjektansvar for mer enn ett hovedprosjekt¹³ (tabell 4.15), og mange av disse går også igjen som partnere i andre hovedprosjekt (tabell 4.15 og 4.16). Foruten SINTEF og BIOFORSK, er NOFIMA, NTNU, UMB og Norsk landbruksrådgivning hyppige partnere, alle med deltakelse i mer enn ti hovedprosjekter. Fem organisasjoner har prosjektansvar i mer enn én fondsregion: BIOFORSK; SINTEF; NORUT; Havforskningsinstituttet; Universitetet for miljø og biovitenskap (fremkommer av tabell 4.15). Med unntak av UMB er dette forskningsinstitusjoner med lokalisering i flere regioner, og som dermed tilfredsstiller lokaliseringskravet for flere fondsregioner.

I tillegg kommer at fem organisasjoner er blant de hyppigste samarbeidspartnere i flere regioner: SINTEF i fem av regionene, NOFIMA og Norsk landbruksrådgivning i tre regioner, og Havforskningsinstituttet og Bioforsk i to regioner (tabell 4.16).

¹³ Disse 27 har til sammen ansvar for 69 prosjekter, dvs. 38 prosent av hovedprosjektene.

Tabell 4.15 Hyppigste prosjektansvarlige: Organisasjoner som er prosjektleder for mer enn ett hovedprosjekt.

Prosjektansvarlig	AGDER	HOVED	INN	MIDT	NORD	OFJOR	VEST	Totalt
BIOFORSK		1		3	2			6
SINTEF		3		2				5
NORUT			1		3			4
Oslo kommune		4						4
Høgskolen i Hedmark			3					3
Universitetet i Agder	3							3
Universitetet i Nordland					3			3
Universitetet i Tromsø					3			3
Agderforskning AS	2							2
AKVAPLAN NIVA AS					2			2
AQUACULTURE ENGINEERING AS				2				2
Drammen kommune						2		2
Havforskningsinstituttet	1				1			2
Høgskolen i Lillehammer			2					2
Høgskolen i Vestfold						2		2
K A Rasmussen AS			2					2
Lørenskog sykehjem		2						2
Marine Harvest							2	2
Nord-Trøndelag fylkeskommune				2				2
NORSVIN			2					2
RotoBoost AS						2		2
SalmoBreed AS							2	2
Skretting Aquaculture Research Centre							2	2
Smøla Klekkeri og settefiskanlegg AS				2				2
Stavanger kommune							2	2
Universitetet for miljø og biovitenskap		1				1		2
Vestlandsforskning							2	2

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. Tabellen viser organisasjoner med ansvar for mer enn ett hovedprosjekt.

Tabell 4.16 Hyppigste samarbeidspartnere etter sektor: Organisasjoner som er samarbeidspartner i mer enn to hovedprosjekt.

Sektor	Partner i antall prosjekt
FoU-institutter	
SINTEF	37
NOFIMA AS	17
Bioforsk	13
Møreforskning AS	8
Norsk institutt for vannforskning	8
Havforskningsinstituttet	7
International Research Institute of Stavanger (IRIS)	7
TEKNOVA AS	5
NORNER AS	4
Transportøkonomisk institutt	4
Veterinærinstituttet	4
Stiftinga vestlandsforskning	3
Uni Research	3
Østfoldforskning AS	3
Høyere utdanningsinstitusjoner	
NTNU	15
Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB)	10
Høgskolen i Vestfold	9
Universitetet i Stavanger	9
Universitetet i Tromsø	9
Universitetet i Agder	7
Universitetet i Oslo	7
Høgskolen i Molde	6
Universitetet i Bergen	6
Høgskolen i Hedmark	5
Norges veterinærhøgskole	4
Høgskolen i Buskerud	3
Høgskolen i Nord Trøndelag	3
Universitetet i Nordland	3
Bedrifter	
ALCOA NORWAY	4
ELKEM	3
Gartnerhallen	3
MARINE HARVEST	3
STATOIL	3
TINE	3
Offentlige etater	
Oslo kommune	6
Bærum kommune	4
Drammen kommune	4
Statens vegvesen	4
Akershus fylkeskommune	3
Buskerud fylkeskommune	3
Fylkesmannen i Møre og Romsdal	3
Sogn og Fjordane fylkeskommune	3
Stavanger kommune	3
Andre organisasjoner	
Norsk Landbruksrådgiving	17
NHO	3
Gjennestad gartnerskole	2

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

Tabell 4.17 Hyppigste samarbeidspartner etter region

Region	Samarbeidspartner	Partner i antall prosjekt
Agder	Universitetet i Agder	6
	TEKNOVA AS	5
	ALCOA NORWAY ANS	4
	ELKEM	3
	SINTEF	3
Hovedstaden	SINTEF	7
	Oslo kommune	6
	Statens vegvesen	4
	Akershus fylkeskommune	3
	Bærum kommune	3
	Drammen kommune	3
	Transportøkonomisk institutt	3
	Universitetet i Oslo	3
Innlandet	Høgskolen i Hedmark	5
	SINTEF	3
Midt-Norge	SINTEF	16
	NTNU	12
	Møreforskning AS	7
	Høgskolen i Molde	6
	NOFIMA AS	5
	Bioforsk	4
	Norsk Landbruksrådgiving	4
	Havforskningsinstituttet	3
	Høgskolen i Nord Trøndelag	3
	TINE	3
Nord-Norge	Universitetet i Tromsø	7
	SINTEF	5
	NOFIMA AS	3
	Norsk institutt for vannforskning	3
Oslofjorden	Høgskolen i Vestfold	8
	NORNER AS	4
	Norsk Landbruksrådgiving	4
	Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB)	4
	Buskerud fylkeskommune	3
	Østfoldforskning AS	3
Vestlandet	Universitetet i Stavanger	9
	Norsk Landbruksrådgiving	8
	International Research Institute of Stavanger (IRIS)	7
	NOFIMA AS	6
	Universitetet i Bergen	5
	Bioforsk	3
	Havforskningsinstituttet	3
	Sogn og Fjordane fylkeskommune	3
	Stavanger kommune	3
	Stiftinga Vestlandsforskning	3
	Uni Research	3

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. Partnere i mer enn to prosjekt er inkludert.

Internasjonalt samarbeid

Totalt har 30 prosent av prosjektene internasjonalt samarbeid (tabell 4.18), mens 11 prosent av den totale mengden partnere er utenlandske (tabell 4.19). Storbritannia, Sverige og USA er de landene hvor vi finner flest partnere.

Tabell 4.18 viser at andelen med utenlandsk samarbeid er høyest i prosjekter ledet av instituttsektoren og lavest i prosjekter ledet av næringslivet (hhv 57 og 20 prosent).

Tabell 4.18 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Andel av prosjektene som har utenlandsk samarbeidspartner fordelt etter prosjektansvarlig sektor. Prosent.

Prosjektansvarlig sektor	Prosjekt med samarbeidspartnere i utland*		N
	Nei	Ja	
Næringsliv	80,4	19,6	102
FoU inst.	43,3	56,7	30
Universitet	69,2	30,8	13
Høgskole	57,1	42,9	14
Kommune	69,2	30,8	13
Fylkeskommune	50,0	50,0	8
Offentlig sektor	100,0	0,0	2
Totalt	69,8	30,2	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. *Minst en av de samarbeidende organisasjoner registret i søknaden er ikke lokalisert i Norge.

Tabell 4.19 viser alle prosjektpartnere fordelt på sektor. Høyest andel utenlandske partnere finner vi blant partnere i UoH-sektoren. Her er 31 prosent av partnerne utenfor Norge. Blant partnere i andre sektorer er denne andelen vesentlig lavere: 10 prosent for forskningsinstitutter, 6 prosent for næringslivet og kun 2 prosent for offentlig sektor.

Tabell 4.19 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Andel utenlandske prosjektpartnerne etter sektor. Prosent.

Partners sektor	Prosent utenlandske partnere	N
U&H-sektor	30,8	159
Instituttsektor	9,9	182
Næringsliv	6,2	306
Offentlig sektor	1,5	135
Annet	4,8	42
Totalt	10,9	824

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. N=824 partnere (fordelt på 179 prosjekter med registrerte partnere).

Det er også vesentlige forskjeller i andelen utenlandske partnere innen de ulike forskningstemaene. Eksempelvis er det innen «Helse, velferd, levekår» kun 4 prosent utenlandske partnere, mens innen «Energi, miljø og klima» som er et mer internasjonalt orientert forskningstema, er 16 prosent av partnere utenlandske. Også når vi ser på andelen av prosjektene som har utenlandske partnere, er andelen lav innen «Helse, velferd, levekår» (14 prosent). Innen prosjekter om offentlig sektor er andelen derimot langt høyere enn gjennomsnittet (53 prosent, tabell 4.20).

Tabell 4.20 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Andel utenlandske prosjektpartnerne etter forskningstema. Prosent.

Tema	Prosent utenlandske partnere		Prosent av prosjektene som har utenlandsk partner	
		N		N
Energi, miljø og klima	16,0	169	31,4	35
Entreprenørskap/Næringsutvikling	11,1	9	25,0	4
Helse, velferd, levekår	4,3	93	14,3	21
HUMSAM	16,7	12	25,0	4
Informasjonsteknologi	75,0	4	100,0	1
Maritim sektor	0,0	18	0,0	7
Mat	7,3	313	24,2	62
Offentlig sektor	13,4	97	52,6	19
Reiseliv, opplevelser	21,6	37	71,4	7
Teknologi	12,5	72	36,4	22
Totalt	10,9	824	30,2	182

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. N=824 partnere (fordelt på 179 prosjekter med registrerte partnere).

Tabell 4.21 viser alle prosjektpartnere fordelt på land og prosjekttipe. Storbritannia, Sverige og USA er de hyppigste samarbeidslandene (med totalt 13-19 partnere i porteføljen). Samlet er 11 prosent av samarbeidspartnere fra andre land enn Norge. Denne andelen er noe høyere for institusjonsprosjekter (21 prosent) og forskerprosjekter (16 prosent), enn for bedriftsprosjekter (7 prosent) og offentlige prosjekter (8 prosent).

Tabell 4.21 Innvilgede hovedprosjekt 2010-2012: Prosjektpartnerne etter land og prosjekttype. Prosent.

Partnerland	Søknadstype*					Antall partnere
	BEDR	FORS	INST	OFF	Total%	
Norge	92,8	84,0	78,7	92,4	89,1	734
Storbritannia	2,1	1,1	3,2	2,5	2,3	19
Sverige	1,1	3,2	5,8	0,5	2,1	17
USA	0,8	4,3	2,6	1,0	1,6	13
Danmark	0,3	1,1	1,3	1,0	0,7	6
Australia	0,3	0,0	1,9	0,5	0,6	5
Canada	0,5	1,1	0,0	1,0	0,6	5
Tyskland	0,8	0,0	0,0	1,0	0,6	5
Spania	0,0	0,0	2,6	0,0	0,5	4
Nederland	0,0	2,1	0,6	0,0	0,4	3
Russland	0,3	2,1	0,0	0,0	0,4	3
Finland	0,3	0,0	0,6	0,0	0,2	2
Østerrike	0,5	0,0	0,0	0,0	0,2	2
Belgia	0,0	0,0	0,6	0,0	0,1	1
Brasil	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1	1
Frankrike	0,0	0,0	0,6	0,0	0,1	1
Island	0,0	0,0	0,6	0,0	0,1	1
Italia	0,0	1,1	0,0	0,0	0,1	1
Kina	0,0	0,0	0,6	0,0	0,1	1
Andel internasj. partnere (%)	7,2	16,0	21,3	7,6	10,9	
N	377	94	155	198	824	824

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase. N=824 partnere (fordelt på 179 prosjekter med registrerte partnere).

*BEDR= Bedriftsprojekter; FORS= forskerprojekter; INST=Institusjonsprojekter; OFF=offentlige projekter.

4.6 Hovedfunn

Analysen tar for seg alle hovedprosjekter med bevilgning fra de regionale forskningsfondene 2010 til og med første halvår 2013 (søknadsårene 2010, 2011 og 2012). Dette omfatter 100 bedriftsprojekter, 32 regionale offentlige projekter, 27 institusjonsprojekter og 23 forskerprojekter (totalt 182 projekter).

Forskningstema

- Samlet er en stor del av de bevilgede projekterne innen tre hovedtema: «Mat», «Energi, miljø og klima» og «Helse, velferd, levekår». Disse temaene utgjør 64 prosent av de samlede bevilgningene, og samtlige sju regioner har projekter innen disse tre temaene.
- I de fleste fondsregionene er hoveddelen av bevilgningene konsentrert rundt ett eller to hovedtema. Nord-Norge har minst tematisk konsentrasjon av midlene, men selv her er 73 prosent av midlene samlet på tre hovedtema.
- På et overordnet nivå kan det dermed se ut som det er mange felles forskningstema i fondenes porteføljer. I og med at regional relevans innebærer at forskningen skal bidra til å løse lokale utfordringer og bidra til regional næringsutvikling/lokale bedrifter, er det ingen motsetning mellom regional relevans og overlapp i forskningstema. Foreliggende data belyser med andre ord ikke regional relevans i innvilgede projekter. Regional relevans er de regionale forskningsfondenes eksistensberettigelse, og i hvilken grad innvilgede projekter bidrar til regional verdiskapning og løser lokale utfordringer, bør være et sentralt tema i fremtidige evalueringer av projekterne.

Samarbeidsmønstre

- Prosjektleder/prosjektansvarlig er i de aller fleste tilfelle lokalisert i den aktuelle fondsregionen, mens i overkant av en tredjedel av partnerne er lokalisert utenfor fondsregionen. En stor del av partnere som kommer utenfra, er lokalisert i andre land (29 prosent) eller i hovedstadsregionen (31 prosent). Totalt har 72 prosent av projekterne minst én partner utenfor regionen.

- Det er flest partnere i egen/prosjektansvarliges sektor. Unntaket er når prosjektansvarlig er et forskningsinstitutt eller høyskole – disse har høyere andel partnere i næringslivet enn i egen sektor.

Sentrale aktører

- Flere store institusjoner deltar i flere av hovedprosjektene, også på tvers av fondsregionene. Totalt er det 27 organisasjoner som har prosjektansvar for mer enn ett hovedprosjekt. Til sammen har disse 27 organisasjonene ansvar for 38 prosent av hovedprosjektene, og mange av disse går også igjen som partnere i andre hovedprosjekt.
- Fem organisasjoner har prosjektansvar i mer enn én fondsregion (Bioforsk, SINTEF, NORUT, Havforskningsinstituttet og UMB). Flere organisasjoner er også blant de hyppigste samarbeidspartnere i flere regioner (SINTEF, NOFIMA, Norsk landbruksrådgivning, Havforskningsinstituttet og Bioforsk).

Internasjonalt samarbeid

- Totalt har 30 prosent av prosjektene internasjonalt samarbeid, mens 11 prosent av den totale mengden partnere er utenlandske. Storbritannia, Sverige og USA er de hyppigste samarbeidslandene.
- Høyest «utenlandsandel» finner vi blant partnere i UoH-sektoren. Her er 31 prosent av partnerne utenfor Norge. Blant partnere i andre sektorer er denne andelen vesentlig lavere: 10 prosent for forskningsinstitutter, 6 prosent for næringslivet og kun 2 prosent for offentlig sektor. For øvrig er andelen med utenlandsk samarbeid høyest i prosjekter ledet av instituttsektoren og lavest i prosjekter ledet av næringslivet (hhv 57 og 20 prosent).
- Det er videre vesentlige forskjeller i andelen med utenlandske partnere innen de ulike forskningstemaene. Dette har delvis sammenheng med hvor internasjonalt forskningsfeltet er. Eksempelvis har 31 prosent av prosjektene innen «Energi, miljø og klima» utenlandske partnere, mens det innen «Helse, velferd, levkår» er 14 prosent som har utenlandske partnere.

Fragmentering og regional lock-in?

Om regional forskningsinnsats ikke knyttes opp mot nasjonale og internasjonale miljøer og ekspertise på feltet, kan dette resultere i dublering av forskning og prosjekter med lite forskningsutbytte.

Materialet indikerer flere forhold som reduserer faren for fragmentering og regional lock-in:

- De fleste prosjektene (72 prosent) har prosjektpartnere utenfor egen region. Dette inkluderer i noen grad internasjonalt samarbeid (30 prosent).
- Flere store institusjoner deltar i flere av hovedprosjektene, også på tvers av fondsregionene.
- I de fleste fondsregionene er hoveddelen av bevilgningene konsentrert rundt ett eller to hovedtema. Dette bør gi mulighet til regionalt samarbeid, som sammen med nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid, og koordinering mot nasjonal forsknings- og innovasjonspolitikk, kan motvirke dublering av forskning og prosjekter med lite forskningsutbytte.

Bedriftsprosjektene har sjeldnere samarbeid utenfor regionen (og sjeldnere internasjonalt samarbeid) enn de andre prosjektene. Her kan konkurranseforhold sette grenser for hvor mye kunnskapsdeling og åpent samarbeid prosjektpartnere ønsker. Behov og mulighet for samarbeid avhenger bl.a. av i hvilken grad prosjektene er konsentrert om produktutvikling eller mer grunnleggende forskning. Om prosjektene hovedsakelig dreier seg om å bruke forskning (og ikke produsere den), vil hensyn knyttet til å unngå fragmentering og regional lock-in av forskningen være mindre relevant. Samtidig vil en normalt vinne på å bruke all relevant forskning og kompetanse uavhengig av hvor den er produsert eller lokalisert.

Vedlegg til kapittel 4

Tabell V.1 Bevilgede hovedprosjekt 2010-2012: Tema og eksempler.

Tema	Antall	Eksempler på bevilgede hovedprosjekter (prosjekttitler)
Mat	62	• Bærekraftig utvidelse av den norske bringebærseongen; • Utvikling av integrert fisk- og planteproduksjon (Aquaponic) for norske forhold; • Verdiskapning knyttet til lagring og oppføring av villfanget kongekrabbe; • Marin bioprospektering etter lipidspesifikke enzymer for effektivisert omega-3 produksjon; • Regional Blåskjell-Kompetanse - kvalitet og pakking (RBK); • Vaksine og interferon mot ILA-virus; • Utvikling av lukket merdkonsept for oppdrettsfisk, helduk og not som lukket anlegg (HDN); • Førebygging av mjølkefeber hos mjølkekyr med grovfôr rikt på klor; • Avl for bedre hjartehelse hos oppdrettslaks; • Planmessig vedlikehold i eng med våtsåingsmetode; • Frisk salat i Rogaland. Storknolla råtesopp i salat - biologi og bekjempelse; • Sildeproteiner til humant konsum
Energi, miljø og klima	35	• Nye biologiske sanntidssensorer for miljøovervåking; • Teknologi for deteksjon av gassutslipp med akustikk; • Ny teknologi for offshore vindkraft servicefartøy; • Ubemannet flysystem for oljevern; • PowerUp - Effektive verdikjeder for offshore vindmøller; • Biologisk rensing av borekaks og andre oljekontaminerte avfallsmasser; • Arealplanlegging og beredskap for fremtidens klima; • Grønn bydistribusjon i Oslo; • Radarbasert fjellovervåking; • Fornying av fylkeskommunal forvaltning- og samhandlingspraksis for bærekraftig havbruk; • Nettintegrasjon av vindkraft i Sogn og Fjordane; • Energi- og klimaeffektive regioner - nye metoder og verktøy for energi- og klimaarbeid i offentlig og privat sektor
Teknologi	22	• Gjenvinning og raffinering av lavgehaltige platinametaller fra resirkulerte katalysatorprodukter; • Simulering og tilvirkning av fononiske/soniske materialer basert på anelastiske/viskoelastiske materialer; • Utvikling av elektrokjemisk metode for beskytte mot scaleavsetninger ved oljeproduksjon; Nye materialer og utviklingsverktøy for miljøvennlige drikkevannsrørkoblinger; • Nye beleggløsninger og herdeplastprodukter for betongtanker med høy kjemikaliebelastning; • Autonom ventil for økt oljeutvinning; • Fononiske materialer anvendt på hurtiggående fartøy
Helse, velferd, levekår	21	• GPS løsning og tilhørende støttesystemer for fysisk aktivitet for personer med demens • Helse og levekårsundersøkelse i områder med samisk og norsk bosetning; • Omsorgsteknologi i kommunene; • Ny teknologi for reduksjon av plager som skyldes nedsatt sirkulasjon i bein hos eldre; Teaterscenen som arena for folkehelseopplysning og bearbeidelse av erfaringer med demenssykdom; • Evaluering av en 24 timers interkommunal Helsevakttelefon; • Helhetlige teknologiløsninger som gir trygghet og sikkerhet for beboere og ansatte i morgendagens sykehjem
Offentlig sektor	19	• Det vestlandske innovasjonssystemet i en global økonomi; • Stipendiatprogram - Bærekraftig verdiskapning i regionale innovasjonssystemer; Dreneringssystem for vei - Kontrollert horisontal drenering; • Arbeidsinnvandring til Vestlandet - Arbeidsinnvandrere som ressurs i regional utvikling; Reisevaneendring i Oslo og Akershus: Analyser av sentrale trafikknutepunkter; • Fra bil til sykkel i hovedstadsregionen - effekter av innovative tiltakspakker; • Kultur for å delta. Kulturell opplevelse og deltagelse som kilde til utvikling og integrering; Evidensbasert kvalitetsstyring i norsk skole
Reiseliv, opplevelser	7	• Profesjonalisering av gjestehåndteringssystem på Agder; • Reiselivsmonitor - Et nettbasert styringssystem for reiselivets utvikling; • Etableringen av senter for reiselivsforskning og forskningsprosjektet 'trender for reiselivet i innlandet'; • Samspel for bærekraftig reiseliv. Vilkår for styrka samspel mellom statlege, regionale og lokale styresmakter for eit bærekraftig reiseliv; • Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon
Maritim sektor	7	• Automatisering i produksjon av offshore support fartøy; • MARGIN: Integrerte og responsive maritime verdikjeder; • Automatisert ferdigstilling av propellblad uten fresing; • Cost effective installation of bottom-fixed offshore wind turbines; • Technical and commercial verification of miscible water injection on NCS
Entreprenørskap og næringsutvikling	4	• Forutsetninger for verdiskapning i råvarebaserte næringer: Lokale aktører sin posisjon og rolle i Nordiske periferier; • Teknologibasert entreprenørskap og innovasjon som driver for industriell utvikling i nord; • Hva er samiske interesser i nye næringer? • Regnskapsanalytiske tilnærminger i revisjonsarbeidet

HUM-SAM	4	• Neighbourly Asymmetry: Norway and Russia 1814-2014; • Minoritet og mangfold i lærerutdanning og skole; • Lokaljournalistikkens vilkår og muligheter i et nordnorsk mediemarked; • Digitalisering av samisk kulturarv. Formidling og verdiskaping i det moderne samiske kompetansesamfunnet
IKT	1	• Digital Forensics in the Era of Cloud Computing: Intelligent Investigation Methods for Utility Computing and the World Wide Computer

Kilde: Norges forskningsråd / RFFenes søknadsdatabase.

5 Brukeres og interessenters vurderinger

5.1 Innledning

Et viktig formål med evalueringen har vært å få frem synspunkter fra brukere og andre regionale interessenter på om aktiviteten i de enkelte fondsregionene treffer det som oppfattes som de sentrale problemstillingene i regionene blant regionenes nøkkelaktører, og om aktiviteten oppleves som nyttig og relevant blant de som er brukere av ordningen.

For å belyse disse problemstillingene, har vi gjennomført to opplegg. For det første ble det gjennomført en brukerundersøkelse til alle aktører som har fått innvilget prosjekter gjennom regionale forskningsfond. Undersøkelsen ble gjennomført sommeren 2012, og er oppsummert i vår forrige rapport (kapittel 5 i Spilling m.fl. 2013). Undersøkelsen ga nyttige tilbakemeldinger av hvilken betydning finansiering av FoU-prosjekter fra regionale forskningsfond har hatt for de som faktisk har fått innvilget prosjekter.

Siden denne undersøkelsen ble avgrenset til de som har fått innvilget prosjekter, er det imidlertid grunn til å tro at det ligger en positiv bias i materialet; de som har hatt direkte fordel av en ordning vil generelt vurdere den mer positivt enn andre som ikke har hatt samme fordel. Av den grunn vurderte vi det som viktig å få frem noe mer materiale fra regionene om hvordan nøkkelaktører vurderer aktivitetene til regionale forskningsfond i de enkelte regionene, og høsten 2013 gjennomførte vi derfor et supplerende opplegg i form av workshops i hver region. På disse arrangementene deltok det representanter for ulike aktører i regionene, disse representerte både næringslivet, universitets- og høgskolesektoren, forskningsinstituttene, virkemiddelapparatet (Innovasjon Norge) og fylkeskommunene.

I det følgende oppsummerer vi resultatene fra begge oppleggene. Selv om vi har oppsummert resultatene fra brukerundersøkelsen i vår forrige rapport, har vi også funnet det hensiktsmessig å ta med en noe forkortet sammenstilling her, slik at vi får en samlet fremstilling av alle resultatene i denne rapporten.

5.2 Resultater fra brukerundersøkelsen

Undersøkelsen ble gjennomført som web-basert undersøkelse sommeren 2012, og gikk til alle som per det tidspunktet hadde fått støtte til prosjekter gjennom regionale forskning. Undersøkelsen ble gjennomført i form av tre separate undersøkelser til henholdsvis næringslivet (149 skjema sendt ut, svarprosent 73), FoU-institusjoner (187 skjema sendt ut, svarprosent 82) og offentlig sektor (23 skjema sendt ut, svarprosent 70). Undersøkelsene gikk til prosjektansvarlig institusjon, og i de fleste tilfeller er skjemaene besvart av prosjektleder. De fleste prosjekter gjennomføres imidlertid i samarbeid mellom flere aktører, og svært ofte ulike typer aktører (eksempelvis et samarbeid mellom en bedrift og en

FoU-institusjon). De innhentede opplysninger må imidlertid først og fremst oppfattes som et uttrykk for den prosjektansvarlige institusjonens vurderinger. For nærmere detaljer om opplegget vises til Spilling m.fl. 2013, kapittel 5 og vedlegg 5.

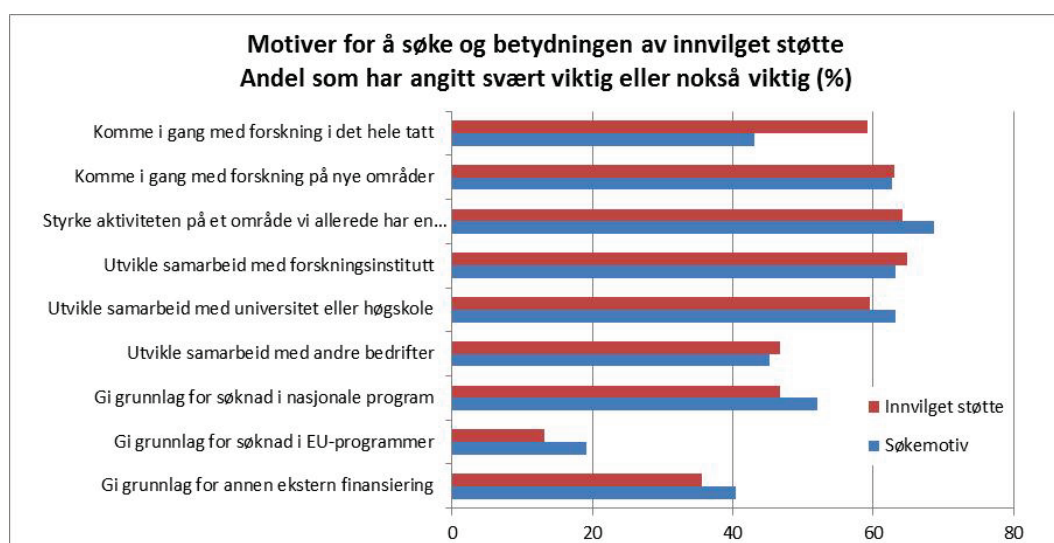
5.2.1 Betydning for næringslivet

Grovt sett kan respondentene deles i tre omtrent like stor grupper ut fra deres tidligere erfaring med FoU-aktivitet:

- liten eller ingen tidligere erfaring
- noe erfaring
- stor erfaring.

Inndelingen er basert på opplysninger som kom frem i undersøkelsen, der lite aktivitet er definert som under ett årsverk i året, mens stor aktivitet er definert som mer enn fem årsverk eller over fem millioner kroner i året. Først omtale av den tredelte gruppen av brukere – en tredjedel med liten eller ingen FoU-aktivitet, en tredjedel med noe aktivitet, og den siste tredjedelen med mye aktivitet. Dette er også belyst ved hvilken erfaring bedriftene har med ekstern finansiering av forskning. 12 prosent hadde tidligere ikke hatt noen form for ekstern finansiering av forskning, mens 24 prosent ikke hadde hatt noen ekstern finansiering bortsett fra SkatteFunn,

Dette tyder på at regionale forskningsfond når bredt ut i næringslivet, både til bedrifter uten særlig tidligere erfaring, og til bedrifter som er godt etablerte med forskningsaktivitet. Ordningen kombinerer altså det å ha en mobiliserende funksjon og stimulere nye aktører til å involveres i forskning, og det å bidra til videreutvikling av forskning i bedrifter som er veletablerte på feltet.

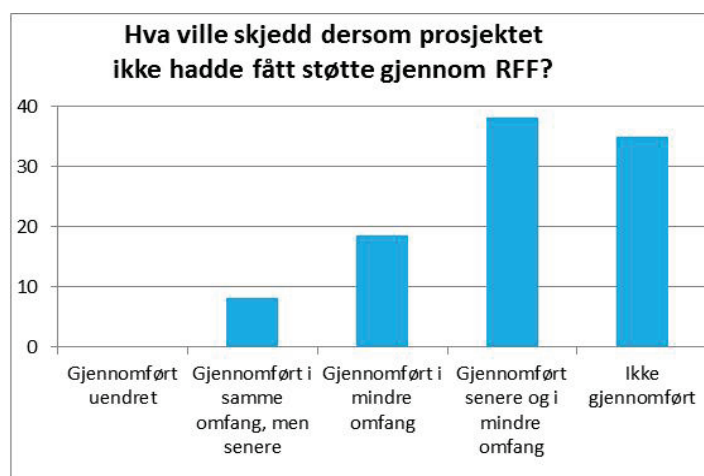
Figur 5.1 Motiver for å søke støtte i regionale forskningsfond (blå søyle), og betydningen av innvilget støtte (rød søyle). Andel som har angitt svært eller nokså viktig (4 og 5 på skalaen 1-5) (%).

I figur 5.1 er det gitt en oversikt over bedriftenes motiver for å søke, og deres vurdering av betydning av den støtten de har fått innvilget. Som det fremgår, er det rundt 60 prosent som både svarer at støtten fra de regionale fondene har hatt stor eller noe betydning for å komme i gang med forskning i det hele tatt, og for å komme i gang med forskning på nye områder og å styrke aktiviteter på områder der virksomheten allerede har en del aktivitet. Støtten har også betydning for å utvikle samarbeid med andre aktører, spesielt forskningsinstitutter og universitet eller høyskole. Rundt 60 prosent oppgir at dette er av stor eller noe betydning.

Et annet viktig spørsmål knyttet er i hvilken grad programmet gir addisjonalitet, det vil si om det utløser forskningsaktivitet som ellers ikke ville bli satt i gang. For å belyse dette er det stilt spørsmål om hva

som ville skjedd med prosjektet dersom det ikke hadde fått støtte gjennom regionale forskningsfond (figur 5.2). Resultatene viser høy addisjonalitet. 35 prosent av bedriftene svarte at prosjektet ikke ville bli gjennomført uten støtten fra regionale forskningsfond, mens 38 prosent oppga at prosjektet ville bli gjennomført senere og i mindre omfang. Bare 8 prosent oppga at prosjektet ville bli gjennomført i samme omfang, men på et senere tidspunkt, mens ingen oppga at prosjektet ville blitt gjennomført i samme omfang og på samme tidspunkt om de ikke hadde fått støtte.

I følge disse resultatene ser det altså ut til at finansieringen fra regionale forskningsfond har vært direkte utløsende for igangsetting av det aktuelle FoU-prosjektet for en tredjedel av bedriftene, mens det for en tredjedel har hatt delvis utløsende betydning ved at prosjektet ellers ville blitt utsatt og kun blitt gjennomført i mindre omfang. Nå kan det være grunn til å anta at dette er noe overvurdert. Hvis prosjekter vurderes som viktige å gjennomføre, vil antakelig en del av aktørene søke etter andre muligheter dersom deres søknad hadde blitt avslått. Men uansett indikerer dette høy addisjonalitet, og det ligger på nivå med andre studier som konkluderer med høy addisjonalitet.¹⁴

Figur 5.2 Vurderinger av hva som ville skjedd med prosjektet dersom det ikke hadde blitt innvilget støtte

Flere av kommentarene innhentet gjennom undersøkelsen utdyper denne konklusjon. I et par av kommentarene fremheves det at støtten gjennom regionale forskningsfond muliggjorde en tyngrer satsing på et strategisk viktig felt enn det som ellers ville være mulig for bedriften. I ett tilfelle oppga bedriften at prosjektet var avhengig av samarbeidspartnere som man ikke kunne ha involvert i arbeidet uten ekstern finansiering. En annen bedrift oppga at den aktuelle teknologien alternativt kunne blitt solgt på det internasjonale markedet dersom man ikke hadde fått finansiering for å utvikle teknologien selv.

Ved siden av dette kan det i noen tilfelle være et viktig poeng at finansiering gjennom regionale forskningsfond gir legitimitet. En av bedriftene oppgir i denne sammenheng at det er viktig at man gjennom regionale forskningsfond bruker Forskningsrådets rutiner for kvalitetsvurdering, og at dette er viktig for hvordan bedriftens teknologi vurderes av andre bedrifter.

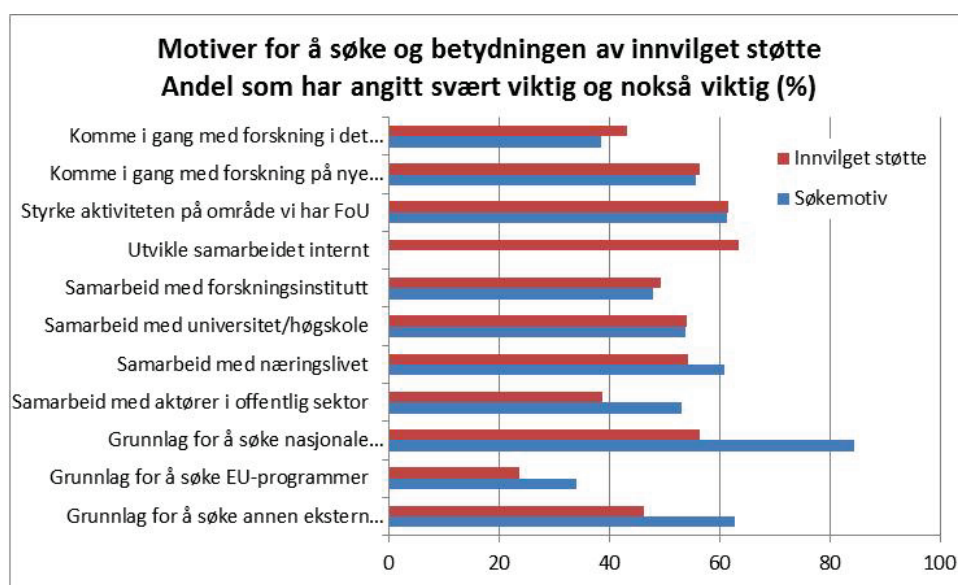
5.2.2 FoU-institusjonenes situasjon og vurderinger

Med forskningsinstitusjoner menes her både universitet, høyskoler og forskningsinstitutter, og undersøkelsen refererer til den aktuelle avdelingen eller forskergruppen i institusjonen som har fått finansiering gjennom regionale forskningsfond. I hovedsak er dette miljøer som, naturlig nok, er involvert i forskning, siden dette er en del av deres ordinære aktivitet. Men spesielt ved høyskolene kan det være

¹⁴ Som eksempel kan vises til en undersøkelse av den norske deltakelsen i EUs 6. og 7. rammeprogram, der addisjonaliteten ble rapportert som spesielt høy idet hele 80 prosent var helt eller delvis enig i at man ikke ville gjennomført det aktuelle prosjektet eller tilsvarende prosjekt uten finansiering fra rammeprogrammet, og kun 12 prosent svarte at de kunne ha utført prosjektet uten EU-finansiering., jf. Godø, H., L. Langfeldt, A. Kaloudis et al 2009 In Need of a Better Framework for Success. NIFU STEP rapport 22/2009.

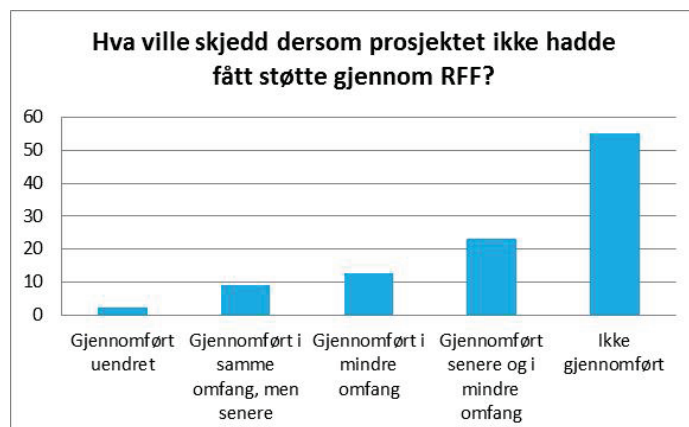
miljøer som primært er opptatt med undervisning, og som derfor i mindre grad er involvert i forskning, selv om det også skal være en del av deres oppgaver. Som en indikator på i hvilken grad et miljø er involvert i FoU-aktivitet, har vi spurt om de har ekstern finansiering av FoU-aktivitet (ut over interne midler finansiert over grunnbevilgning e.l.), og dataene viser at det kun er ni prosent av respondentene som ikke har ekstern finansiering.

I figur 5.3 har vi gitt en oversikt over hva FoU-miljøene oppgir som søkemotiv til regionale forskningsfond, og betydningen av at prosjektene er finansiert. Såpass mange som rundt 40 prosent av informantene oppgir at det å komme i gang med forskning har vært et viktig motiv for å søke om støtte gjennom regionale forskningsfond, over halvparten oppgir at regionale forskningsfond har vært viktige for å komme i gang med forskning på nye områder, mens 60 prosent oppgir at det har vært viktig for å styrke forskningen på områder der de allerede har aktivitet. Det er særlig blant de minste forskningsmiljøene det er mange som oppgir at regionale forskningsfond har betydning for å komme i gang med forskning i det hele tatt eller på nye områder, men også blant de større miljøene er det noen som har oppgitt dette.

Figur 5.3 Motiver for å søke støtte i regionale forskningsfond (blå søyle), og betydningen av innvilget støtte (rød søyle). Andel som har angitt svært eller nokså viktig (4 og 5 på skalaen 1-5) (%).

Konklusjonen ut fra dette er altså at de ulike forskningsmiljøene tillegger de regionale forskningsfondene stor betydning, både som motivasjon for å komme i gang med forskning, og til å utvikle forskning på for dem nye områder. Denne tendensen bekreftes for øvrig av svarene på spørsmålet om addisjonalitet (figur 5.4). Over halvparten av alle respondentene – 55 prosent – har svart at prosjektet ikke ville blitt gjennomført dersom man ikke fikk finansiering gjennom regionale forskningsfond, mens 23 prosent oppga at prosjektet ville blitt gjennomført i mindre omfang og på et senere tidspunkt. Bare to prosent oppga at de ville ha gjennomført prosjektet uansett, mens sju prosent oppga at de ville gjennomført prosjektet i samme omfang, men på et senere tidspunkt.

Figur 5.4 Svar på spørsmålet om hva som ville skjedd dersom prosjektet ikke hadde fått støtte gjennom regionale forskningsfond.

Disse svarene tyder dermed på at regionale forskningsfond har enda høyere addisjonalitet overfor forskningsmiljøene enn for næringslivet. Dette kan for så vidt være naturlig. Mange forskningsmiljøer vil være helt avhengig av ekstern finansiering for å gjennomføre nye prosjekter, siden det meste av aktiviteten finansieres gjennom eksterne inntekter. For næringslivet derimot, er hovedregelen at de skal medfinansiere minst femti prosent av kostnadene, noe som gjør at de uansett må allokere ressurser til forskningen, og da er det trolig en lavere terskel for å gjennomføre hele eller deler av forskningen selv om man ikke får ekstern finansiering.

Flere av kommentarene til dette spørsmålet understreker betydning av finansieringen gjennom regionale forskningsfond. Dels går noen kommentarer på at regionale forskningsfond har gitt mulighet for finansiering av prosjekter som det ellers ikke er eksterne muligheter for å få finansiert. På den annen side er det også miljøer som har meldt tilbake at dersom de ikke fikk innvilget søknaden, ville den antakelig blitt benyttet som grunnlag for å søke et annet sted ved en senere anledning.

5.2.3 Aktører i offentlig sektor og deres vurderinger

Den tredje delen av brukerundersøkelsen har gått til aktører i det vi har kalt offentlig sektor. Totalt sett var det på tidspunktet for undersøkelsen ikke registrert mer enn 23 prosjekter med offentlige aktører som prosjektansvarlige, og blant disse mottok vi svar fra 14, hvorav de fleste er kommunale aktører. I tillegg kommer et par fylkeskommuner og en frittstående interesseorganisasjon. De fleste aktørene har tilknytning til helse og sosialsektoren, de øvrige hadde tilknytning til offentlig forvaltning, regional utvikling og kultursektoren.

Denne gruppen har gjennomgående begrenset erfaring med FoU-aktivitet. Bare to oppga at de hadde slik erfaring i stor grad, ni oppga at de hadde dette i noen grad, mens tre oppga at de ikke hadde tidligere erfaringer. Blant de som har tidligere erfaringer, er spennet stort. En av aktørene, en avdeling ved et sykehus, har stor erfaring med PhD- og postdoktorprosjekter; en annen aktør, en privat rehabiliteringsklinikk med egen FoU-avdeling, hadde også betydelig erfaring. På den andre siden har vi flertallet med relativt begrenset erfaring, eksempelvis en kommune som har deltatt i noen prosjekter i samarbeid med en utdanningsinstitusjon, og en annen kommune som har samarbeidet med et institutt om utvikling av velferdsteknologi. Andre eksempler er en kommune som har hatt prosjekt innen skoleutvikling i samarbeid med relevante fagmiljøer, og en annen kommune der det har vært samarbeid med et kulturfagmiljø i forbindelse planlegging av et kulturhus.

Tabell 5.1 Motiv for å søke om støtte og betydningen av finansieringen fra regionale forskningsfond. Antall som har oppgitt 4 eller 5 på en skala 1-5. (Totalt antall 14)

	Søkemotiv	Betydning av støtte
Forbedre kunnskapsgrunnlaget	11	8
Komme i gang med utviklingsarbeid	10	9
Videreføre pågående utviklingsarbeid	6	7
Evaluerer av eksisterende ordning	2	
Utvikle samarbeid internt i vårt miljø		7
Utvikle samarbeid med:		
- Forskningsinstitutt	9	8
- Universitet/Høgskole	12	8
- Næringslivet	8	6
- Andre aktører i offentlig sektor	9	9
Grunnlag for søknader til nasjonale programmer	10	4
Grunnlag for EU-søknad	6	3
Grunnlag for annen ekstern finansiering	6	4

I tabell 5.1 er det gitt en oversikt over motiv for søke om midler i regionale forskningsfond. Et viktig motiv er at prosjektet skal bidra til forbedring av kunnskapsgrunnlaget. Videre er det å komme i gang med utviklingsarbeid viktig. Ellers er det mange som har som mål å utvikle samarbeid med andre aktører, spesielt mange peker på behovet for å utvikle samarbeid med universitet og høgskole, men også en stor andel peker på behov for å utvikle samarbeid med næringslivet og aktører i offentlig sektor. Det er også verdt å merke seg at mange betrakter prosjektet finansiert over regionale forskningsfond som et grunnlag for å gå videre med søknader til andre finansieringskilder.

Også for denne gruppen tyder resultatene på at finansieringen fra regionale forskningsfond gir høy addisjonalitet. Svarene fra de 14 respondentene fordeler seg slik på spørsmålet om hva som ville skjedd dersom de ikke hadde fått finansieringen fra regionale forskningsfond:

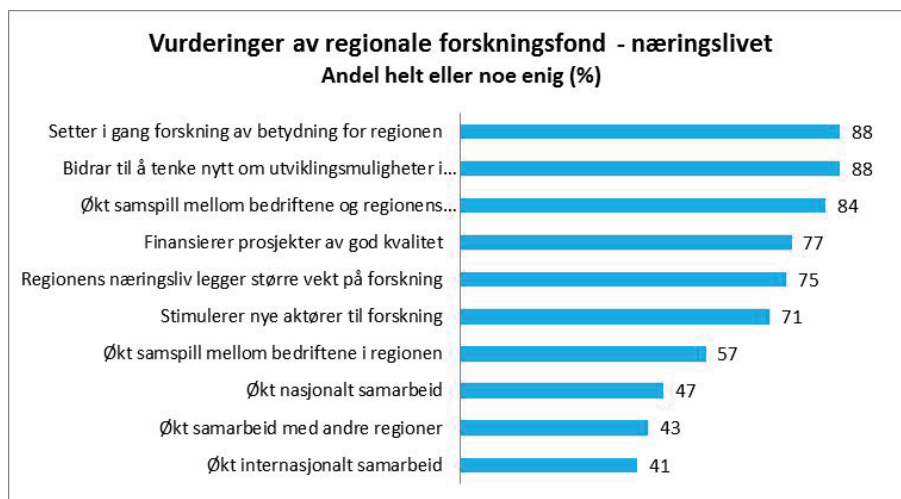
Prosjektet ville ikke blitt gjennomført	8
Prosjektet vill blitt gjennomført, men senere og i mindre omfang	3
Prosjektet ville blitt gjennomført i mindre omfang	2
Prosjektet ville blitt gjennomført i samme omfang, men på et senere tidspunkt	1
Prosjektet ville blitt gjennomfør uten endringer	0

To tredjedeler svarer med andre ord at prosjektet ikke ville blitt gjennomført uten støtten fra regionale forskningsfond, slik at fondene tydelig har hatt en stor utløsende effekt. Selv om dette er et meget begrenset tallmateriale, gir det i alle fall klare indikasjoner på at i den grad regionale forskningsfond når ut til aktører i offentlig sektor, har det en positiv betydning for at offentlig sektor i større grad tar i bruk forskning som ledd i sitt utviklingsarbeid.

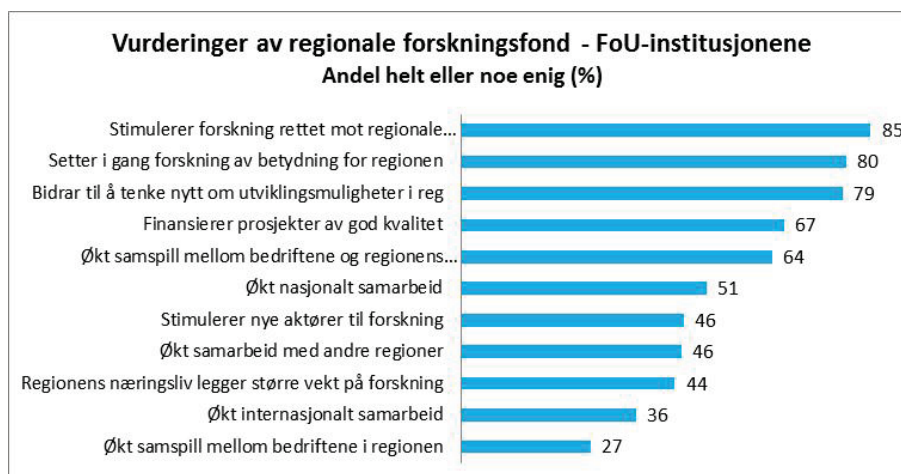
5.2.4 Betydning av regionale forskningsfond

Som ledd i brukerundersøkelsen ble det også stilt en del spørsmål for å få frem mer generelle vurderinger av hvordan regionale forskningsfond virker med hensyn til å utløse ny forskningsaktivitet og bidra til en større grad av forskningsbasert utvikling i regionene; det ble også spurt om fondene bidrar til å øke samspillet mellom de ulike aktørene i regionene og mellom regionene og det nasjonale og internasjonale nivået. En oversikt over næringslivets og FoU-institusjonenes vurderinger gitt i figurene 5.5 og 5.6.

Disse resultatene bør vurderes med forbehold om at det vil være en positiv «bias» blant respondentene. Siden alle har fått støtte til prosjekter gjennom regionale forskningsfond, vil de i utgangspunktet ha et positivt forhold til ordningen. Hvis vi også hadde inkludert de som har fått avslag og uavhengige aktører, ville vurderingene trolig vært mindre positive.

Figur 5.5 Næringslivets vurderinger av betydningen av regionale forskningsfond.

Figur 5.6 FoU-institusjonenes vurderinger av betydningen av regionale forskningsfond.

Både informantene fra næringslivet og fra forskningsmiljøene har generelt meget positive holdninger til flere av påstandene. Spesielt gjelder dette spørsmålene som går på å stimulere forskning rettet mot regionale problemstillinger og sette i gang forskning av betydning for regionene, i begge grupper er det 80 prosent eller høyere som er helt eller noe enig i disse utsagnene. De mener også at regionale forskningsfond bidrar til å tenke nytt om utviklingsmulighetene i regionene.

Videre synes de to gruppene å være samstemte om at det finansieres prosjekter av god kvalitet. Når det derimot gjelder spørsmål om regionale forskningsfond bidrar til at regionenes næringsliv legger større vekt på forskning og at det stimuleres til at nye aktører engasjerer seg i forskning, gir informantene fra næringsliv en vesentlig mer positiv vurdering enn representantene fra forskningsmiljøene. Mens det er over 70 prosent av næringslivsrepresentantene som er enig i dette, er det under halvparten av representantene fra forskningsmiljøene som mener det samme.

Når det gjelder spørsmålene om de regionale forskningsfondene bidrar til mer samarbeid mellom bedriftene og regionens forskningsinstitusjoner, har begge grupper positive vurderinger av dette; blant bedriftene er det over 80 prosent som er enig, mens det er noe over 60 prosent i forskningsmiljøene. Når det derimot gjelder de øvrige spørsmålene om samarbeid, både regionalt, nasjonalt og internasjonalt, er det noe mindre andeler som er enige i dette. Blant næringslivsrepresentantene, som er de mest positive, ligger andelene i området 40-60 prosent, mens de blant forskningsmiljøene ligger noe lavere. Det er kanskje spesielt verdt å merke seg at mens 57 prosent av bedriftene selv mener at

regionale forskningsfond bidrar til økt samarbeid mellom bedriftene i regionen, er det bare 27 prosent av informantene fra forskningsmiljøene som mener det samme.

Det kan videre bemerkes at det er et mindretall i begge grupper som mener at regionale forskningsfond bidrar til økt samarbeid med andre regioner og nasjonalt og internasjonalt. Dette synes ganske naturlig gitt at de regionale forskningsfondene har et hovedfokus på å stimulere til utvikling av forskningsaktivitet i sine regioner, og at deres virksomhet i sin karakter skal ha et hovedfokus på det regionale nivået, og så langt har fondsregionenes utlysninger i begrenset grad stimulert til samarbeid ut over det regionale nivået.

5.2.5 Oppsummering brukerundersøkelsen

En viktig konklusjon på denne brukerundersøkelsen er at regionale forskningsfond bidrar til å mobilisere nye aktører til å organisere forskning, dette gjelder både i næringslivet, i forskningsinstitusjonene og i offentlig sektor. En betydelig andel av bedriftene som har fått støtte av fondene, har lite eller ingen erfaring med tidligere FoU-aktivitet, og det å komme i gang med slik aktivitet har vært et viktig motiv for å søke om midler gjennom regionale forskningsfond. I tillegg har fondene en viktig rolle med hensyn til å stimulere til FoU-aktivitet på nye områder, hele 60 prosent oppga å komme i gang på nye områder som viktig.

Tilsvarende synes regionale forskningsfond å ha en klart mobiliserende effekt på forskningsinstitusjonene. Så mange som 40 prosent av informantene angir at det å komme i gang med forskning i det hele tatt har vært et viktig motiv for å søke om midler, og nærmere 60 prosent oppgir å komme i gang på nye områder som viktig. Også når det gjelder offentlig sektor, har regionale forskningsfond har en mobiliserende effekt ved at den bidrar til at nye aktører organiserer forskning og tar i bruk forskning som grunnlag for utviklingsprosesser. Her må vi imidlertid ta forbehold om at det foreløpig er finansiert relativt få prosjekter med offentlige aktører som prosjektansvarlige, slik at datagrunnlaget for å konkludere er relativt begrenset.

En annen viktig konklusjon er at regionale forskningsfond bidrar til å utvikle samarbeidsrelasjonene mellom de ulike aktørgrupper i de enkelte regioner. Vurderingene både fra næringslivet og FoU-institusjonene peker entydig på at relasjonene mellom de to er bedre, mens vurderingene av om fondene bidrar til økt samarbeid i næringslivet er noe mer uklar. Det er vel også indikasjoner på bedre samarbeidsrelasjoner mellom offentlig sektor og FoU-miljøene, men som nevnt er datamaterialet knyttet til offentlig sektor relativt begrenset.

En tredje konklusjon er at det er relativt bred samstemmighet om at regionale forskningsfond bidrar til å tenke nytt om regionale utviklingsmuligheter, og at fondene bidrar til å sette i gang ny forskning av betydning for regionen. Dette, sammen med den høye addisjonaliteten som rapporteres for de innvilgede prosjektene, gir klare indikasjoner på at regionale forskningsfond så langt fungerer i samsvar med målene.

5.3 Resultater fra workshopene

Det ligger en begrensning i den gjennomførte brukerundersøkelsen at den kun gikk til aktører som hadde fått bevilget støtte til FoU-prosjekter, og som derfor i utgangspunktet må forventes å ha et positivt forhold til regionale forskningsfond. For å få frem noe bredere vurderinger av aktiviteten i de sju fondsregionene, ble det gjennomført workshops i alle regioner med inviterte deltakere for å drøfte og oppsummere erfaringer med hvordan regionale forskningsfond fungerer i de enkelte regioner. Formålet var på denne måte å utvikle kvalitative innsikter om hvordan arbeidet i de enkelte fondsregionene fungerer basert på nøkkelaktørers vurderinger. Dette tjener som et supplement til brukerundersøkelsen, og har gitt mulighet til å gå noe dypere inn i en del problemstillinger enn det brukerundersøkelsen har gitt mulighet for. For en nærmere beskrivelse av opplegget, vises til vedlegg.

Til sammen var det ca. 150 deltakere på workshopene, hvorav rundt 100 var representanter ikke direkte knyttet til regionale forskningsfond gjennom sekretariat- og styreverv. Dette ga således en relativt bred kontaktflate og muligheter til å diskutere aktuelle problemstillinger knyttet til regionale forskningsfond. Samtidig er det grunn til å understreke at dette ikke var noe representativt utvalg av det vi kan kalle «interessenter», men de representerer de aktørene som vi anser for å være de mest relevante for å vurdere betydningen av regionale forskningsfond. FoU-miljøene og virkemiddelapparatet var godt representert på samlingene, mens det var noe mer mangelfull representasjon for næringslivet.

5.3.1 Fondsregionenes prioriteringer

Et hovedspørsmål deltakerne ble bedt om å forhold seg til, var om regionale forskningsfond prioriterer de temaområder som vurderes som mest relevant for regionen, og om arbeidet ble organisert på en god måte. Generelt ble det uttrykt stor tilfredshet med de regionale fondenes overordnede strategier og måten de jobber på, og det kom ikke på frem synspunkter som markerte noen grunnleggende uenighet.

Derimot var det, naturlig nok, noe ulike synspunkter på de konkrete valg av temaområder. I et par av regionene ble det ytret ønske om å dekke temaområder og næringssektorer som i dag ikke var inkludert i strategien, og dette kom fra institusjoner som selv arbeidet på de temaområder som ble etterlyst. Fra noen regioner ble det videre ytret ønske om i større grad å prioritere prosjekttypen som var bedre tilpasset egen institusjon. Begge deler må forstås på bakgrunn av at de enkelte fondsregionene, med sine begrensede ressurser, må gjøre prioriteringer som nødvendigvis innebærer at noen vil falle utenfor. Dette kom også til uttrykk ved at noen av institusjonsrepresentantene, spesielt de større universitetene, vurderer regionale forskningsfond som mindre relevant for deres virksomhet, noe som synes helt naturlig gitt fondenes begrensede ressurser.

Generelt virker det som de regionale forskningsfondene har stor legitimitet i sine regioner. Dette må sees på bakgrunn av at man har hatt omfattende forankringsprosesser, bl.a. med utarbeidelse av regionale FoU-strategier og omfattende informasjonsvirksomhet om ordningen, og i flere regioner gjennomføring av strategisamlinger og skoleringsopplegg mv.

5.3.2 Næringslivet

Et allment synspunkt som ble uttrykt på alle samlingene, er at regionale forskningsfond har en viktig rolle overfor næringslivet, spesielt når det gjelder å stimulere mindre bedrifter til å komme i gang med FoU. Men fondene har også en rolle overfor større bedrifter og å styrke deres forskningsaktivitet. Men det varierer betydelig mellom regionene i hvilken grad man lykkes i å komme i inngrep, og det varierer også mellom de ulike næringsmiljøene i de enkelte regioner.

Generelt er det et stort behov for å drive oppsøkende virksomhet og mobilisere næringslivet til å involveres i FoU. Situasjonen i mange bedrifter, spesielt mindre bedrifter, preges av at de ikke har tid og kompetanse til å involveres i dette, det er derfor behov for tilretteleggende tiltak. I denne sammenheng har kvalifiseringsmidlene meget stor betydning, de representerer et lavterskeltilbud som gjør det enklere å komme i gang, og som kan representere en inngang til andre finansieringskilder i neste omgang. For å lykkes med å komme i gang med FoU, vil det imidlertid som hovedregel være viktig for bedriftene å samspille med et forskningsmiljø.

Selv om kvalifiseringsmidlene har særlig betydning for mindre bedrifter uten tidligere erfaring med FoU, har de også betydning for større bedrifter, også de som har lang erfaring med FoU. Kvalifiseringsmidlene er nyttige når man skal prøve ut nye ting. Det ble også fremhevet betydningen av fleksibilitet i bruken av midlene; i regioner der man har løpende frister ble dette fremhevet som meget positivt, og løpende frister ble etterlyst i de regionene der man ikke har dette.

Samtidig er det grunn til å understreke at det varierer betydelig med hensyn til hvor godt de regionale forskningsfondene kommer i inngrep med næringslivet. Dels kan dette skyldes at de enkelte fonds-regionene disponerer begrensede midler, og at det varierer hvor interessant midlene oppleves i næringslivet. For de fleste FoU-intensive bedriftene vil nasjonale og internasjonale finansieringskilder være langt viktigere enn regionale forskningsfond. Men dels kan det også skyldes at man i fonds-regionene ikke har lyktes i å etablere en tilfredsstillende kontaktflate mot bestemte næringsmiljøer. Bl.a. kom det frem på samlingene at man i Oslofjord-regionen har hatt problemer med å komme i inngrep med Kongsberg-miljøet, og i Nord-Norge ser det ut til at man generelt står overfor et relativt store problem med å nå ut til næringslivet.

Reiseliv er et viktig satsingsområde i flere regioner, men her møter man på utfordringer med å få involvert næringen. Dels skyldes dette at det næringen er lite FoU-intensiv, og at manglende erfaring med FoU representerer en viktig barriere for å komme i gang. Men dels dreier det seg trolig også om å finne faglige tilnærminger og etablere samarbeidskonstellasjoner som gir fruktbare opplegg for FoU. Som det fremgår av tabell 3.5 og 3.6 (i kapittel 3), er majoriteten av kvalifiseringsprosjektene på reiselivsområdet ledet av forskningsinstitusjoner, spesielt institutter, mens bare noen få er ledet av bedrifter. Dette står i motsetning til en del andre næringsrettede temaer, der næringslivet svært ofte er prosjektledere.

IKT-sektoren er en annen gruppe som ble viet oppmerksomhet på noen av samlingene. Selv om dette er en næring med mye FoU-aktivitet, er det samtidig mange bedrifter som driver lite slik aktivitet, og som er lite innrettet mot å involveres i FoU. De lever godt på konsulentoppdrag, og et inntrykk relatert til utviklingen innenfor helseteknologifeltet, er at de er mer opptatt av å anvende egne standard-løsninger fremfor å utvikle nye. En viktig utfordring i noen regioner, spesielt Hovedstadsregionen, er derfor å utløse potensialet for mer FoU i denne gruppen.

5.3.3 FoU-institusjonene

Med FoU-institusjoner menes i denne sammenheng både universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Dette er meget store sektorer med samlet FoU-aktivitet på mange milliarder årlig, og det er derfor, naturlig nok, nokså variabelt hvordan regionale forskningsfond treffer de ulike institusjonene. Flere institusjoner opplever regionale forskningsfond som mindre relevant, og i den grad ordningen er relevant, vil det som hovedregel kun gjelde bestemte miljøer i den enkelte institusjon.

Generelt er universitetene de mest krevende institusjonene å komme i kontakt med, noe som særlig skyldes deres akademiske orienteringen. Miljøene er i stor grad grunnforskningsorientert, og viktigste finansieringskilder er nasjonale og internasjonale finansieringskilder. For de fleste av disse miljøene vil derfor regionale forskningsfond være lite relevant. Men det er samtidig eksempler på det motsatte. Av oversiktene foran (kapittel 3 og 4) fremgår det at det særlig er i Agder og Nord-Norge at universitetene er involvert, i Agder er de involvert i mange kvalifiseringsprosjekter, i Nord-Norge i mange hovedprosjekter, og innovasjon i offentlig sektor synes å være et viktig område.

Høgskolene synes å være enklere å komme i kontakt med for de regionale forskningsfondene, noe som er naturlig både på grunn av disse institusjonenes desentraliserte struktur og at de dermed får større nærhet til de regionale miljøene, dels at disse institusjonene har en tradisjon for å arbeide mer anvendt og for en del rettet mot regionale problemstillinger. Men også her er kontaktflaten med regionale forskningsfond naturlig nok relativt selektiv, det er store variasjoner med hensyn til hvilke miljøer som er relevante for de temaområder det satses på i de ulike regioner. Det varierer også i hvilken grad høgskolenes fagmiljøer har interesse av å involveres i regionale problemstillinger. Tall fra våre porteføljeanalyser viser at høgskolene har vært involvert i 62 kvalifiseringsprosjekter, noe som er dobbelt så mange som universitetene, mens antall hovedprosjekter er 14, noe som er på samme nivå som universitetene.

Instituttene er den gruppen av FoU-institusjoner som i størst grad er involvert i prosjekter finansiert av regionale forskningsfond. Generelt er dette også en meget stor og sammensatt sektor, men instituttene er ofte mer anvendt enn UH-sektoren; mange av dem arbeider på de temaområder som regionale forskningsfond satser på, og det er derfor naturlig at de er involvert. Når det gjelder kvalifiseringsprosjekter, har instituttene så langt vært involvert som prosjektansvarlig i 129 prosjekter, det vil si nesten en tredjedel av alle prosjekter. I tillegg inngår de som samarbeidspartner i et stort antall prosjekter slik at de totalt er involvert i en betydelig andel av kvalifiseringsprosjektene.¹⁵ De har også en relativt stor andel av hovedprosjektene, 30 av 182, samtidig som de også er partner i to tredjedeler av alle prosjektene (se tabell 4.13). Instituttene prosjekter er spredd på alle temaområder, men med et særlig stort antall på energi, miljø og klima, mat og innovasjon i offentlig sektor.

Forskningsinstitusjonenes spiller en viktig rolle i å sikre forskningsmessig kvalitet både i næringsrettede prosjekter og i prosjekter rettet mot offentlig sektor. Fondsregionene har på disse områdene ofte en strategi der de prioriterer bedriftsprosjekt eller offentlig prosjekt, dvs. prosjekter der henholdsvis en bedrift eller offentlig aktør er prosjektansvarlig, samtidig som det stilles krav om samarbeid med et forskningsmiljø. Tenkingen bak dette er at man sikrer de beste mulighetene for at resultatene av FoU-prosjektene skal komme til anvendelse ved at den aktøren som skal utnytte resultatene, er ansvarlig for prosjektet. Fra forskningsmiljøenes side oppleves imidlertid dette i en del tilfelle som problematisk. Både for næringslivet og offentlige aktører kan det være vanskelig å ta ansvaret for administrasjon av et forskningsprosjekt siden de ofte mangler kompetanse for dette. I en del tilfelle ender derfor prosjektene med at lederansvaret for prosjektet i praksis likevel faller på FoU-miljøet. Dette ble karakterisert som at man organiserer prosjektene med en unødvendig «ekstra loop».

I dette ligger det en viktig problemstilling: hvordan bør samarbeidet mellom ulike parter i et prosjekt organiseres slik at resultatene av prosjektene mest effektivt kommer til anvendelse?

5.3.4 Offentlig sektor

Innovasjon i offentlig sektor er et viktig temaområde for regionale forskningsfond (jf kap 4 i rapport 1/2013). Selv om offentlige aktører i begrenset grad er prosjektansvarlige, er de involvert i et relativt stort antall prosjekter, og en betydelig andel av prosjektporteføljen til regionale forskningsfond dekker temaer av relevans for offentlig sektor. Per utgangen av 2012 var det innvilget 150 kvalifiseringsprosjekter på temaer av relevans for offentlig sektor, og per samme tidspunkt var det innvilget 40 hovedprosjekter på relevante temaer med en samlet bevilgningsramme på mellom 140 og 150 millioner kroner.

På workshopene var det særlig diskutert problemstillinger knyttet til å involvere kommunene i FoU-prosjekter. En viktig problemstilling er at kommunene i utgangspunktet har begrenset kompetanse og ressurser for å involveres i forskningsprosjekter, og i mange tilfeller vil motivasjonen også være nokså begrenset. En viktig problemstilling i denne sammenheng er at det er stor avstand mellom kommunene og forskningsmiljøene. Forskningsmiljøene har ofte arbeidsformer som kan være lite tilpasset kommunene, det eksisterer betydelige kulturelle forskjeller, slik at det er vanskelig å skape nødvendig samhandling for at prosjektene skal fungere fruktbart. Siden kommunene skal være brukere av forskningen, er det viktig at anvendelse er en viktig del av prosjektene, og prosjektene må legges opp slik at det blir kort vei fra forskningen til anvendelsene. Et viktig krav til forskningen er at den skal føre til resultater som oppleves nyttige for kommune, og at resultatene kan bli nyttiggjort. Et gjennomgående synspunkt er at forskningsarbeidet bør organiseres slik at det skjer i samarbeid med kommunene, forskningen skal ikke være *på* kommunene, men *for*.

Det ble i flere av workshopene vist til enkeltprosjekter der man har lyktes i å etablere et svært fruktbart samarbeid mellom kommuner og forskningsmiljøer, men samtidig ble det påpekt at man står overfor noen systemiske utfordringer. Det gjennomføres utlysninger i regionale forskningsfond rettet mot offentlig sektor som sektoren selv har begrensede muligheter til å følge opp. Det er ikke tilstrekkelig

¹⁵ Vi har ikke tilgang til data som kan gi en presis andel prosjekter som instituttene er involvert i som partner.

bare å lyse ut midler, det trenges også tiltak som bidrar til kompetansebygging, kulturendring og nye arbeidsmåter. Dette gjelder ikke bare kommunene, men også de aktørene som kommunene er avhengige av å samspille med. Det er i utgangspunktet stor avstand mellom den kommunale hverdagen og forskning, det er krevende å omsette de spørsmålene de jobber med til daglig til forskbare problemstillinger.

En annen måte å uttrykke dette på er at det trenges en systemendring; de regionale systemene er ikke slik utviklet at målgruppen på en tilfredsstillende måte kan utnytte de mulighetene som tilbys.

Bidrag til utvikling av systemet kan være:

- Utvikling av arenaer der aktørene kan møtes og utvikle problemstillinger i fellesskap
- Organisering av kompetansemegling for å mobilisere aktører i offentlig sektor til å involveres i FoU og utvikling av bestillerkompetanse
- Utvikling av nye arbeidsformer i forsker-miljøene med vektlegging av samhandlingsprosessene og at FoU-prosjektene skal bidra til praksisendring

Et annet synspunkt som kom frem, var at på mange områder er kommunenes utfordringer nokså identiske, eksempelvis i helse- og omsorgssektoren, og på slike områder kan det være hensiktsmessig å gjennomføre prosjekter i samarbeid mellom flere kommuner. Dette kan gi mulighet for en mer effektiv resultatformidling og overføring til praksis enn om et prosjekt gjennomføres av en kommune alene.

5.3.5 Samspill med det øvrige virkemiddelapparat

På workshopene var det god representasjon fra øvrige virkemiddelaktører, spesielt Innovasjon Norge, Forskningsrådets regionale representanter og VRI-programmet, i noen regioner var det også representanter for lokale innovasjonsselskap (kunnskapspark), og i en region var fylkesmannen representert. Det generelle tendensen i alle regioner er at det er et godt samspill mellom regionale forskningsfond og andre virkemiddelaktører, og at regionale forskningsfond fungerer kompletterende til andre virkemidler. Men samtidig var det også en klar tendens til at man mente at samarbeidet kan bli bedre.

Samspillet mellom regionale forskningsfond og andre virkemiddelaktører skjer på ulike måter. Den viktigste koordineringsmekanismen er trolig den som skjer gjennom fylkeskommunene ved at de har sine regionale utviklingsstrategier, herunder FoU-strategier, som skal være koordinerende for ulike virkemidler på det regionale nivået. Dette gjenspeiles bl.a. i at man i stor grad har de samme satsingsområdene for Innovasjon Norge, VRI¹⁶ og regionale forskningsfond i tillegg til fylkeskommunenes egne virkemidler. Ut over dette skjer koordinering på ulike måter, Forskningsrådets regionale representanter deltar som observatører i styrene i alle regioner, og i et par av de andre styrene er det representanter for andre virkemiddelaktører. Videre skjer det samordning mellom aktørene på ulike måter: gjennom dialogmøter mellom partene, gjennom uformelle kontakter knyttet til enkeltsaker, gjennom deltakelse på informasjonsmøter og strategisamlinger. En viktig koordineringsmekanisme er også knyttet til at det benyttes regionale ekspertpaneler i vurderingen av kvalifiseringsprosjektene, og i disse er det med deltakere fra ulike virkemiddelaktører.

Når det gjelder mobilisering, har VRI en meget sentral rolle både med hensyn til kompetansemekling, som er viktig for å få frem nye aktører og nye prosjektideer, og ved å finansiere mindre forprosjekter. Det er også tilfeller der søknader som ikke oppnår finansiering i regionale forskningsfond, tas tilbake i VRI og følges opp videre der. For de bedriftsrettede prosjektene som finansieres gjennom regionale forskningsfond, er samspill med SkatteFunn sentralt. Normalt krever fondsregionene at denne muligheten for medfinansiering utnyttes.

Når det gjelder Innovasjon Norge, er det en relativt klar arbeidsdeling mellom denne organisasjonen og regionale forskningsfond. Regionale forskningsfond finansierer prosjekter med et klart forsknings-

¹⁶ VRI – Virkemidler for regional innovasjon, jf.

innhold, mens Innovasjon Norge finansierer mer anvendte prosjekter knyttet til produkt- og markedsutvikling, inklusive eksport. Samspillet med Forskningsrådets regionale representanter fremheves som viktig i alle regioner, de representerer et viktig bindeledd mot Forskningsrådet og nasjonale forskningsprogrammer, og har en meget viktig rolle i å bidra til at aktiviteten i regionale forskningsfond koordineres mot, og samspiller med de nasjonale programmene.

Men budskapet fra workshopene er samtidig at samspillet mellom virkemiddelaktørene kan bli bedre. Det kom riktignok ikke frem synspunkter på om det er spesielle områder man bør bli bedre. Men det ble pekt på at bruk av kompetansemekling rettet mot næringslivet har spesielt stor betydning i områder der man har lite FoU-basert næringsliv, og offentlig sektor ble også fremhevet som et område der det er behov for slik kompetansemekling. I forbindelse med offentlig sektor ble det ellers på en av samlingene trukket frem at det kunne være aktuelt med koordinering mellom regionale forskningsfond og skjønnsmidlene som tildeles kommunene – noe av disse midlene brukes til fornyings- og utviklingsprosjekter.¹⁷

Et spørsmål som ble reist på et par av samlingene, er om det er for mange ordninger, og om dette fører til at det samlede administrative arbeidet og byråkratiet blir for stort. Selv om dette ikke var et hovedfokus på workshopene, er det likevel et spørsmålet det er naturlig å følge opp. Et viktig poeng er nemlig at virkemiddelapparatet er preget av mange små ordninger, noe som både gjør det krevende for brukerne å orientere seg i ordningene, og det krever mye ressurser å forvalte ordningene. I prinsippet vil det trolig kreve en del mindre ressurser dersom man kunne redusere til færre ordninger.

Synspunktet ble satt på spissen av en av deltakerne på samlingene i Nord-Norge, som reiste spørsmålet om rasjonalitet for å iverksette et omfattende apparatet i regionen for kun å forvalte 30 millioner kroner som skal fordeles på aktører i tre fylker. Til sammenlikning har både Nordland og Troms hver for seg større midler som årlig brukes på utredninger og forskningsrelatert virksomhet. I Troms hadde man i 2012 en utlysning på 20 millioner kroner til FoU-basert næringsutvikling, og samme år bevilget Innovasjon Norge til sammen 30 millioner kroner til 37 prosjekter som gjaldt FoU-basert næringsutvikling.¹⁸ I Nordland brukes også mye midler på å styrke FoU-aktørene i fylket, i perioden 2008-2012 ble det bevilget til sammen 236 millioner kroner til de viktigste aktørene, det vil si 47 millioner kroner per år i gjennomsnitt. Herunder ble det bevilget til sammen ca. 100 millioner til høgskolene og 67 millioner til universitetet, og det ble bevilget over 30 millioner kroner til Norut Narvik. Det kan også nevnes at det i 2013 ble avsatt 12 millioner kroner til et PhD-program med inntil åtte stipendiatstillinger.¹⁹

Nordland og Troms er i en spesiell stilling med spesielt store regionale utviklingsmidler som de har muligheter til å bruke på forskningsrelaterte tiltak, men også noen av de andre fylkeskommunene har relativt store overføringer av regionale utviklingsmidler som i prinsippet kan brukes til slike formål. Det ville derfor vært interessant å samle mer systematisk informasjon om dette og få frem bedre data for den samlede rollen som fylkeskommunene har som forskningspolitiske aktører. Dette ligger naturlig nok utenfor rammen av denne evalueringen å gå nærmere inn på dette. Men at det prinsipielt eksisterer en slik situasjon der noen av fylkeskommunene forvalter relativt betydelig midler til forskning, vil være et viktig moment når den videre utvikling av regionale forskningsfond skal drøftes.

5.4 Oppsummering

Det generelle inntrykket både basert på brukerundersøkelsen og på workshopene i fondsregionene, er at virksomheten i regionale forskningsfond er godt forankret i de enkelte regioner. Det ser ut til å

¹⁷ Retningslinjer for skjønnsfordelingen 2013.

<http://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMOP/Kommunal%20styring/Kommunal%20fornyng/Retningslinjer.pdf>.

¹⁸ Årsrapport til fylkestinget i Troms. Regional- og næringsrettet virkemiddelinnsett i 2012 – resultater og effekter (side 8 og side 45).

¹⁹ Opplysningene er basert på mottatt oversikt over bevilgninger fra Nordland fylkeskommune.

eksistere en bred aksept for fondenes virksomhet og de strategier som er valgt, og at fondene dekker viktige behov. Det synes også å eksistere en bred forståelse av at regionale forskningsfond representerer et supplement til det eksisterende virkemiddelapparatet.

Det sentrale i fondenes virksomhet er at de med utgangspunkt i regionale problemstillinger har en mobiliserende funksjon; dels bidrar de til å mobilisere aktører med liten eller ingen erfaring med FoU, dels bidrar de til å mobilisere etablerte FoU-aktører til å gå inn på nye områder. En viktig mekanisme i det hele er at de fleste prosjektene organiseres i samarbeid mellom to eller flere parter; rundt 90 prosent av kvalifiseringsprosjektene skjer i samarbeid, og praktisk talt alle hovedprosjekter. De prosjektansvarlige er som hovedregel lokalisert i regionene, og mye av samarbeidsrelasjonene er mellom ulike aktører i de respektive regioner. Gjennom dette bidrar regionale forskningsfond til å bygge ut samarbeidsrelasjonene interne i regionene. Men en stor del av samarbeidsrelasjonene går også ut av regionene, analysen av hovedprosjektene viser at rundt 70 prosent av disse prosjektene har samarbeidspartner utenfor regionen. Dataene fra brukerundersøkelsen viser videre at regionale forskningsfond har høy addisjonalitet; de er utløsende for at ny forskningsaktivitet kommer i gang. Slik sett kan man si at regionale forskningsfond har en rolle som mobiliserende infrastruktur som bidrar til å utvikle de regionale innovasjonssystemene.

Samtidig er det viktig å se de regionale forskningsfondene i sammenheng med øvrige virkemidler. Siden denne evalueringen kun dreier seg om regionale forskningsfond, er det lett å overse at ordningen fungerer i samspill med en rekke andre ordninger, og en god organisering av dette samspillet er en viktig forutsetning for at regionale forskningsfond skal levere i henhold til målene. Og på dette punktet ser det ut til at man står overfor de viktigste utfordringene fremover.

Det er også viktig å løfte blikket å se nærmere på virkemiddelsystemet samlet. Regionale forskningsfond har bidratt til å komplettere det eksisterende virkemiddelapparatet og styrker en funksjon som har stor strategisk betydning for utviklingen på det regionale nivået. Men en ny ordning innebærer også økt grad av kompleksitet. Og selv om det ligger utenfor evalueringens mandat å gå mer spesifikt inn på dette, er det viktig å påpeke problemet og at det kan være behov for å gjennomføre mer overgripende analyser av det samlede virkemiddelapparatet, slik at dette i sin tur kan gi grunnlag for forenkling.

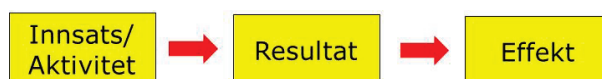
6 Indikatorer for regionale forskningsfond

6.1 Innledning

Formålet med dette kapitlet er å drøfte et grunnlag for å utforme indikatorer for regionale forskningsfond. Bakgrunnen er at det i konkurransegrunnlaget for evalueringen heter at «Evalueringen bør gi innspill til indikatorer og rapporteringspunkter både fra det regionale og nasjonale arbeidet som kan bidra til å synliggjøre effektene av der regionale forskningsfondene» (s. 6). Det er imidlertid ikke angitt noe nærmere formål med indikatorene, eller hvem som skal bruke dem og til hvilket formål. Siden vi heller ikke har funnet eksempel på et forskningsprogram som opererer med egne indikatorer, har det vært vanskelig å gi dette kapitlet en helt konkret retning. Det vi derfor har valgt å gjøre, er å oppsummere noe generelt fra litteraturen om problemstillinger knyttet til å måle resultater og effekter, og vi følger så opp med å drøfte noen muligheter for å utvikle indikatorer basert på rapporteringsrutinene som i dag brukes i regionale forskningsfond.

Utvikling av indikatorer er et komplisert felt, og det er arbeidet mye med dette både i tilknytning til forsknings- og innovasjonspolitikken generelt²⁰, og spesifikt i tilknytning til ulike program og virkemidler²¹. I dette kapitlet går vi ikke grundig inn på de mange problemstillinger diskutert i denne litteraturen, men tar som utgangspunkt om at det er ønskelig å drøfte indikatorer for resultater og effekter av regionale forskningsfond. For å diskutere relevante indikatorer, synes det naturlig å ta utgangspunkt i målene for ordningen. De er gjengitt i tabell 1.1 i innledningskapitlet til denne rapporten, og de er gjengitt i tabell 6.1 senere i dette kapitlet. Hovedproblemstillingen i det følgende er altså hvordan det kan utvikles indikatorer for å belyse i hvilken grad arbeidet i regionale forskningsfond bidrar til å nå de ulike målene.

Det er imidlertid nødvendig med noe refleksjon rundt hva vi mener med resultater og effekter. I litteraturen er det ikke noen helt entydig definisjon av begrepene, men det vanlige er at «resultater» viser til de relativt kortsiktige endringer som følger av en bevilgning eller iverksetting av et tiltak, mens «effekter» vil gjelde det mer langsiktige. Man følger altså en verdikjede som enkelt kan beskrives slik:

Figur 6.1 Enkel verdikjede knyttet til gjennomføring av et prosjekt

²⁰ Indikatorrapporten

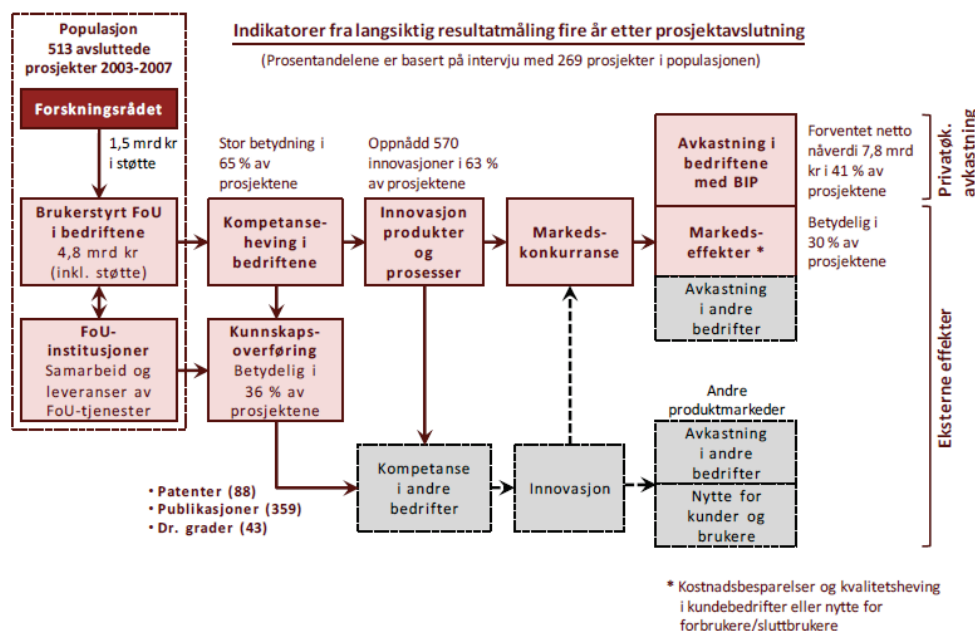
(<http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Page&pagename=indikatorrapporten%2FHovedsidemal&cid=1224698172624>) som utgis årlig, er vel det fremste eksemplet i Norge på en systematisk sammenstilling av indikatorer, se også Kaloudis et al. 2010 for en mer avgrenset diskusjon rundt utvikling av indikatorer knyttet til forskningsfeltet.

²¹ Se eksempelvis Oxford 2011 for en analyse av resultat- og effektmåling av kommunale og regionale næringsfond, og Oxford 2006 for en analyse av indikatorer knyttet til NCE-programmet.

Det prinsipielle er at man har en innsats av ressurser som utløser en aktivitet. Dette gir noen resultater på kort sikt og effekter på lengre sikt. I litteraturen er det ikke noe klart skille mellom hva som kan forstås som et resultat og hva som er en effekt; det viktigste synes å være tidsdimensjonen og at effekter forstås som noe bredere enn resultater. Eksempelvis kan resultater av et FoU-prosjekt være at det fører til utvikling av en ny teknologi, mens effekten kan forstås som virkninger av at denne teknologien tas i bruk av ulike aktører. Mens resultatet er knyttet til de spesifikke forhold i den nye teknologien, gjelder effekten de bredere virkninger av at teknologien tas i bruk.

Dette bildet kan imidlertid nyanseres betydelig langs to dimensjoner. Dels gjelder det at den kjeden vi følger, ofte må betraktes som mer sammensatt ved at man kan ha resultater knyttet til flere trinn i prosessen. Dels gjelder det nivået for analysen, det vil si om analysen skal knyttes til den enkelte aktør, eller om den skal løftes opp og knyttes til resultater og effekter på systemnivå.

For den videre diskusjonen tar vi utgangspunkt i en modell anvendt av Møreforskning i forbindelse med deres analyse av resultater av brukerstyrt forskning (Hervik m.fl. 2012), se figur 6.2. Prinsipielt er det store likheter mellom brukerstyrte innovasjonsprosjekter og prosjekter finansiert gjennom regionale forskningsfond. Og selv om denne modellen går langt videre enn det som vil være aktuelt for utvikling av indikatorer for regionale forskningsfond, vil den være nyttig for å se noen sammenhenger og for å diskutere hva som er fornuftig avgrensning av indikatorer.

Figur 6.2 Modell for analyse av brukerstyrt FoU (Kilde: Hervik m.fl. 2012)

Vi tar utgangspunkt i den øverste delen av denne figuren som illustrerer verdikjeden fra prosjekt-bevilgning og frem til resultater og effekter i bedriften og i det markedet den er inne i. Verdikjeden kan splittes i følgende punkter:

- Prosjektgjennomføring
- Kompetanseheving i bedriften
- Innovasjon (produkt, prosess)
- Markedsutvikling (utvikling av bedriftens konkurransesituasjon, utvikling i sysselsetting og verdiskaping kan også inkluderes her)
- Avkastning for bedriften (lønnsumhet)

Et viktig poeng med brukerstyrte FoU-prosjekter er at de skjer i et samarbeid mellom en bedrift og FoU-miljø, og at det som en følge av FoU-prosessen skjer en kompetanseutvikling i samspillet mellom

de to partene. Selv om det primære målet for prosessen er kompetanseutvikling i bedriften, kan også evt. kompetanseutvikling i FoU-institusjonen forstås som et resultat av prosjektet.

Et annet viktig poeng er at resultater av FoU-prosessen på ulike måter blir kjent og dermed kommer andre til gode. Det vanligste, eller i alle fall det enkleste, å måle, er offentliggjøring i form av patentering, publiseringer og avlagte doktorgrader, men det finnes også andre og uformelle måter som kompetansen formidles på. Dette kan bidra til kompetanseutvikling i andre bedrifter, og de kan ta kunnskapen i bruk slik at det fører til andre innovasjoner. Samlet fører dette til endringer i konkurransesituasjonen i markedet.

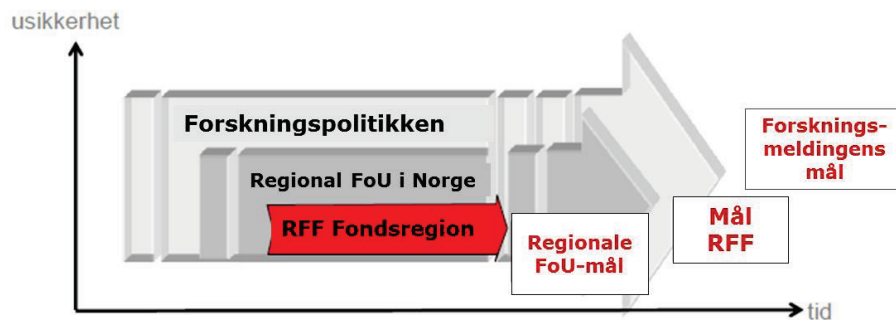
Samlet sett utløser de prosjektene som denne undersøkelsen dekker, relativt kompliserte prosesser. Det er samtidig viktig å understreke at det aktuelle programmet bare er en av mange faktorer som påvirker kunnskapsutviklingen, innovasjonsaktiviteten og verdiskapingen, og dette skaper store utfordringer med hensyn til å isolere effekter av ulike tiltak. Spesielt blir dette vanskelig jo lenger ut man kommer i kjeden. Mens man forholdsvis enkelt kan relatere en del resultater tidlig i kjeden til et bestemt prosjekt, som eksempelvis en konkret innovasjon, er det vesentlig vanskeligere å relatere endringer i en bedrifts konkurransesituasjon og lønnsomhet til et bestemt prosjekt, fordi det da er mange flere faktorer som virker sammen.

Ved siden av dette kan det også skjelnes mellom tilsiktete og utilsiktete effekter, dette vil imidlertid kreve en mye bredere tilnærming i analysen og er noe vi ikke går nærmere inn på her.

Når vi i det følgende drøfter indikatorer for å måle resultater og effekter av regionale forskningsfond, er det derfor mest realistisk å knytte disse til de tidlige deler av kjeden. Når det derimot gjelder de langsiktige virkninger for eksempelvis bedriftenes verdiskaping og lønnsomhet, er mulighetene nokså begrenset. I den refererte undersøkelsen til Hervik mfl. har det vært et hovedmål å si noe om de langsiktige effektene av brukerstyrt forskning, men for å oppnå dette har det vært gjennomført et omfattende opplegg der bedriftene er fulgt over flere år.

Så langt har vi fokusert på resultater og effekter knyttet til bedriftsnivået, eller det vi mer generelt kan karakterisere som aktørnivået. I analysen nevnt foran er fokus på aktører i næringslivet, for regionale forskningsfond er imidlertid offentlig institusjoner og forskningsinstitusjoner like relevante aktører, slik at indikatorer må utvikles slik at resultater og effekter også for disse aktørene fanges opp. Men ved siden av å være opptatt av resultater og effekter på det individuelle aktørnivået, vil vi også være opptatt av resultater og effekter på systemnivå, som f.eks. kan være de enkelte fondsregioner eller deler av disse. Bakgrunnen for dette er at målene for regionale forskningsfond adresserer situasjon i regionene, og regionale forskningsfond skal bl.a. bidra til å mobilisere til mer FoU-aktivitet i regionene. Dels iverksettes således tiltak gjennom de enkelte fondsregionene av mer generell mobiliserende og kompetansehevende karakter (informasjon, søknadsskolering mv.), dels har man et eget virkemiddel – kvalifiseringsstøtte – som bl.a. har som eksplisitt mål å mobilisere nye aktører til å bli involvert i forskning.

Som utgangspunkt for å diskutere dette kan vi bruke modellen referert i figur 6.3 som har vært brukt i forbindelse med evaluering av noen større statlige investeringsprosjekter. Den har imidlertid også relevans for analysen av en ordning som regionale forskningsfond, og vi har tilpasset den til dette.

Figur 6.3 Modell for analyse av regionale forskningsfond (basert på Volden og Samset 2013)

I denne modellen betraktes de enkelte fondsregioner som et «prosjekt» som drives ut fra sine mål nedfelt i bestillingsbrev og regionale handlingsplaner. I de enkelte regioner er imidlertid ikke regionale forskningsfond den eneste aktøren som arbeider for utvikling av regional FoU-aktivitet. Vi kan derfor si at de enkelte fondsregioner inngår i et større regionalt «prosjekt» som vi kan kalle «Regional FoU i Norge» der det er flere andre aktører, som VRI-programmet og Forskningsrådet regionale representanter, fylkeskommunene og andre virkemiddelaktører. Disse skal samlet bidra til å realisere de regionale FoU-strategiene i de enkelte regioner, samtidig som de enkelte fondsregionene samlet skal bidra til å realisere de overordnede målene for regionale forskningsfond.

Alt dette inngår imidlertid i et enda større «prosjekt» – nemlig den samlede norske forskningspolitikken som har sine spesifiserte mål bl.a. nedfelt i forskningsmeldingene; sentrale mål er bl.a. forskning i hele landet og å bidra til utvikling av et velfungerende forskningssystem (Meld. St. 18 (2012-2013)).

6.2 Indikatortyper og informasjonskilder

I prinsippet kan det skjelnes mellom to typer indikatorer, nemlig input-indikatorer og output-indikatorer. Den første gruppen er knyttet til ressursinnsats og gir indikasjoner på hvor mye ressurser som er satt inn i en bestemt type aktivitet eller på et temaområde. Den andre typen er knyttet til resultater som følger av den iverksatte aktiviteten.

Med inputindikatorer ønsker vi å måle de umiddelbare «resultater» i form av hvordan ressurser settes inn i systemet. Dette gjelder både kvalitative ressurser som informasjons- og opplæringstiltak, opprettelse av ulike samhandlingsarenaer mv., og fordeling av økonomiske ressurser til ulike FoU-prosjekter.

Med output-indikatorer menes indikatorer knyttet til resultater av gjennomførte prosjekter, og her kan man skjelne mellom resultater i flere trinn, slik det er illustrert tidligere. I litteraturen brukes også begreper som første- og andre-ordens effekter. Dette gjelder hva de gjennomførte FoU-prosjektene fører til i form av resultater i de bedriftene eller organisasjonene de gjennomføres. Som nevnt tidligere blir det mer og mer krevende å skaffe frem data jo lenger man er ute i verdikjeden, og det mest aktuelle i forbindelse med regionale forskningsfond er å foreslå resultatindikatorer som kun knyttes an til de tidlige deler av verdikjeden.

Mens inputindikatorer kan anses som relativt «sikre» i den forstand at de basere på kunnskap om faktisk bruk av ressurser, vil det som hovedregel knyttes noe usikkerhet til outputindikatorene, siden disse i større grad vil være basert på bruk av skjønn, spesielt vil dette gjelde spørsmål om addisjonalitet.

Et viktig prinsipp for valg av indikatorer er at data skal være lett tilgjengelige gjennom eksisterende rapporteringsrutiner, alternativt at de kan skaffes frem gjennom mindre endringer av disse. I prinsippet har vi følgende informasjonskilder som kan gi grunnlag for indikatorer:

- Data fra fondssekretariatene (informasjonsaktivitet, motivering, skolering og kompetanseutvikling, utlysninger, mottatte søknader, innvilgede søknader, bevilgede midler mv.)
- Prosjekt- og søknadsdatabasen til regionale forskningsfond (fordeling på type prosjekter, tema, aktører mv., karakteristika for prosjektene mht. til samarbeidskonstellasjoner mv.)
- Resultatrapporter fra kvalifiseringsprosjektene (oppnådde resultater, nye/gamle aktører, nye samarbeidskonstellasjoner, videreføring i nye prosjekter)
- Resultatrapporter fra hovedprosjektene (oppnådde resultater, nye/gamle aktører, samarbeidskonstellasjoner, resultatformidling, kommersielle resultater, nye foretak, økt verdiskaping, doktorgrader, publisering)

I tabell 6.1 har vi gitt en oversikt over målene for RFF, hvilket nivå de ulike målene adresserer, og hva som vil være viktigste informasjonskilde for å skaffe indikatorer av relevans for målet.

Tabell 6.1 Oversikt over målene for regionale forskningsfond og aktuelle informasjonskilder for indikatorer

Mål	Nivå	Info.kilde indikator
1) Styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling.		
a. Finansiere forskningsprosjekter av god kvalitet innenfor regionenes prioriterte innsatsområder.	Aktør	Prosjektdatabasen
b. Medvirke til at bedrifter og offentlige virksomheter øker sin innovasjonsevne, verdiskaping og konkurransekraft ved å initiere og ta i bruk resultater fra FoU.	Aktør	Resultatrapporter
c. Stimulere til et tettere samarbeid mellom FoU-institusjoner og styrke koblingene til næringsliv og offentlig sektor i egen region.	Aktør	Resultatrapporter
2) Mobilisere til økt FoU-innsats i regionene		
a. Bidra til at bedrifter og offentlige virksomheter hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid.	Aktør	Resultatrapporter
b. Styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov.	System	Sekretariatene
3) Bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene.		
a. Bidra til langsiktig, grunnleggende kompetanseutvikling i FoU-institusjoner regionalt innenfor regionenes prioriterte satsingsområder.	Aktør	Prosjektdatabasen Resultatrapportene
b. Knytte institusjonenes FoU-kompetanse tettere til øvrige regionale FoU-aktiviteter.	System	Sekretariatene Prosjektdatabasen Resultatrapporter
4) Skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i relasjon til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter.	System	Sekretariatene
5) Sørge for tett samspill mellom aktiviteter i regionene og deres relasjoner til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter.	System	Sekretariatene

I det følgende gis det en gjennomgang av mulige indikatorer basert på de enkelte informasjonskilder.

6.3 Indikatorer basert på informasjon fra fondssekretariatene

De viktigste indikatorene vil være knyttet til hva fondsregionene gjør for å mobilisere aktører i regionen til i større grad å involveres i forskning, og hva som gjøres for å utvikle arenaer mv for informasjonsutveksling, drøfting av FoU-behov, utvikling av nettverk mellom ulike aktører mv. De fleste fondsregionene oppsummerer slike aktiviteter under punkter som:

- Informasjonsaktiviteter og profileringer
- Tiltak for å nå spesielle målgrupper (herunder skoleringstiltak, søknadsskoler o.l.)
- Utlisninger og responsen på dem

Disse beskrivelsene er organisert på noe ulike måter, og spørsmålet er om dette bør struktureres på en mer ensartet måte og i større grad oppgi antall aktiviteter, antall aktører man har vært i kontakt med osv., eller om det er greit at de enkelte regioner selv vurderer hva som er en hensiktsmessig form på denne informasjonen.

Et punkt som en bør ha særlig fokus på, er de enkelte fondsregionenes bruk av kvalifiseringsstøtte. Som drøftet tidligere i rapporten, er dette et svært viktig virkemiddel for å mobilisere aktører i regionene til forskning, både aktører som har lite eller ingen erfaring med FoU og som har behov for å komme i gang med slik aktivitet, og veletablerte FoU-aktører som ønsker å komme i gang med FoU-aktivitet på nye områder. Kvalifiseringsstøtte kan også være et viktig virkemiddel for å stimulere utvikling av nye samarbeidskonstellasjoner mellom ulike aktører.

Som nevnt foran har det utviklet seg en noe ulik praksis i fondsregionene med hensyn til utforming av årsrapportene. I utgangspunktet foreligger det en anbefalt disposisjon, men dette er fulgt opp nokså forskjellig. Vi foreslår derfor at det skjer en viss grad av standardisering av rapportene, eksempelvis kan dette skje med noen minstekrav til hva slags informasjon som skal være med. Samtidig vil vi foreslå at det lages et skjema på i størrelsesorden en side der en del nøkkelopplysninger om regionens aktivitet sammenstilles.

6.4 Indikatorer basert på prosjektdatabasen

Prosjektdatabasen gir den viktigste informasjonen om innvilgede prosjekter. Forutsatt at alle data er lagt inn, representerer den et effektivt hjelpemiddel til å generere oversikter over prosjektporteføljene i de enkelte regioner, jf. analysen som er lagt frem i et annet notat. Et spørsmål som bør diskuteres, er imidlertid om basen inneholder alle de data som trengs for å analysere sentrale spørsmål, og om kvaliteten på dataene er tilfredsstillende.

Når det gjelder kvalifiseringsprosjektene, er det viktig at det i tillegg til standard informasjon om bevilgning, tema og prosjektansvarlig aktør, også gis informasjon om prosjektansvarlig aktør er «ny» som FoU-aktør, evt. om prosjektet gjelder FoU-aktivitet på et nytt område for aktøren. I tillegg er det ønskelig med informasjon om samarbeidspartnere i prosjektet og deres lokalisering. Supplerende informasjon til dette samles inn gjennom rapporteringsskjemaet når prosjektet er avsluttet, jf. neste punkt.

Når det gjelder hovedprosjektene, er det viktig at det i tillegg til standardinformasjonene gis oppdatert informasjon om samarbeidspartnerne og deres lokalisering, jf. den informasjonen vi har benyttet for analysene i kapittel 3 og 4 og som måtte skaffes frem særskilt. I tillegg er det ønskelig at det fremgår hvordan de bevilgede prosjektmidlene fordeles mellom de ulike partnerne, slik informasjon er ikke tilgjengelig i dag. Dette er viktig for å få en oversikt over hvordan midlene gjennom RFF fordeles på de ulike typer aktører, det er også interessant å vite hvordan midlene fordeles innad i fondsregionene, og i hvilken grad deler av midlene går til aktører utenfor regionen.

6.5 Indikatorer basert på sluttrapport for kvalifiseringsprosjektene

I tabell 6.2 er det satt opp en tabell basert på rapporteringsskjemaet for RFF Agder, og med angivelse av hva slags type indikator som de enkelte data kan gi grunnlag for.

Tabell 6.2 Rapporteringspunkter for kvalifiseringsprosjekter og hva slags type indikator de kan gi grunnlag for (basert på rapporteringsskjema som benyttes av RFF Agder).

Spørsmål i sluttrapport	Mulig indikator type
Prosjektets status (besvares ja/nei)	
Er prosjektets hovedmål nådd?	Måloppnåelse
Er samtlige av prosjektets delmål nådd?	Måloppnåelse
Er prosjektets tidsplan endret slik at prosjektet ble forsinket utover godkjenningsperioden?	Måloppnåelse
Har partnersamarbeidet fungert godt?	Samarbeid
Har tildelte midler fra RFF vært utløsende for gjennomføringen av prosjektet?	Mobilisering
Har tildelte midler fra RFF vært utløsende for samarbeid med forskningsmiljø(er)?	Mobilisering
Skal prosjektet videreføres i et hovedprosjekt?	Mobilisering
Hvor skal det søkes forskningsmidler for et eventuelt hovedprosjekt?	Mobilisering
Resultatformidling (antall)	
Formidlingstiltak gjennomført mot relevante målgrupper	Forskningsformidling
Almenrettede formidlingstiltak	Forskningsformidling
Oppslag i massemedia	Forskningsformidling
Vitenskapelig publisering (publikasjoner/foredrag)	Forskningsformidling

Det er noe ulike praksis mellom regionene med hensyn til hvordan kvalifiseringsprosjektene rapporteres, så et første skritt bør være at regionene blir enige om en standard for disse rapporteringsskjemaene. Deretter er det viktig å gjennomgå skjemaet og vurdere om man har de mest relevante informasjonene. Det bør spesielt vurderes å legge inn spørsmål som gir informasjon om prosjektansvarlig er ny som forskningsaktør, om det har skjedd i samarbeid med partnere som ikke har vært involvert i forskning tidligere, og om samarbeidsrelasjonen er ny. Samtidig er det viktig at skjemaet ikke blir for stort, det bør fortsatt ikke være på mer enn en side.

6.6 Indikatorer basert på sluttrapporter for hovedprosjektene

I tabell 6.3 er det gitt en oversikt over det som rapporteres i dagens sluttrapporter for hovedprosjekter, og med angivelse av hva slags indikator rapporteringen kan gi grunnlag for. Dette skjemaet er praktisk talt identisk med Forskningsrådets standard rapporteringsskjema, men det er i tillegg under «Diverse» tatt inn to spørsmål som spør om tildelte midler har vært utløsende for gjennomføringen av prosjektet, og om de har vært utløsende for samarbeid.

Som det fremgår av skjemaet, er det et sterkt fokus på bedrifter og næringsutvikling, og skjemaet vil derfor gi nyttige data som kan brukes som indikatorer på betydningen av regionale forskningsfond for innovasjon og verdiskaping. Dette vil være særlig relevant for bedriftsprosjekter og institusjonsprosjekter som skjer i samarbeid med næringslivet, og som har et klart kommersielt formål.

Skjemaet er derimot i mindre grad tilpasset situasjonen i mange offentlige virksomheter og i organisasjoner med et ikke-kommersielt formål. Selv om disse i prinsippet også driver verdiskaping, er terminologien med et sterkt fokus på produkt- og prosessinnovasjoner noe de i mindre grad kjenner seg hjemme i. Skjemaet bør derfor gjennomgås med sikte på å utvikle en terminologi som i større grad vektlegger tjenesteinnovasjoner og organisatoriske endringer. Det vil kreve noe arbeid å utvikle dette på en systematisk måte, og vi går derfor ikke lenger i denne rapporten enn å påpeke at det er viktig med en slik gjennomgang.

Tabell 6.3 Rapporteringspunkter for hovedprosjekter og hva slags type indikator de kan gi grunnlag for (basert på Forskningsrådets standard rapporteringsskjema).

Innhold i prosjektenes sluttrapporter	Mulig indikatortype
Resultatformidling	
Formidlingstiltak gjennomført mot relevante målgrupper	Forskningsformidling
Almenrettede formidlingstiltak	Forskningsformidling
Oppslag i massemedia	Forskningsformidling
Kommersielle resultater med bidrag fra prosjektet	
Ferdigstilte nye/forbedrede produkter	Innovasjonsevne
Ferdigstilte nye/forbedrede prosesser	Innovasjonsevne
Ferdigstilte nye/forbedrede tjenester	Innovasjonsevne
Registrerte patenter	Innovasjonsevne
Inngåtte lisensieringskontrakter	Innovasjonsevne
Ny virksomhet	
Nye foretak som følge av prosjektet	Innovasjonsevne
Nye forretningsområder i eksisterende bedrift	Innovasjonsevne
Innføring av nye/forbedrete metoder/modeller/teknologier for økt verdiskapning	
Innført ny teknologi/prosess/tjeneste i eget foretak	Implementering
Samarbeidende bedrifter som har innført ny teknologi/prosess/ tjeneste	Implementering
	Innovasjonssamarbeid
Bedrifter utenfor prosjekter som har innført nye/forbedrete teknologi/prosess/tjeneste	Implementering
	Innovasjonssamarbeid
Doktorgrader	
Avlagte doktorgrader	Kompetansebygging
Publisering	
Publiserte artikler i vitenskapelige tidsskrifter	Forskningskvalitet
Publiserte artikler i andre faglige tidsskrifter	Forskningskvalitet
Utgitte bøker	Forskningskvalitet
Publiserte foredrag fra nasjonale møter/konferanser	Forskningskvalitet
Publiserte foredrag fra internasjonale møter/konferanser	Forskningskvalitet
Øvrige rapporter, foredrag, presentasjoner fra faglige møter	Forskningsaktivitet
Diverse (Ja/nei spørsmål til prosjektleder)	
Er samtlige av prosjektets delmål nådd?	Måloppnåelse
Har tildelte midler fra RFF vært utløsende for gjennomføringen av prosjektet?	Mobilisering
Har tildelte midler fra RFF vært utløsende for samarbeid med forskningsmiljø(er)/bedrifter?	Mobilisering/ Innovasjonssamarbeid
Er prosjektets hovedmål nådd?	Måloppnåelse
Skal prosjektet videreføres?	Mobilisering
Har prosjektansvarlig bedrift/institusjon tidligere fått tildelt forskningsmidler fra andre enn RFF?	Mobilisering

6.7 Oppsummering

Hovedkonklusjonen etter denne gjennomgangen er at det kan være meningsfylt å utvikle indikatorer for regionale forskningsfond for de tidligere deler av verdikjeden, med vekt på inputindikatorer knyttet til fordelingen av ressurser gjennom ordningen, og med vekt på outputindikatorer basert på resultatrapporteringen fra gjennomførte prosjekter. Indikatorene baseres på følgende fire informasjonskilder:

- De årlige rapportene fra fondsregionene
- Data fra prosjektdatabasen
- Sluttrapporter fra kvalifiseringsprosjektene
- Sluttrapporter fra hovedprosjektene.

For å få frem data som dokumenterer de mest interessante sidene ved regionale forskningsfond, som den betydning de har for mobilisering, kompetanseutvikling og utvikling av relasjonene i de regionale innovasjonssystemene, er det viktig å gjennomgå de ulike rapporteringsrutinene. For det første bør det

være felles rapporteringsrutiner for alle regioner for de ulike prosjektkategorier, for det andre bør alle skjemaene gjennomgås med sikte på å få inn relevante spørsmål slik det er diskutert foran.

For det andre bør det skje en viss standardisering av rapporteringene fra fondsregionene. I utgangspunktet foreligger det en felles rapporteringsmal, men denne er nokså ulikt fulgt opp i regionene. Man bør derfor bli enige om en noe mer ensartet praksis, eksempelvis ved at det er noen basiselementer som skal være med. Samtidig har vi foreslått foran at det for disse rapportene også lages et samle-skjema på en side som sammenstiller noen nøkkeltall for de enkelte regioner.

Før man går videre med arbeidet, er det imidlertid behov for en avklaring av hvem som skal bruke disse indikatorene og for hvilket formål. Et viktig poeng i denne sammenheng er for øvrig at dersom man begynner å bruke slike indikatorer for aktiviteten i regionale forskningsfond, vil det vel også være relevant å anvende de samme indikatorene for andre program. Som kommentert foran, er regionale forskningsfond bare ett av flere virkemidler som inngår i det større «prosjektet» vi har kalt «Regional FoU i Norge», hvorav særlig VRI-programmet, Forskningsrådets regionale representanter og en del av fylkeskommunenes aktiviteter er viktige. I det store bildet er det helheten i dette som er det interessante, og da er det viktig at også de øvrige aktivitetene kan rapporteres på en måte som gjøre det mulig å sammenlikne med innsatsen i regionale forskningsfond. Og spesielt viktig vil dette være for å få frem i hvilken grad og på hvilke områder regionale forskningsfond gir addisjonalitet i samspillet med de øvrige virkemidlene.

7 Status 2013 og fremtidige utfordringer

7.1 En veletablert ordning

Etter fire års drift kan det nå konkluderes med at regionale forskningsfond er en veletablert ordning som fungerer i henhold til målene for ordningen. Alle de sentrale elementene for ordningen er på plass. På det regionale nivået har sekretariatene og styrene vært i funksjon i nærmere fire år, og de har i hovedsak funnet sin form med forvaltning av forskningsmidler innenfor de rammer som er gitt gjennom de regionale FoU-strategiene og øvrige føringer gitt av fylkeskommunene. Arbeidet er godt forankret i regionale forutsetninger og ser ut til å ha stor legitimitet, og arbeidet ser ut til å fungere i et godt samspill med øvrige regionale aktører, selv om det kan være noen utfordringer med hensyn til koordinering med et relativt komplisert virkemiddelapparat.

På det sentrale nivået spiller Forskningsrådet en viktig tilretteleggende og koordinerende rolle. Søknadsbehandlingen er basert på bruk av Forskningsrådets systemer og rutiner, og særlig viktig er at man følger rådets rutiner med bruk av vurderingspaneler i søknadsbehandlingen, slik at man praktiserer samme kvalitetskriterier som det som ellers er vanlig i Forskningsrådet. Forskningsrådet har også en viktig tilretteleggende rolle for organisering av læringsarenaer, felles styreledermøter og fondenes årskonferanser. Et punkt som har skapt en del problemer, er praktiseringen av den såkalte 15%-potten, som er en ordning som opprinnelig ble opprettet for å stimulere til samarbeid mellom regionene og for å belønne de regionene som hadde best kvalitet i innvilgede prosjekter. Etter en relativt omfattende prosess ble det i 2012 enighet mellom regionene om et forslag til nye rutiner for forvaltning av ordningen, og Kunnskapsdepartementet har endret retningslinjene i samsvar med dette. Ordningen ser nå ut til å fungere tilfredsstillende.²²

Som det fremgår av dokumentasjonen i denne rapporten, forvaltes det nå en betydelig aktivitet i fonds-regionene. Våre undersøkelser tyder på at de regionale forskningsfondene har høy addisjonalitet, det er også en tilbakemelding fra regionene at regionale forskningsfond har en kompletterende rolle i forhold til det øvrige virkemiddelapparatet. Fondene bidrar til å styrke fokuset på forskning på det regionale nivået, de bidrar til økt interesse for regionalt relevant forskning, og de har en mobiliserende effekt. Men samtidig meldes det om noen utfordringer med hensyn til koordinering; selv om man har utviklet gode rutiner for samspill mellom aktørene, er det potensialer for forbedring.

I tittelen til denne rapporten har vi brukt betegnelsen «infrastruktur for regional forskningsforvaltning» for å karakterisere regionale forskningsfond. I dette ligger at det gjennom regionale forskningsfond er bygget opp en ny struktur for å forvalte forskningsmidler. Kjerneelementene er de regionale

²² 15%-potten ble relativt grundig omtalt i kapittel 6 i Spilling m.fl. 2013 der også det vedtatte forslag til fremtidig praktisering av ordningen er referert. Retningslinjene for ordningen er senere endret i samsvar med dette av KD, og praktiseringen av ordningen skal evalueres etter to år.

fondssekretariatene og styrene, og disse fungerer i et samspill med Forskningsrådet støttefunksjoner. Regionale forskningsfond er videre underlagt et politisk regime der det er det fylkeskommunale nivået som gjennom sine FoU-strategier og bestillingsbrev til styrene gir de politiske føringene for hvordan forskningsmidlene skal forvaltes.

Men denne infrastrukturen utgjør kun en mindre del av en større infrastruktur for regional kunnskapsutvikling. Når man skal drøfte utfordringer knyttet til den videre utvikling av regionale forskningsfond, er det viktig å se på den samlede strukturen og hvilke rolle regionale forskningsfond har innenfor denne rammen. Dette kommer vi tilbake til på slutten av dette kapitlet, først drøfter vi regionale forskningsfond isolert ut fra målene for ordningen.

7.2 Kommentarer til måloppnåelse

I tabell 7.1 er det gitt en oversikt over målene for regionale forskningsfond, og vi kommenterer måloppnåelsen i forhold til de enkelte punkter i de følgende.

Tabell 7.1: Delmål for regionale forskningsfond

Regionale forskningsfond har som formål å:

1) Styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling.

- Finansiere forskningsprosjekter av god kvalitet innenfor regionenes prioriterte innsatsområder.
- Medvirke til at bedrifter og offentlige virksomheter øker sin innovasjonsevne, verdiskaping og konkurransekraft ved å initiere og ta i bruk resultater fra FoU.
- Stimulere til et tettere samarbeid mellom FoU-institusjoner og styrke koblingene til næringsliv og offentlig sektor i egen region.

2) Mobilisere til økt FoU-innsats i regionene.

- Bidra til at bedrifter og offentlige virksomheter hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid.
- Styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov.

3) Bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene.

- Bidra til langsiktig, grunnleggende kompetanseutvikling i FoU-institusjoner regionalt innenfor regionenes prioriterte satsingsområder.
- Knytte institusjonenes FoU-kompetanse tettere til øvrige regionale FoU-aktiviteter.

4) Skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i relasjon til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter.

5) Sørge for tett samspill mellom aktiviteter i regionene og deres relasjoner til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter.

Styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling

Det første delmålet gjelder å styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling. Samlet har det så langt, per første halvår 2013, blitt bevilget nesten 570 millioner kroner til 600 prosjekter. Dette har i alle fondsregionene skjedd med utgangspunkt i regionenes FoU-strategier og fondsstyrenes handlingsplaner, og har dermed foregått i henhold til målet om at det skal skje innenfor regionenes prioriterte innsatsområder. Det er et sterkt fokus på kvalitet i fondsregionenes arbeid. Dette sikres ved at man bruker Forskningsrådets system for søknadsbehandling, og at man følger deres rutiner med bruk av ekspertpaneler for vurdering av søknadene. Det praktiseres en nedre kvalitetsgrense for innvilgelse av prosjekter, og utlyste midler blir ikke fordelt fullt ut dersom man ikke har tilstrekkelig mange søknader med tilfredsstillende kvalitet. Det er også bekreftet i vår porteføljeanalyse at innvilgede prosjekter holder tilfredsstillende kvalitet, eller som det heter: «I tilgjengelige karakterdata finnes det ikke belegg for at kvaliteten på innvilgede prosjekter er lavere enn for tilsvarende prosjekter i Norge Forskningsråd. Innvilgelsesraten er riktignok høyere ..., men dette synes ikke å ha konsekvenser for terskelen for å bli innvilget» (Spilling m.fl. 2013, s. 7).

Målet for regionale forskningsfond er at bedrifter og offentlige virksomheter skal øke sin innovasjonsevne, verdiskaping og konkurransekraft. Dette vet vi i prinsippet lite om, og det vil ta tid før man eventuelt kan registrerer resultater av FoU-aktiviteten langs disse dimensjonene, jfr. den diskusjonen

vi har om dette i kapittel 6. Men det alt vesentlige av utlysningene i fondsregionene er rettet mot at det skal bidra til innovasjon og verdiskaping. Det at næringsliv og offentlige virksomheter involveres i FoU-prosjekter, både som prosjektledere og som partnere, må forstås som et uttrykk for at de har interesse av slik aktivitet og vil arbeide for at prosjektenes mål skal nås, og man må forvente at dette etter hvert vil føre til innovasjon og økt verdiskaping. Den største andelen av prosjektene er rettet mot næringslivet, og gir dermed potensial for økt innovasjon og verdiskaping i næringslivet. Men som vi også har dokumentert (kapittel 4 i Spilling m.fl. 2013), går en betydelig del av bevilgningene til prosjekter rettet mot innovasjon i offentlig sektor. Det er derfor grunn til å forvente at regionale forskningsfond også har betydning for innovasjon og verdiskaping i denne sektoren.

Et viktig mål for regionale forskningsfond er å stimulere til tettere samarbeid mellom FoU-institusjoner og å styrke koplingen til næringsliv og offentlig sektor i egen region. Dette skjer i betydelig grad. Et hovedprinsipp for organisering av forskningsprosjekter finansiert av fondsregionene, er at prosjektene skal skje i samarbeid. Som det fremgår i kapittel 3, skjer nå 90 prosent av alle kvalifiseringsprosjekter i samarbeid mellom to eller flere partnere, og som dokumentert i kapittel 4, skjer praktisk talt alle hovedprosjekter i samarbeid. En betydelig del av samarbeidsrelasjonene er mellom aktører i de enkelte regionene, men en god del går også ut av regionene idet hele 70 prosent av hovedprosjektene har samarbeidspartner utenfor regionen. Det er derfor grunn til å forvente at regionale forskningsfond har en betydelig effekt både for å utvikle samarbeidsrelasjonene innad regionene, og å utvikle samarbeid mellom regionale aktører og aktører utenfor regionen, herunder også internasjonale aktører.

Mobilisere til økt FoU-innsats i regionene

De regionale forskningsfondene har en mobiliserende effekt på FoU-innsats i regionene, og fondene kan i en forstand karakteriseres som en infrastruktur som stimulerer aktører til å involveres i FoU-aktivitet. Det er særlig bruken av kvalifiseringsmidlene som er viktige i denne sammenheng. Disse midlene brukes systematisk i alle regioner både for å avklare potensialer for å komme i gang med forskning på ulike områder, og å mobilisere nye aktører til å bli involvert i forskningen.

Mobiliseringseffekten dokumenteres bl.a. gjennom våre porteføljeanalyser. I undersøkelsen dokumentert i vår forrige rapport (kapittel 6 i Spilling m.fl. 2012) fremgår det at nær 30 prosent av søknadene kom fra organisasjoner som ikke tidligere var registrert som søkere til Norges Forskningsråd, og tre fjerdedeler av disse kom fra næringslivet. Videre viste undersøkelsen at snaut 20 prosent av alle prosjektsøknadene hadde prosjektledere uten tidligere søknader til Forskningsrådet, og i næringslivet var denne andelen på hele 44 prosent.

Mobiliseringseffekten bekreftes også av brukerundersøkelsen gjennomført sommeren 2012 (jf kapittel 4). Undersøkelsen rettet mot næringslivet viste at rundt en fjerdedel av de som hadde fått innvilget prosjekter, i liten grad hadde drevet forskningsvirksomhet tidligere, og over halvparten oppga at støtten fra regionale forskningsfond var av betydning enten for å komme i gang med forskning i det hele tatt eller for å komme i gang på nye områder. Videre viste resultatene høy addisjonalitet. Til sammen rundt to tredjedeler av de innvilgende prosjektene ville enten ikke blitt gjennomført, eller de ville blitt gjennomført senere og i mindre omfang om det ikke hadde blitt støttet gjennom regionale forskningsfond. For næringslivet er det altså en klar konklusjon at regionale forskningsfond har bidratt til å utløse ny forskning, samtidig som ordningen har bidratt til å styrke forskningsaktiviteten i de bedriftene som allerede driver mye forskning.

Når det gjelder FoU-institusjonene, som vi bruker som en samlebetegnelse for UH-sektoren og instituttsektoren, peker resultatene i samme retning. Også blant disse er det mange som har kommet i gang med ny forskningsaktivitet, men naturlig nok er andelen mindre enn i næringslivet, siden dette i stor grad dreier seg om institusjoner som er veletablerte forskningsaktører. Likevel viste resultatene at en såpass stor andel som 40 prosent oppga at støtten fra regionale forskningsfond hadde betydning for å komme i gang med forskning i det hele tatt, og over femti prosent oppga at støtten hadde betydning for å komme i gang på nye områder. Når det gjelder addisjonalitet, er denne enda høyere enn for næringslivet, idet over femti prosent ikke ville ha gjennomført prosjektet hvis de ikke hadde fått

støtten fra regionale forskningsfond, mens noe over 20 prosent ville gjennomført prosjektet i mindre omfang og på et senere tidspunkt.

Også når det gjelder offentlig sektor, gir resultatene indikasjoner på at fondene har stimulert nye aktører til å engasjere seg i forskning, og addisjonaliteten er høy. Antall respondenter er imidlertid relativt lite, slik at det ikke er grunnlag for å gå mer i detalj. Analysen av prosjektporteføljen viser imidlertid at regionale forskningsfond har en ganske betydelig aktivitet som direkte eller indirekte er rettet mot offentlig sektor.

Samlet innebærer dette at regionale forskningsfond har betydning for å mobilisere til økt FoU-innsats blant ulike aktørgrupper i regionene. Vi vil forvente at dette også fører til kompetanseheving i de involverte virksomhetene, og dette vil i neste omgang kunne føre til økt innovasjon og verdiskaping. Men som kommentert tidligere, kan dette først undersøkes systematisk når det har gått noen år.

Delmålet om mobilisering til økt FoU-innsats inkluderer også et punkt om å styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov. Dette blir ivarettatt i alle regioner, dels gjennom prosesser organisert i forbindelse med arbeidet med de regionale FoU-strategiene, dels gjennom konferanser og seminarer som fondsregionene selv arrangerer for FoU-miljøer og brukergrupper. Fondsregionene står imidlertid overfor klare ressursmessige begrensninger med hensyn til hvor omfattende og hvor dekkende disse prosessene kan organiseres. Spesielt i de større regionene med lange reiseavstander er det naturlig nok begrenset hvor omfattende slike prosesser kan organiseres.

Bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene.

Dette delmålet har sitt hovedfokus på FoU-institusjonene, det vil si forskningsinstituttene og UoH-sektoren, og delmålet inviterer til at man skal tilrettelegge for utvikling av sterke fagmiljøer i disse institusjonene innenfor regionens prioriterte satsingsområder. Når dette delmålet skal diskuteres, må det imidlertid sees i lys av de økonomiske rammene for regionale forskningsfond. Å utvikle sterke fagmiljøer er ressurskrevende, og det sier seg selv at innenfor fondsregionenes økonomiske rammer er det begrensede muligheter for målrettede satsinger med sikte på institusjonsbygging. Delmålet må også vurderes i lys av den institusjonelle strukturen man har i de enkelte regioner. I flere av regionene har man meget tunge institusjoner, både i instituttsektoren og i UH-sektoren, og det kan derfor være lite relevant å prioritere fondsregionenes ressurser til institusjonsbygging.

Dette er en viktig bakgrunn for at de fleste regionene ikke har funnet det riktig å bruke av sine midler til institusjonsbygging. Et unntak fra dette er imidlertid Agder, som har en meget tydelig strategi på dette området. Regionen har bevilget midler til et større institusjonsprosjekt som innebærer støtte til utvikling av et senter innen e-Helse ved Universitetet i Agder. De har videre arbeidet systematisk for å støtte opp om regionale initiativ til senterdannelser av typen SFI og SFF, og i 2013 er utdanningsforskning et viktig satsingsområde. Agder har i samarbeid med Vestlandet også bidratt til å finansiere et doktorgradsprogram i innovasjonsforskning ved Universitetene i Agder og Stavanger. På workshopen i Agder i september 2013 fremkom det bred støtte til denne strategien. Selv om regionen er den som har minst midler til disposisjon, vurderes dette som er riktig prioritering.

En annen region der man har ansatser til en institusjonsstrategi, er Innlandet. Ett av punktene i FoU-strategien gjelder styrking av FoU-instituttene og høyskolene i regionen. I den tidligere strategien hadde man også et punkt om å støtte opp om etableringen av Innlandsuniversitetet, men dette er nå tatt ut siden universitetsplanene er oppgitt. Innlandets strategi er imidlertid meget bred, slik at det i praksis er vanskelig å få til mer avgrensede prioriteringer. På den andre siden fremgår det av porteføljeanalysen at fondsregion Innlandet har bevilget relativt mange prosjekter til høyskolene, spesielt Høgskolen i Gjøvik, og dette kan selvsagt ha en positiv effekt på utviklingen av de berørte fagmiljøene ved høyskolene.

Det kan ellers vises til analysen i kapittel 4 som viser at det i alle regioner er en viss tematisk konsentrasjon i bruken av midlene gjennom regionale forskningsfond, og dette vil i prinsippet innebærer at

man får en styrking av forskningsaktiviteten i de aktuelle miljøene, både i næringslivet og i relevante forskningsinstitusjoner.

Skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i forhold til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter.

En viktig del av arbeidet med regionale forskningsfond har vært organiseringen av læringsarenaer, og Forskningsrådets regionalavdeling har hatt en viktig rolle med å tilrettelegge for dette. Årlig har det vært organisert 3-4 læringsarenaer der medlemmer fra fondssekretariatene samt Forskningsrådets regionale representanter er til stede. Disse læringsarenaene har i stor grad vært rettet mot det praktiske og operative arbeidet, dels har det vært innrettet mot bruk av Forskningsrådets systemer for utlysninger og søknadsbehandling, dels har de vært benyttet til erfaringsutvekslinger mellom fondsregionene. Én læringsarena har hvert år blitt benyttet for foreløpige presentasjoner av resultater fra følgeevalueringen og drøftinger av disse, og har hatt en viktig funksjon både for at fondsregionene skal kunne gi tilbakemelding på resultatene, og i å utvikle en felles forståelse av fondenes virksomhet.

Årskonferansen for regionale forskningsfond på forsommeren hvert år, og har blitt et viktig forum for drøfting av regionale forskningsfond, både for diskusjon av ordningen i lys av overordnede politiske perspektiver, og for drøfting av de konkrete erfaringene i de enkelte regioner. Til dels brukes årskonferansen også til å sette regionale forskningsfond på den politiske dagsorden. I tillegg fungerer årskonferansene som en viktig læringsarena for styrene, og noen av fondsregionene benytter anledningen til å avvikle egne styremøter i tilknytning til konferansene.

Ved siden av dette har fondssekretariatene selv initiert regelmessige sekretariatsledersamlinger og felles styreledermøter der man drøfter prinsipielle spørsmål knyttet til organiseringen av regionale forskningsfond.

I målet inngår formuleringen om at de regionale erfaringene kan drøftes «i forhold til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter». Mens det nasjonale perspektivet er godt ivarettatt, er det internasjonale perspektivet i mindre grad blitt ivarettatt og satt på dagsorden – det har blitt noe drøftet på en av læringsarenaene, og som ledd i følgeevalueringen har det blitt utarbeidet en oversikt over regionalisering av forsknings- og innovasjonspolitikken i Europa (Technopolis 2012). Men det kan også reises spørsmål om i hvilken grad det har vært behov for å benytte regionale forskningsfonds arenaer til dette - det kan i mange sammenhenger være mindre relevant å trekke inn internasjonale aktiviteter og kunnskap i drøftingen av fondenes erfaringer.

Sørge for tett samspill mellom aktiviteter i regionene og deres relasjoner til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter.

På det regionale nivået er det utviklet et omfattende samarbeid med de fleste relevante aktører. Fylkeskommunenes eierskap til ordningen er trolig en faktor som i seg bidrar til å sikre koordinering, og det er utviklet gode samarbeidsrelasjoner med bl.a. Innovasjon Norge, Forskningsrådets regionale representanter, de regionale innovasjonsselskapene, KS, fylkesmennene og andre. Spesielt viktig i denne sammenheng er samspillet med Forskningsrådets regionale representanter som har en viktig rolle i å formidle informasjon om og kontakt med de programmene som finansieres av Forskningsrådet.

Aktiviteten i regionale forskningsfond blir ellers i stor grad koordinert med nasjonale programmer ved at de enkelte fondsregioner tilpasser sine egne utlysninger til Forskningsrådets utlysninger. Og en annen koordineringsmekanisme er basert på at det i søknader om kvalifiseringsmidler skal angis hvordan man planlegger å finansiere et hovedprosjektet, og da vil ofte et nasjonalt program være en vei å gå videre.

I denne sammenheng kan det spesielt fremheves hvordan man i Midt-Norge tilrettelegger for koordinering ved at egne utlysninger er nøye koordinert med nasjonale programmer; dels utformes egne

utlysninger slik at de supplerer de nasjonale programmene, dels lyser man ut kvalifiseringsmidler med direkte henvisning til hvilke nasjonale programmer man ønsker at det skal søkes om videre finansiering. Et annet eksempel på samspillet med nasjonale ordninger, er representert ved Agder som har bevilget midler til lokale aktører som har søkt om å komme inn under en av Forskningsrådets senterordninger (FME, SFI og SFF). I denne sammenheng kan også nevnes at Nord-Norge i 2013 har hatt utlysninger av kvalifiseringsmidler med sikte på å stimulere regionale aktører til å søke om støtte i EU-programmer.

Samtidig er det nok i flere av regionene potensial for en bedre samordning mellom de regionale strategiene og nasjonale og eventuelt internasjonale programmer. Det er trolig også potensial for i større grad å stimulere regionale aktører til å gå mot internasjonale finansieringskilder, slik Nord-Norge har gjort. Men her bør nok hovedansvaret ligge hos nasjonale aktører, både hos Forskningsrådet som har spesifikke midler for å stimulere til internasjonal forskning, og hos Kunnskapsdepartementet som fastlegger rammebetingelsene for UoH- og instituttsektoren.

7.3 De regionale strategiene – fragmentering og lock-in?

Et viktig spørsmål som har vært reist i forbindelse med regionale forskningsfond, er om ordningen ville føre til fragmentering av forskningen og bidra til regional lock-in, jf. analysen av dette i kapittel 4. Spørsmålet om fragmentering gjelder om forskningen blir splittet opp på mange små miljøer, og at man dermed ikke sikrer tilfredsstillende faglig kvalitet og samtidig bidrar til å opprettholde små og svake fagmiljøer. Spørsmål om regional lock-in er knyttet til at det sterke fokuset på regionale problemstillinger og regionale forskningsmiljøer kan medføre at man blir innelåst i problemstillinger knyttet til eksisterende næringer og eksisterende måter å gjøre ting på, og at man på denne måten forhindres i å utvikle strategier som åpner for nye utviklingsmuligheter. I tilfeller der en region er lite utadvendt i sin forståelse av utfordringer og utviklingsmuligheter, kan det prinsipielt tenkes at man bruker midler på prosjekter som blokkerer for nye utviklingsmuligheter snarere enn å åpne for dem.

Det er særlig argumentet knyttet til fragmentering som har vært benyttet som et hovedargument mot av regionale forskningsfond, blant annet i forbindelse med Stortingets behandling av ordningen.²³

Når det gjelder spørsmålet om fragmentering, viser vår analyse at dette blir motvirket ved at man har gode rutiner for å sikre kvalitet. I fondsregionene er man meget bevisste på at man kun skal bevilge midler til prosjekter som holder tilfredsstillende kvalitet. Som vi har gjennomgått tidligere, følges Forskningsrådet vanlige rutiner for kvalitetsvurdering av søknadene, og porteføljeanalyse viser at regionale forskningsfond har samme kvalitetsterskel for innvilgelse av prosjekter som i sammenliknbare program i Forskningsrådet.

I tillegg legges det stor vekt på at prosjektene skal gjennomføres i samarbeid mellom to eller flere partnere. Porteføljeanalysene viser at de aller fleste prosjektene gjennomføres i samarbeid, og blant hovedprosjektene har et flertall på over 70 prosent prosjektpartner utenfor egen region. En del - 30 prosent - har også internasjonale partnere. Videre viser analysen av samarbeidspartnere at flere store, nasjonale institusjoner deltar i hovedprosjekter på tvers av fondsregionene, det vil si at en del av forskningsmidlene går til de større og veletablerte FoU-institusjonene. Alt dette peker i retning at regionale forskningsfond ikke medfører fragmentering av forskningen.

Heller ikke når det gjelder problemstillinger knyttet til regional lock-in, har vi registrert faresignaler. Også her er viktige stikkord kvalitet og samarbeid; i tillegg er samspill og koordinering med nasjonale programmer viktig. Videre har fellesutlysningene finansiert over 15%-potten en viktig rolle i denne sammenheng, dette innebærer at to eller flere regioner går sammen om en utlysning på et temaområde av felles interesse.

²³ Høyre og Fremskrittspartiet gikk imot opprettelse av ordningen med dette som et hovedargument. «Norge trenger en samlet forskningspolitikk, ikke en fragmentering av forskningsinnsatsen» (Budsjett-innst. S. nr 12 (2008-2009). Det vises for øvrig til en mer systematisk gjennomgang av debatten om regionale forskningsfond i kapittel 6 i Spilling m.fl. 2013.

Det kan også bemerkes at regionene selv har mulighet til å bruke utlysninger for å åpne opp for nye perspektiver på den regionale utviklingen. Som et eksempel kan vises til fondsregion Vestlandet som i 2013 har hatt en utlysning av kvalifiseringsstøtte på temaet «Vestlandet 2025», der man har invitert til å søke om midler innenfor temaene «Eit klimanøytralt Vestland i 2025» og «Eit robust og bærekraftig samfunns- og næringsliv i 2025».

7.4 Regionale forskningsfond i det nasjonale forskningssystemet

Som en oppsummering av denne evaluering kan det være naturlig å kommentere ordningen i lys av de overordnede målene for forskningspolitikken. Som illustrert i figur 7.1, er det formulert ni mål for forskningspolitikk, fem tematiske mål og fire tverrgående.

Figur 7.1 Mål for norsk forskning

(Kilde: Meld. St. 18 (2012-2013) Lange linjer – kunnskap gir muligheter)

Blant disse målene er det særlig relevant å drøfte regionale forskningsfond ut fra målet om et velfungerende forskningssystem. Med forskningssystem menes «alle virksomheter og institusjoner som finansierer, administrerer, styrer og utfører forskning»,²⁴ og en konklusjon på evalueringen er at regionale forskningsfond har gitt et viktig bidrag til utvikling av dette systemet. Med regionale forskningsfond har det skjedd en institusjonalisering av forskningsforvaltningen på det regionale nivået. Den regionale organisering gir en helt annen nærhet til både forskningsaktører og brukere av forskningen enn det som er mulig gjennom en sentral organisering. På denne måten har regionale forskningsfond gitt et viktig bidrag til å utvikle den regionale dimensjonen i det norske forskningssystemet, de bidrar til at flere aktører blir aktive i gjennomføring av forskning, og formodentlig vil dette også føre til større bredde med hensyn til å ta i bruk forskning. En viktig dimensjon ved regionale forskningsfond er ellers at ordningen bidrar til kompetanseutvikling i spørsmål knyttet til forskningsforvaltning på det regionale nivået, og at det skapes større interesse for og bevissthet om forskning.

I tillegg til dette kommer at ordningen har en systembyggende effekt ved at den bidrar til å utvikle relasjonene mellom de ulike aktørgruppene i de enkelte regionene, og også relasjoner ut av regionene. Videre er det en viktig konklusjon at regionale forskningsfond har en kompletterende funksjon i forhold til det øvrige virkemiddelapparatet.

Når det gjelder de fem tematiske målene for forskningspolitikken, finansieres det trolig prosjekter av relevans for alle fem. Men regionale forskningsfond har særlig betydning for temaet «kunnskapsbasert næringsliv i hele landet». Nå kan det nok diskuteres hva dette innebærer i praksis, som vist tidligere i denne og andre rapporter, er det en betydelig regional skjevfordeling av forskningsaktivitet i nærings-

²⁴ Forskningsmeldingen definerer forskningssystem på følgende måte: «Det norske forskningssystemet omfatter alle virksomheter og institusjoner som finansierer, administrerer, styrer og utfører forskning. Dette omfatter det utøvende nivået på universiteter og høyskoler, forskningsinstitutter, helseforetak, i næringslivet og i offentlig sektor, det politiske nivået gjennom regjering og forvaltning og det strategiske nivået gjennom Forskningsrådet.» (Meld. St. 18 (2012-2013) Lange linjer – kunnskap gir muligheter, s. 20.)

livet, og denne skjevfordelingen er meget stabil over tid (Norges Forskningsråd 2013). Men i alle fall representerer regionale forskningsfond med sine brede kontaktflater ut i regionene og omfattende bruk av kvalifiseringsmidler et viktig virkemiddel for å mobilisere nye aktører til å involveres i forskning. Og denne måten å organisere på er trolig langt mer effektiv for å fange opp regionale problemstillinger og mobilisere aktører, enn nasjonale program organisert gjennom Forskningsrådet.

Også når det gjelder temaet næringsrelevant forskning på strategisk viktige områder, ser regionale forskningsfond ut til å ha en viktig rolle. De fleste regionene kanaliserer betydelig deler av sine midler inn på næringsrelaterte områder som vurderes som strategisk viktig for deres region, og som gjelder de samme områdene som er nevnt i forskningsmeldingen. Det er altså et klart sammenfall mellom hva som oppfattes som strategisk viktig i de enkelte regioner, og hva som oppfattes som viktig på nasjonalt nivå. Og med de mekanismer som etter hvert er utviklet for å koordinere utlysningene i regionale forskningsfond med nasjonale utlysninger gjennom Forskningsrådet, bidrar regionale forskningsfond til å styrke denne forskningen. Regionale forskningsfond bidrar til en ekstra kvalitetssikring av forståelsen av hva som er strategisk viktig ut fra den nærheten de har til næringslivet i sine regioner.

Konklusjonen etter denne evalueringen er altså overveiende positiv – regionale forskningsfond har utviklet seg til å bli en velfungerende ordning, ordningen kompletterer det øvrige virkemiddelapparatet og bidrar til utviklingen av et velfungerende forskningssystem, og det har viktige funksjoner med hensyn til å stimulere forskning ut fra regionale premisser og å styrke et kunnskapsbasert næringsliv i hele landet.

7.5 Evalueringens begrensninger

Avslutningsvis kan det være på sin plass å minne om at denne evalueringen har to viktige begrensninger som begge skyldes de rammer som ble gitt for evalueringen. For det første har evalueringen blitt lagt opp som en «intern» evaluering med fokus på hvordan ordningen fungerer innenfor rammen av de vedtatte retningslinjene. For det andre er ikke evalueringen lagt opp med sikte på å vurdere hvordan ordningen fungerer i samspill med det øvrige virkemiddelapparatet.

Når det gjelder det første punktet, har hovedfokuset i evalueringen vært på å avklare i hvilken grad målene for ordningen blir realisert, mens vi ikke har drøftet retningslinjene som ligger til grunn for ordningen, herunder den samlede rammen for ordningen og fordelingen av midlene mellom regionene. Et viktig poeng i denne sammenheng er at de midlene som forvaltes gjennom regionale forskningsfond, utgjør en meget liten andel av de samlede midler til forskning fra offentlig finansieringskilder, det dreier seg om under en prosent. Også sammenliknet med Forskningsrådet er det helt marginalt hvilken betydning regionale forskningsfond har, idet midlene tilsvarer under tre prosent av de midlene som forvaltes gjennom Forskningsrådet.²⁵ Et spørsmål det er naturlig å reise i forbindelse med dette, gjelder rasjonaliteten i ordningen. Når det først er bygget opp et apparat for forvaltning av forskningsmidler på det regionale nivået, vil man trolig få en bedre ressursutnyttelse dersom de forvalter større midler. Spesielt for de to minste regionene, Agder og Innlandet, som hver kun har årlige budsjetter på 14-15 millioner kroner, synes de økonomiske rammene å være små.

Andre viktige spørsmål i forbindelse med dette er både hva som er den beste regionale inndelingen for å få til en god regionalt mobiliserende effekt, og hvordan midlene bør fordeles mellom regionene, gitt det svært store forskjellene i regionenes forutsetninger. Ved en fremtidig evaluering av ordningen bør derfor den regionale inndelingen, størrelsen på regionene og størrelsen på midlene som forvaltes i de enkelte regioner, reises som viktige spørsmål.

Når det gjelder det andre punktet, innebærer dette at vi ikke har noen systematisk vurdering av hvordan regionale forskningsfond fungerer mer generelt i det samlede virkemiddelapparatet, og hvilken betydning midlene fra regionale forskningsfond har sammenliknet med midler fra andre

²⁵ Forskningsrådet. Felles årsrapport 2012 regionale forskningsfond.

program og ordninger. Vi mener riktignok at vi har godt belegg for hovedkonklusjonen om at regionale forskningsfond har bidratt til å utvikle det nasjonale forskningssystemet, men vi kan ikke si noe om *hvor* viktig ordningen er og hvilken tilleggseffekt det gir på f.eks. mobilisering av nye aktører til forskning. For å kunne si noe om dette, vil det være nødvendig å se mer bredt på de samlede virkemidler, og så analysere betydningen av regionale forskningsfond opp mot øvrige virkemidler.

Et problem som bør adresseres i denne forbindelse, er kompleksiteten i det samlede virkemiddelapparatet. Selv om regionale forskningsfond ser ut til å komplettere øvrige virkemidler, har ordningen samtidig bidratt til økt kompleksitet — det er enda en ordning som aktørene skal forholde seg til. Dette sammen med at det er relativt små midler som forvaltes gjennom ordningen, gjør det legitimt å analysere hele virkemiddelapparatet med sikte på en forenkling og samling av ordninger og programmer i større enheter. Dette reiser ganske store spørsmål om den samlede organiseringen av det norske forsknings- og innovasjonssystemet som selvsagt langt utenfor rammen av denne evalueringen, men som det vil være viktig å rette oppmerksomheten mot i fremtidige analyser.

Referanser

- Hervik, A., L. Bræin og B.G. Bergem 2012 «Resultatmåling av brukerstyrt forskning 2010.» Møreforskning og Høgskolen i Molde. Rapport 1204.
- Kaloudis, A., S. Slipersæter og S.L. Sundnes (2010) «Indikatorer for prioritering i norsk forskning.» NIFU STEP rapport 20/2010.
- Meld. St. 18 (2012-2013) Lange linjer – kunnskap gir muligheter.
- Norges Forskningsråd 2013. Det norske forsknings- og innovasjonssystemet – statistikk og indikatorer.
- Spilling, O.R., B.T. Asheim, L. Langfeldt, T. Thune 2012 «2 år med regionale forskningsfond. Rapport fra følgeevalueringen.» NIFU rapport 1/2012.
- Spilling, O. R., L. Langfeldt og R. Røste 2013 «Følgeevalueringen av regionale forskningsfond. 2. Underveisrapport.» NIFU rapport 1/2013
- Technopolis 2012 «Regionalisation of research and innovation policies in Europe. Under the Contract on Evaluation of the Norwegian Regional Research Funds.»
- Oxford Research 2006 «Norwegian Centres of Expertise: MRS-systemet og gjennomføring av nullpunktsanalysen.» Oxford Research AS i samarbeid med Arne Isaksen og Björn Eriksson.
- Oxford Research 2011 «Hvordan kan en måle resultater og effekter av kommunale- og regionale næringsfond.» Forprosjekt for Kommunal- og regionaldepartementet.
- Volden, G.H., og K. Samset 2013 «Etterevaluering av statlige investeringsprosjekter. Konklusjoner, erfaringer og råd basert på pilotevaluering av fire prosjekter.» Concept rapport nr 30.

Vedlegg Gjennomføring av workshops i fondsregionene

For å få et bredere datagrunnlag for å drøfte arbeidet i de enkelte fondsregioner, ble det i løpet av høsten 2013 gjennomført en workshop i hver av fondsregionene. Workshopene ble gjennomført slik som angitt i tabellene nedenfor.

I kolonnen «Antall deltakere totalt» er angitt samtlige deltakere bortsett fra representanter fra NIFU. I kolonnen «Antall fra eksterne interessenter» er ikke tatt med representanter for sekretariatene og fondsstyrene.

Workshopen i Midt-Norge ble gjennomført som videokonferanse med deltakere samlet på fire forskjellige steder, de øvrige workshopene ble gjennomført med samling på ett sted.

Region	Tidspunkt	Antall deltakere totalt	Antall fra eksterne interessenter	Kommentarer
Agder	10. september	16	11	God spredning på relevante grupper
Hovedstaden	11. september	21	8	Mangelfullt fra næringslivet
Innlandet*)	13. september	15 (+2)	9 (+2)	God spredning
Oslofjorden	17. september	28	17	God spredning
Nord-Norge - Bodø	18. september	8	7	Mangelfullt fra næringslivet
Nord-Norge Tromsø	19. september	5	4	Mangelfullt fra næringslivet, ingen fra Finnmark
Midt-Norge	30. september	32	26	Mangelfullt fra næringslivet
Vestlandet	1. oktober	24	19	Mangelfullt fra næringslivet
SUM		Ca 150	Ca 100	

*) 2 deltakere er angitt i parentes for Innlandet, disse deltok ikke på workshopen, men hadde sendt inn skriftlig kommentar på forhånd.

Det ble sendt et problemstillingsnotat til deltakerne på forhånd, dette er gjengitt på de etterfølgende sider.

Det er utarbeidet referater fra samtlige workshops. Disse kan fås ved henvendelse til NIFU.

Evaluering av Regionale forskningsfond

Problemstillinger for drøfting på workshops i de enkelte fondsregioner i september 2013

Som ledd i følgeevalueringen av regionale forskningsfond gjennomføres en workshop i hver av de sju fondsregionene. Formålet er å få en åpen diskusjon om aktiviteten i fondsregionen og drøfte hvordan aktiviteten følger opp de målene som er satt for ordningen.

De viktigste målene for regionale forskningsfond er å (fullstendig gjengivelse av målene finnes i vedlegg 1):

- Styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling
- Mobilisere til økt FoU-innsats i regionene
- Bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene

Hovedspørsmålet på workshopene er hvordan dette er fulgt opp i de enkelte regionene, og om deltakerne synes fondsregionenes midler er prioritert på en rimelig måte ut fra de forutsetninger man har i regionene, og hva som vurderes sterke og svake sider ved fondsregionenes aktiviteter i lys av målene for ordningen.

Viktig i denne sammenheng er at de sju fondsregionene er svært forskjellige. Det er meget store variasjoner mellom regionene med hensyn til hvor mye FoU-aktivitet som foregår i de enkelte regioner og i hvilken grad man har utbyggede FoU-institusjoner. Og også innad i regionene er det i flere tilfeller store forskjeller om man sammenlikner de enkelte fylker. (For en oversikt over FoU-aktivitet i fylkene og fondsregionene, se vedlegg 2.)

Som en følge av bl.a. dette er det naturlig at strategiene i de enkelte fondsregioner er lagt opp nokså forskjellig. Et viktig spørsmål på workshop'ene er om deltakerne mener at de enkelte fondsregioner i tilfredsstillende grad har tatt utgangspunkt i regionens forutsetninger og har tilpasset sine strategier til det som er regionens hovedutfordringer og muligheter.

På workshop'ene ønskes kommentert alle forhold som deltakerne mener er viktige og relevante. Som en veiledning for diskusjonen, har vi satt opp sju hovedspørsmål.

1. Prioritering av temaområder

Et hovedmål for regionale forskningsfond er å «styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling». Det sentrale her er at forskningen skal ha regional relevans og bidra til innovasjon og utvikling i regionen.

Forskningsprosjekter finansiert av RFF dekker mange temaområder, med mat, offentlig sektor, energi, miljø og klima som de tre viktigste, men dette varierer betydelig mellom regionene, jfr oversikt i fellesrapporten for RFF og rapportene for de enkelte regioner.

Spørsmål til diskusjon:

- Prioriteres de mest relevante temaområdene?
- Er det på de valgte områder at innsats vil ha størst utviklingseffekt for regionen?
- Er satsingen tilstrekkelig konsentrert?
- Er det andre områder som alternativt burde vært prioritert?
- Hvordan kan evt prioriteringsprosessen organiseres bedre for å få fram de viktigste områdene?

2. Forskning i næringslivet

I målene for regionale forskningsfond er det en sterk vektlegging av næringsrettet forskning og å stimulerer næringslivet til å engasjere seg i FoU. I målformuleringene heter det at regionale forskningsfond skal:

- medvirke til at bedrifter øker sin innovasjonsevne, verdiskaping og konkurransekraft ved å ta i bruk resultater av FoU
- bidra til at bedrifter hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid

Dette er fulgt opp i fondsregionene, og den største andelen av bevilgningene har så langt gått til bedriftsprosjekter (dvs. at en bedrift er ansvarlig for prosjektet). Men naturlig nok er det store variasjoner mellom regionene – i noen av regionene har man et meget forskningsintensivt næringsliv som det er enkelt å mobilisere til å søke om midler fra RFF. På den annen side er det eksempler på regioner som sliter med å få mobilisert næringslivet til å involveres i FoU-arbeid.

Spørsmål for diskusjon:

- Prioriteres de næringssektorer eller miljøer der man har størst potensial?
- Hvordan bør det prioriteres mellom bedrifter som allerede er veletablerte som FoU-aktører og bedrifter som ikke har slik erfaring?
- I regioner der man sliter med å mobilisere næringslivet – kan det tas noen «grep» for å styrke mobiliseringen?

3. Forskning for innovasjon i offentlig sektor

Regionale forskningsfond har en viktig rolle i å finansiere forskning som skal bidra til innovasjon i offentlig sektor, og samlet sett har så langt en betydelig andel av midlene gått til prosjekter av relevans for dette feltet. Samtidig reiser antakelig dette feltet noen spesielle utfordringer med hensyn til koordinering, idet mange problemstillinger knyttet til innovasjon i offentlig sektor er av generell karakter og ikke knyttet til spesifikke forhold i regionene.

Spørsmål til diskusjon:

- Prioriteres de deler av innovasjon i offentlig sektor der man har størst potensial?
- Er koordineringen med annen forskning på dette området tilfredsstillende?
- For regioner der feltet er lavt prioritert: Bør det prioriteres høyere?

4. Forskningsmiljøenes rolle

Med forskningsmiljøene menes i denne sammenheng de ulike fagmiljøene man har ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Hvordan disse har innrettet sin virksomhet har stor betydning for i hvilken grad målene med regionale forskningsfond kan oppnås. Det krever at de er interessert i å gå inn på de problemstillingene som regionene er opptatt av, og at de inngår i de samarbeidsrelasjoner

med næringslivet og/eller offentlig sektor som er en forutsetning for å få forskningen tilstrekkelig utviklingsorientert. I målene for regionale forskningsfond heter det bl.a. at man skal stimulere til et tettere samarbeid og styrke koplingene mellom FoU-institusjonene og næringsliv/offentlig sektor i egen region.

Ved vurdering av forskningsmiljøenes rolle, må man selvsagt ha i mente at de har mange andre oppgaver enn å engasjere seg i problemstillinger av relevans for regional utvikling, de fleste inngår i nasjonale nettverk med oppgaver ut over det regionale. Men samtidig er det viktig at en del av dem er tilstrekkelig regionalt forankret og er involvert i problemstillinger knyttet til regional utvikling.

Aktuelle spørsmål:

- I hvilken grad har man lyktes i å involvere regionale FoU-miljøer i forskning av relevans for regionen?
- Er det et tilfredsstillende samarbeid mellom relevante FoU-miljøer og næringslivet og/eller offentlig sektor? Hvordan kan evt RFF bidra til at samarbeidet bedres?

5. Bidra til institusjonsbygging?

Ett av formålene med regionale forskningsfond er at de skal bidra til langsiktig og grunnleggende kompetanseutvikling i FoU-institusjoner regionalt innenfor regionenes prioriterte satsingsområder. Dette kan tolkes på ulike måter; dels kan man si at det å bevilge midler til prosjekter som gjennomføres av regionale FoU-institusjoner i seg selv bidrar til langsiktig kompetanseutvikling, dels kan det tolkes i en snevrere betydning at RFF målrettet skal bidra til å utvikle bestemte fagmiljøer.

Med ett unntak har de sju fondsregionene så langt i liten grad arbeidet med målrettet institusjonsbygging. Det kan være flere problemstillinger knyttet til dette:

- Å bidra til institusjonsbygging er ressurskrevende, og innebærer at man vil binde relativt store andeler av de midlene fondsregionene har til disposisjon
- Det kan være problemer med prioritering av miljø som i de fleste tilfeller vil innebære styrking av ett miljø ved en institusjon, og det kan være politiske forhold som gjør en slik prioritering vanskelig.

På workshop'en er det ønskelig å få frem synspunkter på fondsregionens strategi på dette området.

6. Samspill med andre virkemidler regionalt og nasjonalt

Regionale forskningsfond er et nytt virkemiddel som innebærer at det regionale nivået har fått en viktig rolle som en forskningspolitisk aktør. For at ordningen skal fungere tilfredsstillende, er man imidlertid avhengig av god koordinering og samspill med andre aktører og program/virkemiddel både regionalt og nasjonalt. I alle regioner følges dette opp, bl.a. med tett samspill med Innovasjon Norges distriktskontorer og Forskningsrådets regionale representanter.

Dette er imidlertid et komplekst felt, og det kan derfor være nyttig med en drøfting i forholdene i de enkelte regioner. Aktuelle spørsmål:

- Er det et tilfredsstillende samspill mellom RFF og andre virkemiddelaktører i regionen?
- Er det en tilfredsstillende koordinering med nasjonale forskningsprogram?
- Evt. ideer til hvordan koordinering og samspill kan forbedres?

7. Fragmentering og lock-in

Et viktig argument mot opprettelsen av regionale forskningsfond i sin tid var at det kunne bidra til en fragmentering av forskningen, dvs. en oppsplitting på mange små miljøer, noe som kan føre til at man ikke har tilfredsstillende kvalitet i forskningen. Det at midlene som bevilges gjennom regionale forskningsfond i stor grad går til regionale FoU-miljøer, kan bidra til dette.

Et annet argument mot opprettelsen av regionale forskningsfond er knyttet til problemstillinger vedrørende lock-in, det vil si at man blir innelåst i problemstillinger for mye knyttet til eksisterende næringer og eksisterende måter å gjøre ting på, og at man på denne måten forhindres fra å utvikle strategier som i større grad åpner for nye utviklingsmuligheter. Også dette kan tenkes å være en risiko

med regionale forskningsfond. I tilfeller der en region er lite utadvendt i sin forståelse av utfordringer og utviklingsmuligheter, kan det prinsipielt tenkes at man bruker midler på prosjekter som blokkerer for nye utviklingsmuligheter snarere enn å åpne for dem.

Problemstilling:

- Ligger det i dagens praksis noen fare for at man gir midler til miljøer som er for små og/eller ikke holder tilfredsstillende faglig kvalitet, og som ikke er i stand til å hevde seg i den nasjonale og internasjonale konkurransen?
- I hvilken grad representerer dagen prioriteringer risiko for at man bruker ressurser på områder med begrenset utviklingspotensial?

Vedlegg 1.

Mål for regionale forskningsfond

Regionale forskningsfond har som formål å:

1) Styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling.

- Finansiere forskningsprosjekter av god kvalitet innenfor regionenes prioriterte innsatsområder.
- Medvirke til at bedrifter og offentlige virksomheter øker sin innovasjonsevne, verdiskaping og konkurransekraft ved å initiere og ta i bruk resultater fra FoU.
- Stimulere til et tettere samarbeid mellom FoU-institusjoner og styrke koblingene til næringsliv og offentlig sektor i egen region.

2) Mobilisere til økt FoU-innsats i regionene.

- Bidra til at bedrifter og offentlige virksomheter hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid.
- Styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov.

3) Bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene.

- Bidra til langsiktig, grunnleggende kompetanseutvikling i FoU-institusjoner regionalt innenfor regionenes prioriterte satsingsområder.
- Knytte institusjonenes FoU-kompetanse tettere til øvrige regionale FoU-aktiviteter.

4) Skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i relasjon til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter.

5) Sørge for tett samspill mellom aktiviteter i regionene og deres relasjoner til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter.

Vedlegg 2

Tabell 1: FoU-aktivitet 2011 i fylkene etter forskningsutførende sektor

	Næringslivet		Instituttene		UH		Totalt	
	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%
Østfold	430	2,1	313	2,8	62	0,4	810	1,8
Akershus	3 666	18,3	1 876	16,9	642	4,5	6 219	13,6
Oslo	6 065	30,2	3 234	29,1	5 379	37,5	14 737	32,2
Hedmark	66	0,3	34	0,3	80	0,6	181	0,4
Oppland	386	1,9	133	1,2	96	0,7	618	1,4
Buskerud	1 507	7,5	45	0,4	60	0,4	1 620	3,5
Vestfold	1 040	5,2	171	1,5	78	0,5	1 296	2,8
Telemark	575	2,9	111	1,0	71	0,5	761	1,7
Agderfylkene	533	2,7	169	1,5	278	1,9	985	2,2
Rogaland	1 291	6,4	283	2,5	544	3,8	2 126	4,6
Hordaland	1 301	6,5	1 554	14,0	2 352	16,4	5 228	11,4
Sogn og Fjordane	233	1,2	45	0,4	50	0,4	330	0,7
Møre og Romsdal	498	2,5	138	1,2	112	0,8	752	1,6
Sør-Trøndelag	1 973	9,8	2 249	20,2	2 767	19,3	7 019	15,3
Nord-Trøndelag	97	0,5	80	0,7	54	0,4	232	0,5
Nordland	214	1,1	119	1,1	216	1,5	551	1,2
Troms	187	0,9	492	4,4	1 372	9,6	2 056	4,5
Finnmark	3	0,0	35	0,3	63	0,4	102	0,2
Svalbard	0	0,0	35	0,3	76	0,5	112	0,2
Totalt	20 066	100,0	11 115	100,0	14 353	100,0	45 734	100,0

Kilde: Statistisk Sentralbyrå/Indikatorrapporten 2013

Tabell 2: FoU-aktivitet 2011 i fondsregionene etter forskningsutførende sektor

	Næringslivet		Instituttene		UH		Totalt	
	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%	Mill kr	%
Agder	533	2,7	169	1,5	278	1,9	985	2,2
Hovedstaden	9 731	48,5	5 110	46,0	6 021	41,9	20 956	45,8
Innlandet	452	2,3	167	1,5	176	1,2	798	1,7
Midt-Norge	2 568	12,8	2 467	22,2	2 934	20,4	8 003	17,5
Nord-Norge	404	2,0	681	6,1	1 727	12,0	2 821	6,2
Oslofjorden	3 552	17,7	640	5,8	271	1,9	4 486	9,8
Vestlandet	2 825	14,1	1 882	16,9	2 946	20,5	7 684	16,8
Totalt	20 065	100,0	11 115	100,0	14 353	100,0	45 734	100,0

Kilde: Statistisk Sentralbyrå/Indikatorrapporten 2013

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic Institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no